T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER TÜRKÇESİNİN İNCELENMESİ VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI

Ekin ŞEN

İZMİR
2015

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER TÜRKÇESİNİN İNCELENMESİ VE YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANIMI

Ekin ŞEN

DANIŞMAN
Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY

İZMİR
2015

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin İncelenmesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanımı" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşerek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir, onurumla onaylarım.

05/06/2015

Ekin ŞEN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Veli Doğan GÜNAY

Üye : Yar. Doç. Dr. Funda UZDU YILDIZ

Üye : Yar. Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

05/06/2015

Doç. Dr. Ali Günay BALIM
Enstitü Müdürü

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10075769
Yazar Adı / Soyadı	EKİN ŞEN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 33193224984
Telefon	5546413056
E-Posta	senekin@yahoo.com.tr
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin İncelenmesi ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanımı
Tezin Tercümesi	A Study on Turkish for Economics and Administrative Sciences and Its Use in Teaching Turkish as a Foreign Language
Konu	Dilbilim = Linguistics ; Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2015
Sayfa	152
Tez Danışmanları	PROF. DR. VELİ DOĞAN GÜNAY 29782851068
Dizin Terimleri	Dilbilgisi=Grammer ; Sözcükbilim=Logology ; Uygulamalı dilbilim=Applied lingustics ; Metin dilbilim=Text linguistics
Önerilen Dizin Terimleri	Mesleki Dil, Mesleki Türkçe, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Kısıtlama	12 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 09.06.2016 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

09.06.2015
İmza:.....

TEŞEKKÜR

Bu zorlu süreçte beni destekleyen birçok kişi olduğunu belirtmek isterim. Bunların başında gerek yüksek lisans ders dönemi gerekse tez döneminde çok değerli görüşleri, önerileri ve yardımlarıyla beni destekleyen, bilimsel ve kişisel bakış açımı genişleten ve her zaman örnek aldığım ve alacağım değerli danışman hocam Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın hazırlanması sürecinde deneyimlerini ve önerilerini benimle paylaşan ve beni her zaman destekleyen DEDAM müdür yardımcıları ve değerli hocalarım Yard. Doç. Dr. Funda UZDU YILDIZ'a ve Okt. Betül SÜLÜŞOĞLU ÇETİN'e çok teşekkür ederim.

Tez sürecinde beni destekleyen, tüm sorularıma yanıt veren ve ellerindeki kaynakları benimle paylaşan DEDAM okutmanlarından değerli hocalarım Okt. Ata ATAK'a, Okt. Emine OFLAZ KÖLECİ'ye ve Okt. Utku ORYAŞIN'a teşekkürü borç bilirim.

Yüksek lisans ders ve tez döneminde benden yardımlarını esirgemeyen ve beni destekleyen Dokuz Eylül Üniversitesi Dilbilim Bölümü Arş. Gör. Murat ÖZGEN'e; ayrıca tez savunma sınavında değerli görüşleri ve önerileri ile çalışmama katkı sağlayan Yard. Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ'ye çok teşekkür ederim.

Son olarak çalışmam süresince anlayışlarını esirgemeyen, tüm süreç boyunca beni destekleyen aileme, özellikle de annem Çiğdem ŞEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ekin ŞEN

2015

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 4

1.2. Amaç ve Önem 4

1.3. Problem Tümcesi 5

1.4. Alt Problemler 5

1.5. Sayıltılar 6

1.6. Sınırlamalar 6

1.7. Tanımlar 8

1.8. Kısaltmalar 8

II. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR 10

III. KURAMSAL ÇERÇEVE 12

3.1. Mesleki Dil ve Genel Dil 12

3.2. Mesleki Dil 18

3.3. Terimbilim, Terimce ve Terim 27

3.4. Mesleki Dilin Günlük Hayatta Kullanımı 33

3.5. Mesleki Almancanın Dilsel Özellikleri 35

3.5.1. Mesleki Almancanın Sözcük Özellikleri 35
3.5.2. Mesleki Almancanın Dilbilgisel Özellikleri 39
3.5.3. Mesleki Almancanın Metin Özellikleri 42
3.5.3.1. Mesleki Alan Metinleri 43
3.5.3.1.1. Metin Tipleri 44
3.5.3.1.2. Metinsellik Özellikleri 46
3.5.4. Mesleki Almancanın Dildışı Özellikleri 53

3.6. Mesleki Yabancı Dil Öğretimi 54

IV. BULGULAR VE YORUMLAR 59

4.1. Mesleki Türkçe 59

4.1.1. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi 60
4.1.2. İktisadi ve İdari Bilimler İle İlgili İncelenen Kitaplar 61

4.2. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin Dilsel Özellikleri 62

4.2.1. Sözcük Özellikleri 62
4.2.1.1. Tanım Türleri 63
4.2.1.1.1. Aristocu Tanım 64

4.2.1.1.2. Açıklayıcı Tanım 66
4.2.1.1.3. Örnekleyici Tanım 68
4.2.1.1.4. Eşanlamlı Sözcük Kullanılan Tanım 69
4.2.1.1.5. Çağrışımsal Tanım 71
4.2.1.1.6. İşlemsel Tanım 72
4.2.1.2. Tekanlamlılık ve Çokanlamlılık 74
4.2.1.3. Eğretileme 77
4.2.1.4. Ödünçleme 78
4.2.2. Dilbilgisel Özellikler 81
4.2.2.1. Eylem 81
4.2.2.2. Ad ve Ad Yantümceleri 93
4.2.2.3. Tümce Türleri 97
4.2.3. Metin Özellikleri 101
4.2.3.1. Metin Tipleri 101
4.2.3.2. Metinsellik Özellikleri 105
4.2.4. Dildışı Özellikler 115
V. ÖRNEK MATERYALİN HAZIRLANIŞI 118
VI. SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 122
KAYNAKÇA 126
SÖZLÜKÇE 131
EK 1: 139

TABLO DİZİNİ

Tablo 1:	Akademik Dil ile Günlük Dil Arasındaki Farklar	17
Tablo 2:	Mesleki Dilin Yapısal Özellikleri	26
Tablo 3:	Terimbilim ve Terimce	30
Tablo 4:	Terim, Terimce ve Terimbilim	31
Tablo 5:	Mesleki Almancanın Sözcük Özellikleri	36
Tablo 6:	Mesleki Almancanın Dilbilgisel Özellikleri	40
Tablo 7:	Mesleki Almancanın Metin Özellikleri	42
Tablo 8:	Mesleki Dilin Yatay Düzeni	50
Tablo 9:	Mesleki Almancanın Diğer (Dildışı) Özellikleri	53

ŞEKİLDİZİNİ

Şekil 1: Genel Dil ile Mesleki Dil İlişkisi 13

ÖZET

Bu çalışmanın amacı mesleki dilin genel özelliklerini ortaya koymak ve bir mesleki dil olan İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerini betimleyerek yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarına aktarılmasına yönelik ders malzemesi önerileri sunmaktır.

Bu amaç doğrultusunda mesleki dilin tanımı yapılmış, mesleki dilin genel özelliklerinin neler olduğu belirlenmiş ve mesleki yabancı dil öğretiminin nasıl yapılabileceği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin sözcük, dilbilgisi, metin ve dildışı özellikleri betimlenmiş ve elde edilen bilgiler ışığında, yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimine yönelik örnek bir materyal önerisi hazırlanmıştır.

İncelemeler sonucunda, mesleki dilin, genel dilin özel bir alanı olduğu, kendine özgü birçok özelliğinin bulunduğu, birçok özelliğinin de genel dilden seçilerek alındığı ancak kullanımına bağlı olarak genel dilden ayrılabildiği yargılarına varılmıştır.

Çalışmada sunulan İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerinin hem bundan sonraki bilimsel çalışmalar için hem de yabancı dil olarak mesleki Türkçe kurs ve ders programlarının hazırlanabilmesi için öncülük edebileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Mesleki dil, mesleki Türkçe, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi, ders malzemesi geliştirme

ABSTRACT

The main purpose of this research is to present the general features of vocational language, to decsribe linguistic features of Economics and Administrative Sciences Turkish and to present course material suggestion for teaching Turkish as a foreign language.

In accordance with this purpose, the term of vocational language and general linguistic features of vocational language have been described and it has been studied how to teach vocational foreign language. In this framework, lexical, grammatical, textual and extralinguistic features of Economics and Administrative Sciences Turkish have been described and in the light of this information, an example of course material for teaching vocational Turkish as a foreign language has been offered.

As a result of this research, it has been found out that vocational language is a speacial area of general language, it has various features of its own and many of those features have been picked from general language but vocational language differs from general language according to its usage.

The presented linguistic features of Economics and Administrative Sciences Turkish in this research is thought to lead both the vocational Turkish as a foreign language courses and programmes and following scientific studies.

Keywords: Vocational language, vocational Turkish, Economics and Administrative Sciences Turkish, Turkish as a foreign language, course material

I. GİRİŞ

İnsanlar dil yoluyla iletişim kurarlar. Dil yoluyla selamlaşırlar, sohbet ederler, kitap okurlar. Edindikleri ya da öğrendikleri dil ile çalışırlar ve hayatlarını devam ettirirler. Dil toplumsal bir yapıdır, iletişim amacıyla vardır ve dil konuşulduğu toplum tarafından kabullenilmiş bir kurallar dizgesidir. Kişiler, bir dil aracılığıyla bilgiyi başkasına aktarır, bir meslek sahibi olur, şarkı söyler, haberleri okur vb. İnsanın kullandığı dilde içinde bulunulan duruma göre farklılıklar olabilmektedir. Örneğin bir kişinin annesiyle konuşmasında, öğretmeniyle konuşmasında, bir devlet büyüğü ile konuşmasında ya da o kişinin yaptığı işte kullandığı dilde farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar değişik biçimlerde görülebilir ya da tanımlanabilir. Örneğin ölçünlü dil, aile içi dil, resmi dil, savlı dil, mesleki dil, argo, jargon gibi kavramlar burada belirtilen dil düzeyi ile ilgili durumları belirtir.

XXI. yüzyılda dünyadaki iletişim çok hızlı bir biçimde sürmektedir. İnsanlar başka toplumlarla farklı bağlamlarda ve düzeylerde iletişim kurmaktadır. Bu iletişim için aynı dil yeterli olamayabilmektedir. Örneğin iki devlet arasındaki diplomatik yazışmalarda aile içi dil kullanımına benzer bir dil kullanımı ya da Fizik Bilimini anlatan bir kitapta şiir diline benzer bir dil kullanımı olmayacaktır. O halde insanların iletişim için dahi olsa, farklı dil durumlarının da bilincinde olmaları gerekmektedir.

Dünya çapındaki mesleki iletişim de son yüzyıldaki teknolojik gelişmeler ile büyük bir değişiklik yaşadı. Dilini başkalarına öğretmek isteyen her ülke, devletin ölçünlü dilinin yanında başka dil durumlarını da öğretmeye yöneldi. Bu dillerin başında da mesleki dil gelmektedir. Alman Dili Terimbilim Kurulu (2005)'nun (Alm. *Rat für deutschsprachige Terminologie*, kısaca RaDT) 2005 yılında hazırladığı **Terimbilim** (Alm. ***Terminologie***) adlı kitapçığa göre mesleki iletişimin son dönemdeki gelişimi üç nedene dayandırılmıştır:

> Uluslararası ilişkilerin gelişmesi, küreselleşme, yeni bilgi ve iletişim teknolojileri, bilgi girdisinin artışı etkili iletişimi zorunlu hale getirmiştir.

> Mesleki iletişimin gösterdiği bu gelişme ekonomik ve ticari büyümeyi de beraberinde getirmiştir.
>
> Bunun sonucu olarak da mesleki iletişim kendine özgü bir dil (mesleki dil) aracılığıyla sağlanmaya başlamıştır (RaDT, 2005).

Bu açıklamadan anlaşılan, kişilerin mesleki dil yoluyla etkili bir iletişim kurabileceği ve bunun gerekli olduğudur. Meslekler ve uzmanlık alanları her geçen gün gelişmekte, bunlara yeni alanlar eklenmektedir. Yapılan araştırma ve geliştirme çalışmaları ile üretilen bilgi, ürün vb. artış göstermektedir. Bu da hem bu alanlarda kullanılan dilin gelişmesini hem de yeni alanların kendilerine özgü bir dil oluşturma gereksinimini beraberinde getirir. Artık alan içinde ve alanlar arasında günlük dil ile iletişim kurmak etkisiz bir duruma gelmiştir. Bu yüzden de alan içinde ve alanlar arasında mesleki bir iletişim kurulması gerekebilir. Mesleki iletişimin etkili biçimde kullanılması ile de hem kullanılan dil hem de ekonomi ve bilgi ile ilgili gelişmeler sağlanabilir. Daha da büyüyen bilgi alışverişi, gelişen kültürlerarası ve ekonomik ilişkiler mesleki dilin ne kadar önemli olduğu gerçeğine dikkati çekmektedir.

İkinci nokta olarak belirtilmesi gereken, mesleki dilin özünde az ya da çok ekonomik bir kaygının bulunduğudur. Örneğin Türkiye'ye gelen ve işletme alanında lisansüstü eğitim alacak bir kişi eğitimi için işletme alanında kullanılan Türkçeye gereksinim duyacaktır. Burada doğrudan ekonomik bir kaygı yoktur. Bunun yanında Yunan adalarına turistik amaçlı gelen Türklere hizmet edecek bir Yunanın öğreneceği turizm Türkçesinin ardında tamamen ekonomik bir kaygı bulunmaktadır. Yine sözgelimi İşletme Fakültesinde okuyacak yabancı uyruklu bir öğrenci için de başka kaygılardan söz edilebilir. Örneğin başarılı olma arzusu, akademik kaygı, yükseköğrenim sürecine yönelik kaygı vb.

Alman Dili Terimbilim Kurulu'nun açıklamasının son kısmında ise mesleki dilin genel dilden ayrı, kendine ait özellikleriyle başlı başına bir olgu olduğu belirtilmektedir.

Theuerkauf (2008: 197), Alman Akademik Değişim Hizmetleri'nin (Alm. *Deutscher Akademischer Austauschdienst*, kısaca DAAD) Berlin Teknik Üniversitesi ile ortaklaşa yürüttüğü bir proje kapsamında ortaya çıkan sonuçlara göre Almanya'da öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin öğrenim süresince gösterdikleri

başarının düşük olduğunu belirtmektedir. DAAD (2003) ve Heublein (2004) "Almanya'da öğrenim gören öğrencilerin sadece %50'sinin gerçekten öğrenimlerini tamamlayabildiklerini" belirtmektedir (*Aktaran:* Theuerkauf, 2008: 197). Başarıdaki bu düşük durumun nedenlerinin en başında dil yeterliliğindeki eksiklik gelmektedir. Yürütülen bu proje kapsamında farklı mühendislik alanlarında öğrenim gören yabancı öğrencilerin ürettikleri mesleki alan metinleri (Alm. *Fachtexte*) incelenmiştir. Çeşitli sınıflar için uygulanan bu projenin son basamağı mezuniyet aşamasına gelmiş olan ve bitirme tezi (Alm. *Abschlussarbeit*) yazan öğrenciler ile yürütülmüştür. Projenin sonunda ortaya çıkan duruma göre üniversite öğreniminin sonunda olan yabancı öğrencilerde bile mesleki alan metni üretiminde sorunlar olduğu saptanmıştır. Öğrencilerden bu seviyede beklenen, mesleki dilde (bu proje kapsamında mühendislik dili) yazma becerilerini alan odaklı olarak fikirler, konular ve araştırma sonuçları bağlamında esnek bir şekilde göstermeleri ve yazılı metinlerle alan, konu ve işlev odaklı iletişim kurabilmeleridir. Ancak birçok öğrenci için mesleki alan metni üretmek zor bir süreçtir. Birçok veri ve bilgiden belirli durumları göz önünde bulundurarak sonuç çıkarmaları, bunları düzenlemeleri ve belirli bir biçim içerisine sokmaları gerekir. Ayrıca tüm bunları belirli bir süre içerisinde başarmaları beklenmektedir. Theuerkauf (2008: 198) bu proje kapsamında öğrencilerle yapılan konuşmalar sonrasında yabancı öğrencilerin mesleki alan metni üretmede karşılaştıkları zorlukların dilbilgisi yetersizliğinden ve alana özgü terimce (Alm. *Fachterminologie*) sorunlarından kaynaklandığının tespit edildiğini belirtmektedir.

Mehlborn da yabancı öğrencilerin bilimsel metin üretimindeki eksikliğinin "Alman bilim dilinin eksik bilinmesi" ve "bilimsel çalışma yöntemlerindeki eksik bilgi" olduğuna dikkat çekmektedir (*Aktaran:* Theuerkauf, 2008: 199). Bir başka deyişle yabancı öğrencilerin alanlarındaki başarısını etkileyen en önemli etkenlerden biri kendi alalarının diliyle ilgili eksik bilgilere sahip olmalarıdır. Son yıllarda ülkemize lisans ve lisansüstü öğrenim görmek için çok sayıda öğrencinin geldiği görülmektedir. Bu öğrencilerin öğrenim sürecindeki başarıları ya da başarısızlıkları konusunda henüz herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

1.1. Problem Durumu

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi son yıllarda hem Türkiye'ye yükseköğrenim amacıyla gelen öğrencilerin artması hem de Türkiye'nin dış ticaret hacminin büyümesi ile ülkemizle ticari ilişkiler kurmak isteyenlerin artması sonucunda hızla gelişmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmakta, materyaller hazırlanmaktadır. Ancak yapılan incelemeler sonucunda Türkçenin özel amaçla öğretimine yönelik çalışmaların henüz yapılmadığı gözlemlenmiştir.

Genelde mesleki Türkçe özelde ise İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi üzerine hiçbir çalışmanın yapılmaması, bu alanda lisans ve lisansüstü öğrenim alacak kişilerin dil yeterliliklerine yönelik çalışmaların da yapılamamasına neden olmaktadır. Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilerin büyük bölümünün devam ettiği ya da edeceği İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ve bu fakülteler bünyesindeki bölümlerde başarılı bir öğrenim süreci geçirmelerine yönelik olarak mesleki dil(ler)in betimlenerek yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimi ortamlarına aktarılması gereği açıktır.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmada, mesleki dil ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi betimlenmeye çalışılacaktır. Mesleki dilin ve genel dilin özellikleri, birbirleri ile olan ilişkileri incelenecek, daha sonrasında İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki kullanılan mesleki dilin dilsel özellikleri incelenip betimlenecektir.

Mesleki alanların gelişmesiyle birlikte mesleki dilin de geliştiği, alanda yapılan yeni çalışmalar ile mesleki dile yeni öğelerin eklendiği bir gerçektir. Bir alanda öğrenim gören öğrenciler o alanın kendine özgü dilinde tam olarak yetkin olamadıkları sürece, o alanda başarı göstermeleri olanaksızdır. Bu nedenle her geçen gün gelişen mesleki dilin özelliklerinin ayrıntılı şekilde betimlenmesi ve öğretimi konusunda çalışmaların yapılması hem akademik açıdan yararlı olacaktır hem de öğrencilerin durumlarını görme açısından işlevsel olacaktır. Bunun için de öncelikle mesleki dilin sınırlarının çizilmesi ve özellikle genel dilden farklarının ortaya

koyulması gerekir. Yapılan bu betimlemeler ışığında yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimi alanında kullanılabilecek bir örnek materyal önerilecektir.

Sunulan bu amaç doğrultusunda birtakım araştırma soruları belirlenmiş ve çalışma boyunca bu araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada, mesleki dilin ne olduğu; mesleki dil öğretiminin nasıl yapılabileceği; İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerinin neler olduğu; bu özellikler ışığında yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretiminde kullanılabilecek örnek materyallerin nasıl olabileceği sorgulanmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda yabancı dil olarak mesleki Türkçeye yönelik ne betimleyici ne de bu dilin öğretimine yönelik uygulamalı çalışmalar olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, mesleki dilin ne olduğu, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerinin neler olduğu ve yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimine yönelik materyal önerisi ile yabancı dil olarak Türkçe öğretimine hem katkı sağlaması hem de bu alanı geliştirmeye yönelik olması çalışmanın önemini göstermektedir.

1.3. Problem Tümcesi

Mesleki dilin ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özellikleri nelerdir?

1.4. Alt Problemler

Yukarıdaki problem tümcesinin altında şu problemler sıralanabilir:

- Genel olarak mesleki dil nedir?
- Mesleki dilin öğeleri nelerdir?
- Mesleki yabancı dil öğretimi nasıl yapılır?
- İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin genel Türkçeden farkları var mıdır?
- Yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimi ortamlarında kullanılmak üzere örnek bir materyal nasıl olabilir?

1.5. Sayıltılar

Çalışmada incelenen İktisadi ve İdari Bilimler alan kitapları birtakım sayıltılar göz önünde bulundurularak seçilmiştir.

Öncelikle ilgili alan kitapları üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Fakültesi, İktisat Fakültesi gibi fakülteler altında bulunan bölümlerin giriş dersleri incelenerek seçilmiştir. Bunun nedeni bu alanlarda okuyacak yabancı dil olarak Türkçe öğrenicilerinin en fazla ilk yıllarda dilsel sorunlar yaşacakları düşüncesidir. İlgili bölümlerin resmi internet sitelerinde verilen ana kaynak kitap listeleri dikkate alınmıştır. Listelerindeki kitaplar arasında en fazla baskı sayısına sahip kitaplar sıralanmış, bunlar arasından farklı bölümler de göz önünde bulundurularak on kitap çalışma çerçevesinde incelemeye alınmıştır.

Çalışmanın sonunda oluşturulan materyal önerisi de birtakım sayıltılar göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Çalışmanın sonunda öneri olarak sunulan materyal Avrupa Dil Gelişim Dosyasındaki düzeylerden C1 düzeyini başarı ile geçmiş öğreniciler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bu bağlamda hazırlanmış materyal, bu düzeydeki öğrenicilere yönelik tasarlanacak materyallere yardımcı olabilecektir.

Son olarak, çalışmayı yürüten araştırıcının çalışma sırasında dizgesel; başka bir deyişle çalışmanın bütününü etkileyecek bir hata yapmadığı ve incelemeler sırasında tamamen nesnel davrandığı ve bilimsel verileri göz önünde bulundurarak çalışmayı hazırladığı varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlamalar

Çalışmada birtakım sınırlılıklar bulunduğundan söz etmek olasıdır. Bu çalışmanın amacı mesleki Türkçenin dilsel özelliklerinin ortaya koyulmasıdır. Ancak yapılan ön incelemede mesleki Türkçe hakkında yeterli kaynağa ulaşılamamıştır. Yapılan incelemelerde Türkçede genel anlamda mesleki dile ya da özel anlamda

herhangi bir alan diline yönelik çalışmaların az sayıda olduğu, bu çalışmaların da genel olarak diğer diller ile Türkçenin karşılaştırılması boyutunda olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle diğer diller incelenmiştir. Almancada mesleki Almanca üzerine birçok çalışmanın yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada öncelikle mesleki Almanca ile ilgili dilsel bilgiler değerlendirilmiştir. Bu bilgiler ışığında mesleki Türkçe hakkında görüşler oluşturulabileceği düşünülmektedir. Daha sonrasında elde edilen bilgiler ışığında mesleki Türkçenin özellikleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

İkinci sınırlılık olarak, materyal önerisi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Fakültesi, İktisat Fakültesi gibi fakülteler altında yer alan bölümlerde lisans ve lisansüstü öğrenim görecek ve de ileri düzey Türkçe bilgisine sahip öğrenicilere yönelik hazırlanmıştır. Materyalin çerçevesi buna göre sunulmuştur.

Üçüncü sınırlılık, incelenen veri tabanını ilgilendirmektedir. Erişilen toplam 10 kitap bulunmaktadır[1]. Bu kitaplar İzmir'deki üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler, İktisat, İşletme vb. fakülteleri altında bulunan bölümlerin farklı giriş derslerinde kullanılan kaynak kitap listesinde en fazla baskıya sahip olanlar arasından rastlantısal olarak seçilmiştir. Çalışmada incelenen tüm kitaplar tek araştırıcı tarafından incelenmiş, dilsel betimleme de aynı biçimde aynı ve tek bir araştırıcı tarafından yapılmıştır. Daha sağlıklı bir inceleme yapmak amacıyla, herhangi bir inceleme grubu, teknik ve pratik olanaksızlıklar nedeniyle oluşturulamamıştır. Çünkü inceleme grubunun oluşturulabilmesi için öncelikle bu grupta yer alacak kişilerin hem mesleki dil, hem yabancı dil öğretimi, hem de İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi alanında yeterli bilgi birikimine sahip olması ve 10 kitabı tüm dilsel özelliklerini inceleyebilecek ve betimleyebilecek kadar geniş bir zaman dilimi ayırması gerekmektedir. Bu koşulların sağlanması bu çalışmada olanaklı olmamıştır.

Çalışmanın sonunda önerilen materyal sınıf ortamında uygulanamamıştır. Bunun nedeni de yabancı dil olarak mesleki Türkçe öğretimi kurs programlarının henüz olmamasıdır. Önerilen materyalin bu alanda hazırlanan ilk materyal olması ve bu alanda herhangi bir kurs programı ve bu alanda ders verilebilecek bir ortamın

[1] Kitapların listesi *KAYNAKÇA* bölümünde verilmiştir.

henüz olmaması önerilen materyalin sınıf ortamında uygulanmasını olanaksız kılmıştır. Bu nedenle önerilen materyalin sınıf ortamında uygulanabilirliği ve yabancı dil olarak mesleki dil öğretiminin hedeflerini ne düzeyde gerçekleştirdiği tam olarak gözlemlenememiştir.

1.7. Tanımlar

Bu çalışmada birçok terim kullanılmış, özellikle bazı kavramların hem ilgili sözlüklerdeki anlamı hem çalışma çerçevesinde ne anlamlarda kullanılacakları hem de diğer dillerdeki karşılıkları verilmiştir. Gerekli yerlerde bu terimler örnekler ile de açıklanmıştır. Ancak çalışmada kullanılan ana terimlerin tanımları aşağıdaki gibidir:

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi: İktisadi ve İdari Bilimler altında sayılan bilim dallarında kullanılan terim, ifade, öbek, özel sözdizimsel yapı, dilbilgisel yapı, metinsel ve dildışı özelliklerin tamamı, alan dili.

Mesleki Dil: "Bir meslek dalının teknik kavramlarıyla iç içe geçmiş dil" (Wahrig, 2008: 492). "Her şeyden önce sahip olduğu teknik kavramlarıyla genel dilden ayrılan dil"[2].

Terim: "1. Özel bir bilgi ya da etkinlik alanına, bir bilim, sanat, uygulayım ya da uzmanlık dalına özgü sözcük, sözcük öbeği" (TÜBA, 2011: 1128). "İnsanların belirli çalışma alanlarındaki iletişiminde kullanılan en küçük anlam taşıyıcı ve tek başına kullanılabilen dilsel birim" (Roelcke, 2010: 55).

Terimce: "Bir bilim, sanat, uzmanlık dalına özgü sözcüklerin ya da terimlerin oluşturduğu bütün, terminoloji" (Vardar, 2002: 192).

1.8. Kısaltmalar

DAAD: Deutscher Akademischer Austauschdienst (Alman Akademik Değişim Hizmetleri)

[2] www.duden.de/rechtschreibung/Fachsprache son erişim:18.08.2014

RaDT: Rat für deutschsprachige Terminologie (Alman Dili Terimbilim Kurulu)

II. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Yapılan çalışma ile doğrudan ilgili hiçbir çalışma bulunmadığı için, bu bölümde mesleki dil ile ilgili kaynaklara yer verilecektir.

Hoffmann (1984), *Kommunikationsmittel Fachsprache* adlı çalışmasında, mesleki dilin bir iletişim aracı olarak kullanımı açıklamıştır. Araştırıcı çalışmasında genel olarak mesleki dilin tanımı ve özelliklerine yer vermiştir.

Roelcke (2010), *Fachsprachen* adlı çalışmasında, genel olarak mesleki dil tarihini, mesleki dilin güncel durumu, mesleki dilin dilsel özelliklerini, mesleki dil öğretim yöntemlerini açıklamaktadır.

Roelcke (2013), *Deutsch als Fach-Fremdsprache (DaFaF)* adlı çalışmasında mesleki Almancanın sözcük, dilbilgisi, metin ve dildışı özelliklerini belirtmiş, bu özelliklere göre bu dilin yabancı dil olarak mesleki Almanca öğretiminde kullanımına yönelik açıklamalarda bulunmaktadır.

Theuerkauf (2008) *Ingenieurstundenten schreiben Fachtexte – Erfahrungen mit einem internationalen und interdisziplinären Ansatz* adlı çalışmasında Almanya'da mühendislik okuyan yabancı öğrencilerin mesleki alan metni üretmeleri üzerine bir inceleme yapmış, bu öğrencilerin mesleki dile ihtiyacını belirtmiş ve de mesleki dil öğretim durumlarını incelemiştir.

Hahn (1983), *Fachkommunikation: Entwicklung, Linguistische Konzepte, Betriebliche Beispiele* başlıklı çalışmasında mesleki Almancanın tarihini incelemekte, mesleki dil araştırmalarını açıklamakta, bu dilin genel sözcüksel, sözdizimsel ve metinsel özelliklerini ortaya koyduktan sonra mesleki dilin kullanım alanlarına yönelik bilgiler vermektedir.

Bunların yanı sıra Mehmet Tahir Öncü *Eine Übersetzungsorientierte Untersuchung von Rechtstexten im Sprachenpaar Türkisch-Deutsch Unter*

*Terminologisch-kulturvergleichendem Aspekt: Zur Problematik Der Lexikalischen Und Syntaktischen Struktur Der Strafgesetzbücher Unter Berücksichtigung Des Neuen Türkischen Strafgesetzbuch*s (2011) başlıklı doktora tezinde hukuk dilini incelemiş ve yeni Türk Ceza Kanunu'nu sözcüksel ve sözdizimsel açıdan irdelemiştir.

Işıl Açıkalın *A Linguistic Analysis Of Turkish Medical Language And Doctor Patient Communication* (1995) adlı doktora tezinde Tıp Türkçesini toplumdilbilim bağlamında ve doktor-hasta iletişimini hem sözlü hem de yazılı dil açısından incelemiştir.

III. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle mesleki dil ile genel dil arasındaki ayrıma değinilecek, daha sonra mesleki dilin ne olduğu açıklanacaktır. Daha sonra ise terimbilim, terimce ve terim kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişki betimlenecektir. Bundan sonra mesleki dilin günlük hayattaki kullanımı üzerinde durulacaktır. Bu aşamadan sonra incelemenin ölçütlerini verecek olan mesleki Almancanın dilsel özellikleri betimlenecek ve yabancı dil olarak mesleki dil öğretimi konusu üzerinde durulacaktır. Böylece, bu bölümde hem mesleki dil, mesleki dili oluşturan öğeler ve yabancı dil olarak mesleki dil öğretimi ile ilgili genel bakış açıları sunulmuş olacak hem de çalışmanın ilerleyen bölümlerinde aktarılacak bilgiler için zemin oluşturulacaktır.

3.1. Mesleki Dil ve Genel Dil

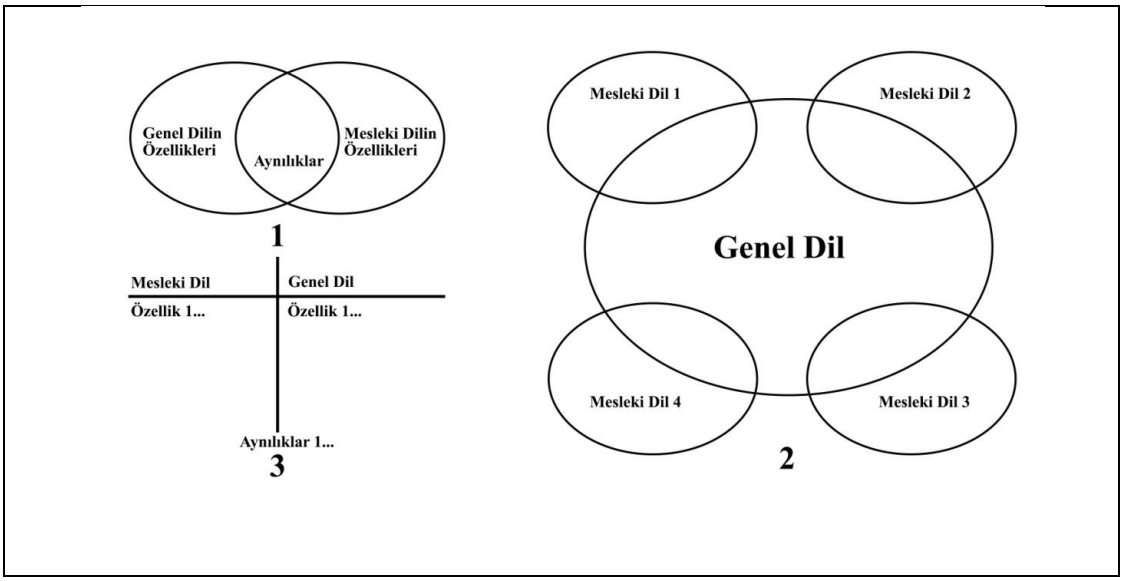
Günümüzde birçok dil başka ulusların bireyleri tarafından yabancı dil olarak öğrenilmektedir. Bir yabancı dilin öğrenimi farklı amaçlar için gerçekleştirilebilir. Örneğin bir yabancı dil sadece günlük kullanım amacıyla öğrenilebilir. Bu durumda kişi sadece genel dili öğrenir ve bu dil ile genel metinleri okuyabilir ve anlayabilir, o dilde bir film izleyebilir ya da gazetedeki genel metinleri okuyabilir. O dili konuşan kişiler ile genel anlamda iletişim kurabilir. Günümüzdeki Avrupa Dil Gelişim Dosyasındaki seviyelerden A1 – C1 arasındaki dil öğrenimi yaklaşık olarak bu söz edilen durum için uygundur.

Bunun dışında yabancı bir dil ticari kaygılarla da öğrenilebilir. Hukuki bir amaç için, diplomasi için, turizm için, bilimsel bir amaç için ya da lisans ve lisansüstü öğrenim için bir başka dil öğrenilebilir. Bu türden bir amaç için öğrenilen dil genel dil değildir. Genel dilin üzerine kurulabilecek olan mesleki bir dildir. Yani bir dili özel amaçlar için öğrenecek bir kişi, öncelikle o dili genel hatlarıyla, genel diye adlandırılabilecek biçimiyle öğrenir. Daha sonrasında kendi alanıyla ilgili ya da

kendi amaçlarına uygun alanla ilgili olan dilsel yapıları öğrenir. Genel dil ile mesleki dil birbirinden tamamen bağımsız yapılar değildir. Genel dil üzerine kurulacak olan mesleki dil, bu dilden beslenir, genel dil ile ortak özelliklere sahip olduğu gibi, genel dilden belli konularda farklılıklar da gösterebilmektedir. Hoffmann'ın da belirttiği gibi mesleki dil denilen yapı bir dildeki tüm bilgi içerisinden belirli iletişimsel ve içeriksel yapıları seçme işidir (*Aktaran*: Schuster, 2010: 69).

Theuerkauf (2008: 204) da bu noktadan yola çıkarak genel dil (Alm. *Allgemeinsprache*) ile mesleki dilin (Alm. *Fachsprache*, İng. *Vocational Language* / *Language for Special Purpose*, Fr. *Langue de Specialité*) birbiri ile ilişkisini incelemiş ve bu incelemenin sonunda adı geçen yapılar arasında aynılıklar ve farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur:

Şekil 1
Genel Dil İle Mesleki Dil İlişkisi

Bu tablodan da anlaşıldığı gibi 1., 2. Ve 3. Şekillerde mesleki dilin ve genel dilin birbirinden tamamen bağımsız olmadıkları görülmektedir. 1., 2. Ve 3. Şekillerde genel dil ile mesleki dil ayrı birer yapı olarak gösterilmiş ve bu yapıların belirli noktalarda kesiştiği belirtilmiştir. Genel dil ile mesleki dilin kesiştiği bölüm iki dilin aynı olan yönlerini, bir başka deyişle aynılıklarını, birbirlerinden ayrı olan bölümler ise iki dilin kendilerine özgü özelliklerini yani farklarını göstermektedir.

Genel dil ve mesleki dilin aynılıkları arasında dilbilgisel yapılar ve bir dilin sözvarlığının büyük bir bölümü sayılabilir. Mesleki dilin genel dilden farklılıkları için de metin türü (Alm. *Textsorte*), mesleki alan metinlerinin işlevleri, hedef kitle ve terimce sayılabilir. Öncü (2013: 78) de uzmanlık dili olarak adlandırdığı mesleki dili ortak dil olarak adlandırdığı genel dilden ayıran en belirgin özelliğin, mesleki dilin özel terimleri ve belli başlı sözdiziminin olduğunu belirtmiştir. Genel dil ile mesleki dilin aynılıkları arasında gösterilen dilbilgisi için Theuerkauf (2008: 205), mesleki alan metinlerindeki dilbilgisel yapıların genel dildekinden daha karmaşık olduğunu da vurgulamaktadır. Bir başka deyişle genel dilde kullanılan dilbilgisel yapıların daha yalın düzeyde kaldığı, mesleki dilde kullanılan dilbilgisel yapıların daha karmaşık olduğu söylenebilir.

Örnek 1:

> Sermaye piyasası, uzun süreli yatırım ve finansman faaliyetleri ile, bu faaliyetleri yürüten mali aracı kurumları içerir. İşletmeler, fon ihtiyaçlarını karşılamak ve fon fazlalıklarını değerlendirmek için sermaye piyasasını aracı olarak kullanırlar. Özellikle halka açık anonim şirketler, ihtiyaç duydukları uzun süreli fonları pay senetleri ve tahviller aracılığı ile sermaye piyasasından sağlamaya çalışırlar (Ülkemizde 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre halka açık anonim şirketler, ortak sayısı 100'ü aşan anonim şirketler olarak tanımlanmıştır)[3].

Örnek 2:

> GALATASARAY Sportif AŞ Yönetim Kurulu Üyesi Ali Dürüst, "Takım oyunu sergiledik. Bruma da üzerine düşeni yaptı. Mühim olan 1 maç değil, bütün maçlar da bu mücadeleyi ve futbolu ortaya koymak" dedi. "Keşke Prandelli ile daha önce yolları ayırıp bu değişimi yapsa idik" diyor musunuz sorusuna Ali Dürüst, "Her işte bir hayır vardır. Bu dönemi demek ki yaşamak lazımdı. Bir takım olduk. Hamza hoca geldi, artık herkes işini yapıyor. Bizim de içimiz rahat. Takım emin ellerde" yanıtını verdi[4].

Bu iki örnek incelendiğinde, birinci metnin iktisat alanına yönelik bir metin olduğu, içerisinde birçok mesleki terimin bulunduğu anlaşılmaktadır. Sermaye piyasası hakkında genel bir tanım vermesine karşın uzman olmayan bir kişi için anlaşılması çok kolay değildir. Çünkü metnin anlaşılması için hem dilsel bazı özelliklerin bilinmesi hem de konu ile ilgili artalan bilgisine gereksinim duyulmaktadır. İkinci örnek incelendiğinde ise, genel bir haber metni olduğu anlaşılmaktadır. Kurulan tümceler genel olarak kısa, herkes tarafından kolayca

[3] http://www.ekodialog.com/finansal_eko/finansal_mali_piyasalar.html (07.12.2014)
[4] http://www.hurriyet.com.tr/spor/futbol/27724533.asp (07.12.2014)

anlaşılabilecek boyuttadır. İki metin karşılaştırıldığında ise, aralarında sözvarlığı ve dilbilgisi açısından birçok ortak noktanın bulunduğu göze çarpmaktadır. Ancak birinci metin yani mesleki bir alana ait olan metin tümce yapısı ve ilgili alanda kullanılan terimler açısından ikinci metinden hemen ayrılmaktadır ve uzman olmayan kişiler açısından anlaşılması kolay değildir.

Yine Theuerkauf'un yaptığı tablo içerisindeki 2. Şekil genel dil ile yalnızca tek bir alana ait mesleki dilin bağlantılı olmadığını, birden fazla alana ait dilin bağlantılı olduğunu, aralarında aynılıkların ve farklılıkların olduğunu göstermektedir. Sözgelimi genel Türkçe bir yandan İnşaat Mühendisliği Türkçesi ile ortak özelliklere sahipken, diğer yandan Hukuk Türkçesi ile de ortak özelliklere sahiptir. Bunun yanı sıra genel bir alana ait olan bir dilin altında da altulamlar bulunmaktadır. Sözgelimi genel dil olarak Türkçe ele alındığında bununla bağlantılı olan bir İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinden söz edilebilir. Yine bu İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi de kendi içerisinde İktisat Türkçesi, İşletme Türkçesi, Uluslararası İlişkiler Türkçesi, Lojistik Türkçesi, Kamu Yönetimi Türkçesi vb. gibi altulamlara ayrılmaktadır. Bu altulamlar da kendi aralarında aynılıklar ve farklılıklar gösteren bir yapı içerisinde bulunmaktadır. Bir başka deyişle, İktisat Türkçesi ve İşletme Türkçesi ortak terimlere, benzer dilbilgisel yapılara sahip olabileceği gibi, birbirlerinden farklı terimlere ve de dilbilgisel yapılara da sahip olabilir.

Theuerkauf (2008: 205), genel dil ve mesleki dil arasındaki aynılık ve farklılıkları sadece dilbilgisel ve sözcüksel düzeyde değil aynı zamanda biçem yönünden de ortaya koymaktadır. Her alanın kendine özgü bir biçemi vardır. Diller arasındaki bu aynılık ve farklılıklar biçem boyutunda da ortaya çıkmaktadır. Çünkü her alanın bilgi toplama, bilgi paylaşma, bilgiyi tanımlama ve betimleme biçimleri aynılık ve farklılık göstermektedir. Theuerkauf (2008: 205), biçemde ortaya çıkan farklılıkların her alanın kullandığı yöntemin farklı olmasından ve de alanların diğer alanlarla olan alışverişinden kaynaklandığını belirtmektedir.

Örnek 3:

> Türk Ticaret Kanununun 21. Maddesine göre "Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Şu kadar ki, hakiki bir şahıs olan tacir, muameleyi yaptığı anda bunun ticari işletmesi ile ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele, fiil veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayıdır.

> Taraflardan yalnız birisi için ticari mahiyette olan mukaveleler kanunda aksine hüküm olmadıkça diğeri için de ticari iş sayılır”[5].

Bu örnekte de görüldüğü Türk Ticaret Kanunu’ndan alınan bir maddede genel dildeki bir metne göre sadece dilbilgisel ve sözcüksel farklılıklar bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra biçemsel ve sözdizimsel farklar da bulunmaktadır. Metin sözdizimsel anlamda okunduğunda hangi sözcüklerin hangi sözcüklerle öbek oluşturduğu bu öbeklerin diğer öbekler ile bağlantısı genel dildeki metinlere oranla çok daha karmaşıktır. Yine örnek metin biçem yönünden okunduğunda anlatımın çok daha resmi, soyut ve kesin olduğu görülmektedir. Bu yönleriyle de ilgili mesleki alan metni genel dille yazılmış metinlerden farklılıklar göstermektedir denilebilir. Yine Heusinger mesleki dilin, genel dilin özel bir parçası olduğunu ve bir meslek dalındaki uzmanların iletişimi sağlayan bir yapı olduğunu belirtmektedir. Bu iletişimin işlevsel olarak gerçekleşmesini sağlayan ise anlaşmaya varılmış ortak terimce, her bir alan diline özgü dilbilgisel ve metinsel yapıdır (*Aktaran*: Öncü, 2011: 21). Buradan hareketle Öncü (2011: 22)’ye göre mesleki dil mesleki anlamda sınırlandırılmış bir iletişim ortamında, bu alanda çalışan kişiler arasındaki anlaşamayı sağlayan tüm dilsel araçların toplamıdır.

Tompkins’in de diller arasındaki farklılıklar konusuna günlük dil ve akademik dil çerçevesinden bakarak belirttiği gibi günlük dil ve akademik metinlerde kullanılan dilde farklılıklar ortaya çıkmaktadır (*Aktaran*: Tok, 2014: 379). Tompkins yapmış olduğu ayrımı şu biçimde tablolaştırmaktadır (*Aktaran*: Tok, 2014: 379):

[5] http://murat.kuruoglu.com.tr/MURKUR/documan/T%C4%B0CARET%20HUKUKU%20DERS%20NOTLARI-Veliye%20Yanl%C4%B1.pdf (01.04.2015)

Tablo 1
Akademik Dil İle Günlük Dil Arasındaki Farklılıklar

	Günlük Dil	Akademik Dil
Konular	Konular bilindik, sıradan ve somut; genellikle verilen birkaç ayrıntı ile incelenir.	Konular bilinmedik, karışık, soyut olabilir. Daha fazla bilgi verebilir ve daha derinlemesine incelenir.
Sözcükler	Günlük ve bilindik sözcükler kullanılır.	Teknik terimler, jargon, çok heceli sözcükler kullanılır.
Tümce yapıları	Tümceler daha kısa ve içeriğe bağlıdır.	Tümce yapıları daha uzun ve birleşiktir.
Bakış açıları	Bir fikir ya da bakış açısı paylaşılır. Paylaşılan fikirler ya kişisel ya da önyargılıdır.	Farklı bakış açıları düşünülmüş ve analiz edilmiştir. Kişisellikten uzak, nesneldir.

Bu tablodan da anlaşıldığı gibi günlük dil daha yalın, kapsamı daha dar, daha somut ve genel olarak öznel bir yapıya sahipken; akademik dil ya da daha genel olarak mesleki dil bilgi vermeye dayalı, soyut, teknik terimlerin, kendine özgü sözdizimsel ve biçemsel özelliklerin bulunduğu bir dildir. Yukarıda belirtilen iki dil kullanımının (mesleki dil ve genel dil) farklı olduğundan yola çıkarak, bu çalışmada mesleki dil ya da bir başka deyişle mesleki Türkçe konusu ayrıntılı olarak ele almaya çalışılacaktır.

Her durumda mesleki dil, günlük dilin üzerine kurulmaktadır. Bu da mesleki dilde günlük dile ait birçok özelliğin bulunduğunu göstermektedir. Üçok (2014: 171) da bu duruma dikkati çekerek özel dil olarak adlandırdığı bu dilin yapay bir dil olmayıp günlük hayatın içinden çıktığını belirtmektedir. Üçok, bu dillerin başlangıçta amaçlı olmadığını savunmakta, bazı zanaatkarların kendi aralarındaki iletişimin bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Günlük hayatta kullanılan ve birçok özelliği ile yalın olarak da adlandırılabilecek genel dil ile özel amaçlar için geliştirilen mesleki dil arasında belli temel farklar ve aynılıklar bulunmaktadır. Bu aynılıklar dilbilgisel yapılar ve sözcüklerin büyük bir bölümü olarak belirtilebilir. İki dil yapısı arasındaki farklılıklar ise sözdizimsel yapılar, anlamsal ve biçemsel farklardır. Mesleki dil genel dile göre çok daha karmaşık bir yapıya sahiptir ve özellikle belirli bir kesimin

iletişimi için geliştirilmiştir. Bu farklılıkların ortaya konması ve mesleki dilin özelliklerinin belirlenebilmesi için mesleki dilin özelliklerinin en küçük birimden en üst birime kadar betimlenmesi gerekmektedir.

3.2. Mesleki Dil

Mesleki alanlardaki uzlaşmanın artması ve bu alanlardaki gelişmeler birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış mesleki terim ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Mesleki dillerdeki terimcenin her geçen gün genişlemesi ve her mesleki dilin neredeyse kendine özgü anlatım olanaklarını geliştirmesi bu alanın ayrı bir biçimde incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Sadece uzmanlar ve alan dışından kişiler arasında değil, aynı zamanda ayrı alanlardan olan kişiler arasında da iletişim giderek zorlaşmaya başlamıştır. Hahn (1983: 46), çeşitli alanlardaki (üniversiteler, araştırma merkezleri, firmalar, ticari araştırma kurumları vb.) gelişmeler sonucunda mesleki alan bilgisinin de son 100 yıl içinde çok büyük bir ilerleme kaydettiğini belirtmektedir. Üretimin artışı (ürün, bilgi, bilim vb. gibi alanlar) bu alanlardaki iletişimi de zorunlu duruma getirmiştir. İşte bu noktada ortaya çıkan mesleki dil, ilgili iletişimde netlik ve açıklık yaratmaktadır. Böyle bir dilin oluşturulması için sistemli, terim odaklı ve işbirliğine dayalı terimbilim çalışmalarına gereksinim duyulmaktadır. Terim (Alm. *Fachbegriff, Fachausdruck, Fachwort, Terminus*), terimce (Alm. *Terminologie, Fachterminologie, Fachwortschatz*) ve terimbilim (Alm. *Terminologie, Terminologielehre*) sözcükleri ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı olarak incelenecek ve betimlenecektir.

Türkçe sözlükler incelediğinde, bu sözlüklerde "mesleki dil", "uzmanlık dili" ve "alan dili" kavramlarına ayrı bir madde başı olarak yer verilmediği görülmüştür. Türk Dil Kurumu **Türkçe Sözlük'**te dil şu şekilde tanımlanmaktadır:

> **Dil (II)**: 1. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban 2. Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi 3. Belli durumlara, mesleklere, konulara özgü dil 4. Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı. (TDK, 2011: 664)

Bu tanımlarda da görüldüğü üzere "belli mesleklere özgü dil" açıklamasıyla dilin altanlamlarından birinin de belirli mesleklere, belirli alanlara özel olan bir yapıya, bir başka deyişle mesleki dile işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra Almanca olarak hazırlanan iki büyük sözlükten **Wahrig Almanca Sözlüğü** (Alm. *Wahrig Deutsches Wörterbuch*) incelendiğinde, mesleki dile karşılık gelen "Fachsprache" sözcüğünün ayrı bir madde başı olarak yer aldığı görülmektedir. Bu sözlükte,

Mesleki dil: "Bir meslek dalının teknik kavramlarıyla iç içe geçmiş dil" (Wahrig, 2008: 492) biçiminde verilmiştir.

Bir diğer büyük Almanca sözlük olan **Duden**'in resmi internet sitesindeki sözlükte,

Mesleki dil: "Her şeyden önce sahip olduğu teknik kavramlarıyla genel dilden ayrılan dil"[6] biçiminde tanımlanmaktadır.

Hoffmann'a göre mesleki dil, ilgili alana göre sınırlandırılan iletişim ortamında, bu alanda çalışan kişiler (ve alan dışından olan kişiler) arasında anlaşmayı sağlamak amacıyla kullanılan tüm dilsel araçların toplamıdır (*Aktaran*: Ülken, 2004: 7). Bir başka deyişle mesleki dil, bir dilin (örneğin Türk dili) altında konumlandırılır. "Tüm dilsel araçlar" anlatımı mesleki dilin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Beier'e göre mesleki dil, mesleki olarak yetkin yazar ve konuşucular tarafından aynı disiplinler içindeki diğer mesleki alan uzmanları ile ya da alandan olmayan kişiler ile mesleki olgular hakkında belirli amaçlar doğrultusunda anlaşmak için kullanılır (*Aktaran*: Ülken, 2004: 7).

Hahn[7] da mesleki dil için olası beş farklı tanım yapmıştır:

1. Dil dizgesine göre: mesleki dil, genel dilin yanında farklı ifade biçimlerine sahip bir çeşittir.

[6] www.duden.de/rechtschreibung/Fachsprache son erişim:18.08.2014
[7] https://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/~vhahn/German/Fachsprache/vHahn/Methoden/Texte/Definition.html#Prinzip son erişim: 10.05.2015

2. Belirli dış yapıların seçimine göre: mesleki dil alt dildir. Bir başka deyişle mesleki dil, dilsel ifade olanaklarının belirli kurallara göre özel olarak seçilmesidir.
3. İçeriksel sınırlandırmaya göre: mesleki dil, belirli mesleki alan içeriklerinin ifade edilmesi için kullanılan dildir.
4. Konuşuculara özgü özelliklere göre: mesleki dil, belirli meslek ve uzmanlık alanlarının dilidir.
5. Belirli iletişim işlevlerine göre: Şiirsel ve toplumsal dilin yanında mesleki dil, belirli dilsel araçları sunarak mesleki alanlarda iletişim kurmak için kullanılan dildir.

Tüm bu tanımlardan anlaşılan mesleki dilin yalnızca terimlerden oluşmadığıdır. Mesleki dilin yapısında sesbirimsel ve biçimbirimsel özellikler, sözcüksel yapılar (mesleki terimler), sözdizimsel ve biçemsel yapılar bulunmaktadır. Genel olarak bir mesleki dil tanımı yapılmak istendiğinde şöyle bir tanıma ulaşılabilir:

> **Mesleki dil:** Bir mesleğe, bir alana özgü teknik terimlerin, sözcük oluşturmak için belirli biçimbirimlerin, dilbilgisel yapıların, kendisine ait sözdizimsel özelliklerin ve de anlatım biçimlerinin oluşturduğu, genel dilden beslenen ancak birçok noktada genel dilden kesin çizgilerle ayrılan bir dildir.

Bu çalışmada karşıt bir durum belirtilmediği sürece mesleki dil burada belirtilen anlamında kullanılacaktır. Alan dili tanımı da belli bir alana ait mesleki dili belirten dil için kullanılacaktır. Örneğin mesleki dilin altında bulunan iktisat Türkçesi bir alan dilidir (İktisat alanının dili). Bu çalışmada iki kavramın bu biçimde ayrılması yolu seçilmiştir. Bunun nedeni mesleki dilin genel olarak tüm alanlara özgü dillerin ortak adı olması ve alan dilinin de her bir alana özgü dili belirtmesidir. Yani mesleki dil alan dillerinin ortak ve genel adıdır. Alan dili ise mesleki dilin altında yer alan, onu oluşturan öğelerden biridir. Türkçe sözlükler incelendiğinde mesleki dil ve alan dilini birbirinden ayıracak tanımların olmadığı gözlemlenmiştir.

Jandova (2007: 8)'nın da belirttiği gibi mesleki dil, uzmanların meslekleri ya da uzmanlık alanları ile ilgili konu ve nesneler hakkında iletişim kurmalarına hizmet eder. Mesleki dil sadece uzmanlar arasındaki iletişimi sağlamaz, bunun yanı sıra kullanım kılavuzu, ürün tanıtımı, sözleşmeler gibi metinlerde de kullanılarak daha

geniş bir kitleye yayılabilir. Roelcke (2009: 6) ise XXI. Yüzyıldaki gelişmelerin bir sonucu olarak mesleki Almancanın ve mesleki iletişimin Almanya'daki çocuklar ve gençler için farklı okul türlerinde ve farklı sınıf düzeylerinde derslerin ana konusu haline geldiğini belirtmektedir. Bu durum Almancayı ikinci dil ya da yabancı dil olarak öğrenen çocuklar, gençler ve de erişkinler için de geçerlidir. Bir başka deyişle mesleki dil ve mesleki iletişim hem öğrenim döneminde hem de öğrenim sonrasındaki hayatta bir zorunluluk durumunu almıştır ve bu durum sadece uzmanları ve bir alanda çalışan kişileri değil toplumun büyük bir bölümünü ilgilendirir hale gelmiştir.

Möhn ve Pelka (1984), dilin temel işlevlerini mesleki dili de göz önünde bulundurarak ortaya koymuşlardır:

1) Betimleyici işlev (Alm. *Deskriptive Funktion*): Bir olayın nesnel olarak tanımlanması. Dilin bu birinci işlevinde konunun nesnel olarak betimlenmesi (Örn. Doktorun teşhisi) açıklanmaktadır.
2) Öğretici işlev (Alm. *İnstruktive Funktion*): Bir işi, bir eylemi yaptırmaya odaklı işlev. Öğretici işlevde yemek tarifi, kullanma kılavuzu gibi bir şeylerin yapımını, hazırlanışını, kurulumunu açıklayan ve bu yönüyle dilin öğretici işlevini ön plana çıkartan bir tanım yapılmıştır.
3) Yönlendirici işlev (Alm. *Direktive Funktion*): Doğrudan eyleme geçirici işlev. Bu maddede daha çok kanun metinleri, askeri emirler gibi doğrudan eyleme geçirici ve yönlendirici bir işlevden söz edilmektedir.
4) Bağlantı işlevi (Alm. *Kontaktive Funktion*): Toplumsal ilişkilerin, bağlantıların kurulması. Dördüncü basamak dilin selamlaşma, telefon görüşmesi gibi insanlar arasında bağlantı kurma işlevini açıklamaktadır.
5) Anlatısal işlev (Alm. *Expressive Funktion*): Bir olayın öznel olarak düzenlenmesi. Dilin anlatısal işlevinden söz edilen beşinci maddede olayın aşk mektubu, şiir vb. biçimde öznel olarak düzenlenebilme işlevi açıklanmaktadır.
6) Üstdil işlevi (Alm. *Metalinguale Funktion*): Dil üzerine dilsel ifadelerin kullanılması. Günay (2013: 417) üstdil işlevini "bir bildirinin alıcısına aktarılması için, vericinin ve alıcının ortak olarak bildikleri ve

kullanabilecekleri bir kod gereklidir. Bildiri, kod ile ilgili olguları açıklamaya yönelik ise üstdil işlevi vardır" biçiminde tanımlamaktadır. Dil üzerine dilsel ifadelerin kullanılması olarak açıklanan üstdil işlevi sözlüklerde ve dilbilgisi kitaplarında sıkça görülmektedir.

7) Kapalılık işlevi (Alm. *İsolative Funktion*): Bir grubun anlamasına yönelik, bir grup için net olan ifadeler. Kapalılık işlevi, dilin genel olarak belirli bir grup içerisindeki kişiler tarafından anlaşılır ve onlara özgü olduğunu belirtmektedir.

Möhn ve Pelka'nın dilin temel işlevlerini bu biçimde açıklaması ile bu işlevlerden betimleyici işlevin, öğretici işlevin, yönlendirici işlevin, üstdil işlevinin ve de kapalılık işlevinin (genel dilde kapalılık işlevi sözgelimi Almanca ve Türkçe dillerinin belirli gruplar, toplumlar içinde konuşulması biçiminde açıklanabilir) hem genel dilin hem de mesleki dilin temel özellikleri arasında bulunduğu söylenebilir.

Rincke (2010: 236)'ye göre, genel anlamda mesleki dil ile terimce birbirine sıkıca bağlıdır. Bu durum terimcenin en büyük özelliği "tam" olarak alana uygun olması ve kullananların gereksinimlerine göre biçimlendirilebilir olmasıdır. Terimce, diğer disiplinlere karşı kendi sınırlarını çizebilen bir özelliğe sahiptir. Hahn mesleki dil araştırmalarındaki yedi içeriksel aşamayı betimlemiş ve bu biçimde mesleki dilin altında ne anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur (*Aktaran*: Rincke, 2010: 237-238).

1) Dış özellik (Alm. *Externe Kennzeichnung*): Mesleki alan metinleri özel sözvarlığı yani terimcesi ve anlaşılabilirliği ile ortaya çıkar. Ancak ilgili alanla bağlantısı olmayan kişiler için terimce anlaşılmaz bir yapıdır.
2) Göndergesel özellik (Alm. *Referentielle Kennzeichnung*): Mesleki dil, gönderge yapılan alanın adlandırılması ile belirlenir. Örneğin ekonomi alanına ait dil, ekonomi uzmanları tarafından kullanılmaktadır.
3) Sözlüksel birikim (Alm. *Lexikalischer Ansatz*): Bu noktada sözlük çalışmaları ön plandadır. Bu çalışmalar mesleki dilin terimcesini genel dile karşı belirgin özelliklerle bir araya getirir.

4) Ek sözdizimsel betimleme (Alm. *Zusätzliche syntaktische Beschreibung*): Durum, yer, zaman, konuşucu ilişkisini betimlemek için tüm dilsel bilgi sözlüksel birikime (madde 3) eklenir.
5) Ek metindilbilimsel betimleme (Alm. *Zusätzliche textlinguistische Beschreibung*): Bu biçimde sözdizimsel betimleme (madde 4) özel metin yapılarının betimlenmesi için geliştirilir.
6) İletişimsel gerekçe (Alm. *Kommunikative Begründung*): Dış özellikler, göndergesel özellikler, sözlüksel birikim, ek sözdizimsel özellikler ve de ek metindilbilimsel özellikler (madde 1 – 5) ile taslağı oluşturulan yöntemler, belirli bir iletişim durumunda ortaya çıkar.
7) Edimsel çözümleme (Alm. *Pragmatische Analyse*): Mesleki dil metinleri, sorun çözümü, dil planlaması ve dilsel çözüm gengüdümleri (Alm. *Strategien*) açısından incelenir.

Birinci aşamada yani dış özelliklerde mesleki dile ait bazı kavramların sadece o alandaki kişileri ilgilendirdiğinden, bu kişilerin konuyu anlamasını kolaylaştırdığından ama alan dışından olanların bu kavramları anlamakta sorunlar yaşayacağından söz edilmektedir. Sözgelimi ekonomi alanındaki bir yazı ya da konuşma içerisinde anlatılan konuya yönelik birçok terim yer alır. Bu terimler ekonomi alanından olan kişiler için konunun anlaşılmasını kolaylaştırır. Ancak ekonomi alanından olmayan bir kişi bu yazısı okuduğunda ya da konuşmayı dinlediğinde konunun tam olarak ne olduğunu ve metni ya da konuşmayı üreten kişinin kullandığı terimler ile neyi anlatmak istediğini anlamayacaktır.

İkinci aşamada genel bir tanımlama olan mesleki dilin içerisinden bir mesleğe ait dilin ortaya çıkması yani alan dili olması sürecinin ilgili alanın adlandırılması ve gelişmesi ile ortaya çıkacağından söz edilmektedir. Sözgelimi uluslararası ilişkiler dilinin ortaya çıkması için gönderge yapılan alanın oluşması ve bu alanda gelişmelerin olması, yayınların yapılmaya başlanması, bu alana ait belirli terim ve biçem gereksiniminin ortaya çıkması beklenir. İlgili alan ancak o alana ait olan dil ile gelişirken, o alana ait olan dil (burada Uluslararası İlişkiler Türkçesi) de ilgili alanın gelişmesi ile var olacaktır.

Üçüncü aşamada her bir mesleğin diline ait mesleki terimler sözlüğünün bulunduğundan (bulunması gerektiğinden) söz edilmektedir. Bir meslek dalına ait dil geliştikçe, o dile ait terimcenin listelenmesi ve anlamlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu şekilde terimler ve bu terimlerin anlamları ölçünlü hale getirilir. Bir dili bilmek, o dilin altındaki tüm mesleki dillere ait terimlerin ne anlama geldiğini bilmek demek değildir. Bu mesleki terim sözlükleri ile hem alandan olan, hem alana yeni giren hem de alan dışından olan kişiler hangi terimlerin kullanıldığını ve bu terimlerin ne anlama geldiğini öğrenebilirler.

Niklas-Salminen'e göre sözlükler üç türde olabilmektedir: iki dilli ve tek dilli sözlükler, yaygın ve yoğun sözlükler, kavramlar ve sözcüklerin sözlüğü (*Aktaran*: Günay, 2007: 40). Günay'a göre çıkış dili ile hedef dilin birbirinden farklı olduğu durumlarda iki dilli sözlüklerden (örneğin Almanca Türkçe sözlük), çıkış ve hedef dilin aynı olduğu durumlarda da tek dilli sözlüklerden (örneğin Türkçe sözlük) söz edilebilir. Bir dildeki tüm sözcüklerin bulunduğu sözlüklere yaygın (genel) sözlük (örneğin Türkçe sözlük), belirli bir alana yönelik olarak hazırlanan sözlüklere ise yoğun (özel) sözlük (örneğin Mesleki terim sözlüğü) denir. Hahn'ın bahsettiği sözlükler buradaki yoğun (özel) sözlüklerdir. Kavramları ya da nesneleri tanımlayan sözlüklere ansiklopedik sözlük (örneğin Meydan Larousse ansiklopedisi), sözcüklerin sözlüğüne ise dil sözlüğü (örneğin Almanca sözlük) denir.

Dördüncü aşamada mesleki dilin kendisine özgü sözdizimsel özelliklerinin var olabileceğinden söz edilmektedir. Mesleki metin içerisinde bir tümcedeki tüm durum, yer, zaman ve konuşucu ilişkisi, bunların birbirine bağlanışı da sözlük birikimine eklenir ve böylece mesleki dilin sözdizimsel özellikleri de ortaya koyularak sözlüklerin mesleki dil kapsamı genişletiriler. Mesleki dil sadece terimlerden oluşmaz, bunun yanında belirli sözdizimsel özellikler de taşır. Kocaman ve Osam da özel dil olarak adlandırdıkları mesleki dili salt terimlerle sınırlandırmanın yanlış olacağını, bu dilin ağırlıklı olarak kullandığı dilbilgisel yapıların da bulunduğunu belirtmektedirler (*Aktaran:* Bayraktar, 2014: 52). Yani mesleki metinlerde tümce kurma şekilleri, tümcelerin yapıları, tümce içindeki öğelerin birbirleri ile bağlantıları, öğelerin dizilişi gibi özellikler incelenerek hem

mesleki dilin sözdizimsel betimlemesi ortaya çıkar hem de belirli kalıp yapılar belirlenir.

Mesleki dilin kendisine özgü sözdizimsel özellikleri belirli mesleki metinler içerisinde, özel metin türlerinde ortaya çıkmaktadır. Beşinci aşamada yani ek metindilbilimsel betimlemede mesleki metinlerde kullanılan diziliş, anlatım biçimleri, metin içi öğeler, belirteçler, yinelemeler, metnin işlevsel özellikleri vb. ön plana çıkmaktadır. Bu şekilde sözdizimsel betimleme özel metin yapılarının betimlenmesi için geliştirilmektedir. Metindilbilimin yöntemleri ile metinler incelenir ve varsayım, tanım, açıklama, çıkarım, sonuç gibi durumların metin içerisinde nasıl verildiği de ortaya çıkartılır.

Altıncı aşamada, mesleki dilin yukarıda sözü edilen ilk beş madde içerisindeki özelliklerinin belirli bir iletişim durumu için ortaya çıkmasından söz edilmektedir. Bu maddeler içerisinde yer alan özellikler, mesleki dilin kullanımı ile uygulamaya geçirilmektedir. Mesleki dilin kendini gösterdiği en önemli noktalardan biri iletişim durumudur. Mesleki iletişim yazılı ya da sözlü biçimde gerçekleşebilir. Sözgelimi bir konferansta konuşan kişinin kullandığı terimler, kendi alanına özgü tanımlar, tümce kurulumları, bir konuyu anlatış şekli bir iletişim durumunda kendini ortaya çıkarır. Böylece yukarıda sayılan maddelerin uygulanması gerçekleştirilir.

Edimsel çözümlemede ise mesleki alan metinlerindeki dilsel bir sorunu ortaya atmadan ve çözmeden (çözüm önerisi getirme ve geliştirme), genel dil planlamasının özel bir bölümü olarak mesleki dilin o andaki durumu ve gelecekte geliştirilmesi ve yayılması için yapılacak çalışmalardan söz edilmektedir. Bunun yanı sıra var olan mesleki dilin dilsel açıdan çözüm gengüdümlerinin (Alm. *Strategien*) oluşturulmasından ve bunların uygulanması açıklanır. Başka bir deyişe tüm özelliklerini tamamladığı düşünülen mesleki dil, iletişim durumu içerisinde kullanıldığında asıl kalite kontrol aşamasına geçilmiş olunur. Üretilen mesleki metinlerde kullanılan bu mesleki dil özellikleri sürekli bir kontrol içerisindedir ve aralarında uygun olmayan yapılar, terimler vb. bulunması halinde hemen yerine bir seçenek oluşturulabilir. İşte bu şekilde genel dil planlamasının özel bir bölümü olarak mesleki dilin hem güncel durumu hem de gelecekte geliştirilmesi adına çeşitli çalışmalar ve hatta bununla ilgili yeni mesleki metinler üretilebilir.

Buhlmann ve Fearns, mesleki dilin yapısal özelliklerini biçim, sözcük oluşturma, terimce, tümce yapısı ve metin olmak üzere beş katmana ayırmış, betimlemiş ve bu katmanları şu biçimde belirtmiştir (*Aktaran*: Roelcke: 2009: 10-11):

Tablo 2
Mesleki Dilin Yapısal Özellikleri

Dilbilgisinde biçimbilim	• Eylem (sayı, kip, zaman, cins) • Ad • İlgeç • Sıfat
Sözcük oluşturma (Alm. *Wortbildung*) ve birleşik sözcük (Alm. *Wortzusammensetzung*), Biçimbilim	• Türetim (Eylem / ad / sıfat) • Birleşik sözcük (sözdizimsel sıkıştırma (Alm. *Syntaktisch komprimierend*) / ayrıntılı olarak (Alm. *Präzisierend*) / tamlama (Alm. *Determinierend*)) • Diğer sözcük oluşturma yöntemleri
Mesleki dile ait sözcüklerin özellikleri	• Terim (Alm. *Terminus*) • Terimleştirme (Alm. *Terminologisierung*) • Güdüleme (Alm. *Motivation*) • Terimbilim sistemi • Karma terimler • Sıklık
Sözdizimsel Özellikler	• Tümce türleri
Metin özellikleri	• Yazılı metinler (bilimsel söylemler / iletişim yöntemi / dil dışı iletişim yöntemi / metin oluşturma planı / basım ve yer betimsel araçlar ve (Alm. *Typo- und topographische Mittel*)) • Konuşulan metinler (Alm. *Gesprochene Texte*)

Bu tablodan anlaşılan mesleki dilin yapısal özelliklerinin farklı katmanlarda incelendiği ve incelenmesi gerektiğidir. Mesleki dil sadece mesleki terimlerden oluşmaz. Bunun yanı sıra mesleki dilin kendine özgü eylem yapıları, ilgeçler, adlar, adlaştırmalar vb. dilbilgisel özellikleri, mesleki dilin gelişmesiyle birlikte gereksinim duyulan yeni sözcükler için türetme ve sözcük birleştirme yöntemleri, genel metinlerden ayrılan sözdizimsel özellikleri ve metin oluşturma, metin içindeki çeşitli bağlantılar, dil dışı yapılar gibi metinsel yapıları vardır. Bu beş basamağın mesleki dilin ana özelliklerini oluşturduğu söylenebilir. Bir mesleki dilin özelliklerinin ortaya

koyulabilmesi için tüm bu noktalar incelenir, ayrı ayrı betimlenir ve sonunda birleştirilerek mesleki dilin özelliklerinin neler olduğu belirtilebilir.

Genel dilden birçok noktada ayrılan mesleki dilin kendine özgü işlevlerinin ve özelliklerinin olduğu söylenebilir. Bu işlevler ve özellikler mesleki dilin betimlenmesini gerçekleştirmektedir. Hem işlev hem de özellikleri açısından katmanlı bir yapıya sahip olan mesleki dili sadece terimce olarak sınıflandırmak hatalı bir değerlendirme olacaktır. Mesleki dilin bu çok katmanlılığı içinde en küçük birimden en büyük birime kadar kendine özgü özelliklere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum da bu dil içerisinde bulunan etmenlerin de ayrı ayrı incelenmesi gereksinimini beraberinde getirmektedir.

3.3. Terimbilim, Terimce ve Terim

Terimbilim (Alm. *Terminologie, Terminologielehre*) çalışmaları, alana özgü terimceyi (Alm. *Terminologie, Fachterminologie, Fachwortschatz*) ilgili kurallara (kendi özel kuralları) göre bir araya getirme, ulaşılabilir yapma ve gereksinim durumunda ölçünleme (Alm. *Standardisierung*) işlevlerini yerine getirir (RaDT, 2013).

Terimce, bir alandaki tüm terimlerin toplamıdır. Terimler ve dolayısıyla terimce, özel sektörde, eğitim, bilim, teknoloji, yapım ve üretim, satın alma, depolama, pazarlama, satış, çeviri, yayıncılık, reklam, hukuk ve yönetim gibi alanlarda önemli bir rol oynamaktadır. Bu, mesleki iletişimdeki etkiyi ve belirginliği artırmaktadır. Terimce, belirgin şekilde kullanılması ortak olan bu dili en uygun biçimine sokar, anlaşma ile ilgili sorunları azaltır, bilgi birikimini en uygun şekilde kullanabilmeyi ve sunmayı sağlar, hukuki açıdan ortaya çıkabilecek sorunları önler ve maliyetleri düşürür (RaDT, 2013).

Mesleki bilginin ve uzmanlık bilgisinin çalışıldığı, betimlendiği, geliştirildiği, paylaşıldığı ve kullanıldığı her yerde terimbilim ve terimce vazgeçilmezdir. Bu alanların ekonomi, endüstri, bilim, teknoloji, siyaset, yönetim, bilgi, üretim gibi

alanlar olup olmaması önemli değildir. Terimbilim ve terimce bu alanların tümünde etken öğedir.

Alman Dili Terimbilim Kurulu'nun (Alm. *Rat für deutschsprachige Terminologie*, kısaca RaDT) **Terimbilim** adlı yayına göre "terimce (Alm. *Terminologie, Fachterminologie, Fachwortschatz*), belirli bir alanın kendisine özgü terimleridir; kavramlar ve adlandırma = terim, alana ait sözcükler ve ifadelerdir" (RaDT, 2005). Terimce bir alanın doğması ile gelişmeye başlar ve o alanda yapılan çalışmalarla genel dilden ve diğer alanların dillerinden de beslenerek genişler. Bir alanda ne kadar araştırma yapılıyorsa, o alanda ne kadar yayın (kitap, makale, bildiri, poster, internet sitesi vb.) yapılıyorsa o alanın terimcesi o kadar genişler. Sözgelimi Alman kimya alanının terimcesi ve Alman makine alanının terimcesi her geçen gün büyümeye devam etmektedir. Bu alanlara ciddi yatırımlar yapılmakta, bilim insanları araştırma ve yayın için teşvik edilmekte ve bunun bir sonucu olarak bu alanların terimcesine her geçen gün yeni terimler eklenmektedir.

"Terimbilim (Alm. *Terminologie, Terminologielehre*), terimce çalışmasıdır. Yani ilgili alanın terimcesini toplama, betimleme ve kullanılabilir duruma getirmedir (Terim veri bankası, mesleki terim sözlüğü vb.)" (RaDT: 2005). Terimbilim genel olarak mesleki dili ve özelde de alan dillerini betimleyen ve inceleyen bir alandır. Bu alanın amacı ilgili alanların terimcesini kontrol etmek, bu terimlere yeri geldiğinde ve gereksinim olduğunda yenilerini önermek, terimce içerisindeki terimlerin türetim özelliklerini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra terimbilim ilgili alanların dillerini bir bütün olarak inceler. Yani sadece terimceyi incelemez, bunun yanında ilgili alan dillerinin sözdizimsel özelliklerini, biçemsel yapılarını, kendisine ait ifadelerini, formül, tablo, grafik gibi görselleri ve özel karakterleri nasıl açıkladığını da incelemektedir.

"Terimbilim, terimbilim eğitiminin kendisidir. Yani terimbilim çalışma yöntemlerinin kuramsal temellerinin betimlenmesi, öğretilmesi ve terimcenin dilbilimsel açıdan araştırılmasıdır" (RaDT: 2005). Terimbilim dünyada birçok ülkede üniversitelerde lisans ve lisansüstü öğrenimde zorunlu ders ve seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Bu derslerin amacı terimbilimin ne olduğunun öğretilmesi, terimbilimin çalışma yöntemlerinin belirlenmesi ve ilgili konuda uzman

yetiştirilmesidir. Üniversitelerin dışında bazı ülkelerde terimbilim konusunda kurumlar da bulunmaktadır. Bunlar da var olan alanların dillerinin incelenmesi ve bunlarla ilgili yayınlar yapılması için hem kendi içerisindeki uzmanlar ile hem de üniversitelerin ilgili bölümlerindeki uzmanlar ile çalışmalar yürütmekte, sempozyum ve konferanslar düzenlemektedir.

Yukarıdaki açıklamalarda verilen kavramların Almanca karşılıklarından anlaşılan ve birçok dilde de tek bir sözcük ile verilen terimbilim ve terimcenin (Alm. *Terminologie*, İng. *Terminology*) Türkçede iki farklı sözcük ile karşılanması daha uygundur. Birçok dilde tek bir sözcük ile karşılanan ancak Türkçede tek bir sözcük ile karşılanamayan terimbilim (Alm. *Terminologie*) ve terimce (Alm. *Terminologie*) arasında farklar bulunmaktadır. Bu kavramların tanımları sözlüklerde şu biçimdedir:

Türk Dil Kurumu **Türkçe Sözlük**'te terimbilim kavramı Terim Bilimi biçiminde kullanılmaktadır ve "bilim dalları, sanat kolları ve çeşitli uzmanlık alanlarıyla ilgili kavramları tespit edip bunları adlandırmaya yarayan terimleri türetmeyi, terimlerle ilgili sorunları incelemeyi amaç edinmiş dil biliminin bir dalı, terminoloji" (TDK: 2011: 2330) biçiminde tanımlanmıştır.

Berke Vardar (2002: 192)'a göre ise terimbilim "terimleri inceleyen, bu incelemeye yön veren ilkeleri belirleyen, terim yaratımlarıyla ilgili sorunları ele alan uygulamalı dilbilim dalı"dır.

Yine Türkiye Bilimler Akademisi'nin hazırladığı **Türkçe Bilim Terimleri Sözlük**'ünde terimbilim "bir bilim dalı, sanat, teknik, yazın ya da öğretinin, anlambilimsel ya da bilgisel çatısını oluşturan terimleri inceleyen, bu incelemeye yön veren ilkeleri belirleyen, terim yaratımıyla ilgili sorunları ele alan uygulamalı dilbilim dalı" (TÜBA: 2011: 1128) biçiminde tanımlanmaktadır.

Türk Dil Kurumu **Türkçe Sözlük**'te terimce kavramı terim dizgesi biçiminde geçmektedir ve bu sözlükte "bir sanat kolunda, bilim dallarında veya teknik alanlarda özel olarak kullanılan terimlerin tümü, terminoloji" (TDK: 2011: 2330) tanımı yapılmaktadır.

Berke Vardar (2002: 192) ise terimceyi "bir bilim, sanat, uzmanlık dalına özgü sözcüklerin ya da terimlerin oluşturduğu bütün, terminoloji" biçiminde tanımlamaktadır. Türkiye Bilimler Akademisi'nin Türkiye Bilim Terimleri Sözlük'ünde ise terimce ile ilgili bir tanım bulunmamaktadır.

Çeşitli kaynaklarda gözlemlenen terimbilim ve terimce tanımları göz önünde bulundurularak genel bir terimbilim ve terimce tanımlaması yapılmak istenirse aşağıdaki gibi tanımlara ulaşılabilir:

Tablo 3
Terimbilim ve Terimce

Terimbilim	Terimce
Terimbilim; terimceyi, terimce içerisindeki terimlerin, sözcüklerin ve ifadelerin özelliklerini inceleyen, bu alanın yöntemlerini betimleyen ve terim türetme aşamasına katılan bilim dalının adıdır.	Terimce, bir alana yönelik tüm özel sözcüklerin, terimlerin ve ifadelerin toplamı olarak tanımlanmaktadır.

Bu iki kavramın ortak paydasında terim (Alm. *Fachwort, Fachausdruck, Terminus*) vardır. Türk Dil Kurumu **Türkçe Sözlük**'te bu kavram ayrı bir madde başı olarak verilmekte ve "1. Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah" (TDK: 2011: 2330) biçiminde tanımlanmaktadır.

Wahrig Almanca Sözlüğü (Alm. *Wahrig Deutsches Wörterbuch*) incelendiğinde terim için "*Fachausdruck"* sözcüğünün kullanıldığı ve "belirli bir mesleki alana özgü belirli ifadeler" (Wahrig, 2008: 491) biçiminde tanımlandığı gözlemlenmiştir.

Yine Türkiye Bilimler Akademisi'nin **Türkçe Bilim Terimleri Sözlük**'ünde terim "1. Özel bir bilgi ya da etkinlik alanına, bir bilim, sanat, uygulayım ya da uzmanlık dalına özgü sözcük, sözcük öbeği" (TÜBA, 2011: 1128) biçiminde verilmiştir.

Roelcke (2010: 55) de terim kavramını tanımlamıştır. Onun yapmış olduğu terim tanımı sözlüklerdekine göre daha geniş kapsamlıdır ve "insanların belirli çalışma

alanlarındaki iletişiminde kullanılan en küçük anlam taşıyıcı ve tek başına kullanılabilen dilsel birim" biçimindedir.

Zülfikar (1991: 20) da, terimleri "anlamları dar ve sınırları olan, bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının mensupları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan sözler" biçimde tanımlamaktadır.

Aksan (2009: 40) terimleri "genel olarak özel alanların kavramlarına verilen ad" olarak tanımlamakta ve bu alanların "bilim, teknik, sanat, zanaat, spor" gibi birbirinden çok ayrı olabileceğini belirtirken, Berke Vardar (2002: 192) da terimi "özel bir bilgi ya da etkinlik alanına, bir bilim, uygulayım ya da uzmanlık dalına özgü sözcük" biçiminde tanımlamıştır. Vardar'a göre terimler uzmanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran temel öğelerdir.

Çeşitli kaynaklarda yapılan tanımlamalar incelendiğinde tüm tanımlar arasında bir tutarlılık olduğu gözlemlenmektedir. Bu tanımlar göz önünde bulundurularak genel olarak bir terim tanımı yapılmak istenirse:

Terim: Belirli bir mesleki iletişimde kullanılan, o alanın uzmanları arasında anlaşmayı kolaylaştıran ve kavramları karşılayan sözcük ve ifadelerdir.

Bu çalışmada karşıt bir durum belirtilmediği sürece terimbilim, terimce ve terim burada belirtilen anlamlarda kullanılacaktır. Terim, terimce ve terimbilim kavramlarının tanımları bir arada bir tablo içerisinde verilmek istenirse aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

Tablo 4
Terim, Terimce ve Terimbilim

Terim	Terimce	Terimbilim
Belirli bir mesleki iletişimde kullanılan, o alanın uzmanları arasında anlaşmayı kolaylaştıran ve kavramları karşılayan sözcük ve ifadelerdir.	Terimce, bir alana yönelik tüm özel sözcüklerin, terimlerin ve ifadelerin toplamı olarak tanımlanmaktadır.	Terimbilim; terimceyi, terimce içerisindeki terimlerin, sözcüklerin ve ifadelerin özelliklerini inceleyen, bu alanın yöntemlerini betimleyen ve terim türetme aşamasına katılan bilim dalının adıdır.

Zülfikar (1991: 20-21), çalışmasında terimlerin genel özelliklerini incelemiştir ve aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Terimler, bir bilimsel kavrama tek bir karşılık olarak ortaya çıkar.
- Terimlerin anlamı sabittir. Genel dilde bir sözcüğün birden çok anlamı olabilir, bu anlam sözcüğün içinde bulunduğu bağlama ya da sözcüğün önündeki ve arkasındaki diğer sözcüklere göre değişebilir. Terimler ise hem tek başlarına hem de bağlam içerisinde aynı anlamı taşırlar.
- Terimlerin anlamı, genel dildeki sözcüklere karşıt olarak bağlam içerisinde anlaşılmaz ya da anlaşılması zordur.
- Terimlerin bildirdiği anlam yoruma açık değildir, karşılık geldikleri kavramı net, açık ve kesin bir biçimde bildirirler.
- Terimler, halkın sözvarlığında bulunmaz. Ancak halk ağzında kullanılan bazı sözcükler zamanla terimleşebilir. Genel dilde kullanılan sözcüklerin alt ve yananlamlarından biri bir alanda kullanılan terim olabilir ya da bu alanda zaman içerisinde terimleşebilir.

Başka bir deyişle terimler bir kavrama karşılık gelen ve genel olarak genel dilde kullanılmayan sözcükler ya da öbeklerdir. Bu terimlerin anlamları dardır ve sadece terim sözlüklerinde bulunurlar. Ancak terimler sadece yeni sözcük türetimi ile ortaya çıkmaz, günlük dilde kullanılan bazı sözcükler de zaman içerisinde terimleşebilir. Drozd ve Seibicke de terimlerin bu özelliğine dikkati çekerek genel dilin sözvarlığının, mesleki dil için terimleştirme (Alm. *Terminologisierung*) bağlamında kapsamlı ve önemli bir kaynak olduğunu ve genel dilin sözvarlığında bulunan her sözcüğün temelde terimleştirilebileceğini belirtmektedir (*Aktaran*: Öncü, 2011: 99). Bir başka deyişle mesleki dile özgü olmayan her sözcüğe terimleştirme bağlamında yeni anlamlar eklenebilir ve bu sözcükler genel dildeki anlamından ya da işlevinden farklı olarak kullanılabilir. Öncü (2011: 99) de terimleştirmenin genel dildeki bir sözcüğün mesleki dilin kavramsal ve terimsel dizgesine eklenebileceğine dikkat çekmektedir. Bunun yanında Zülfikar (1991: 20-21) terimlerin genel olarak aldıkları türetim ve işletim ardılları ile farklı bir özellik taşıdıklarını ve büyük ölçüde dildeki diğer sözcüklerden ayrıldığını belirtmektedir. Bu nedenle Rehbein'ın da dediği gibi bir alanla ilgili en zor sözcükler genellikle terimlerdir (*Aktaran*: Schuster, 2010, 69).

Belirli bir alana yönelik özel terimlerin kullanımı genel olarak o alan ile sınırlı kalmaktadır. Ancak bazı alanlarda terimce içerisindeki terimler, günlük hayata bir biçimde geçmektedir ve uzman olmayan kişiler tarafından da kullanılmaktadır.

3.4. Mesleki Dilin Günlük Hayatta Kullanımı

XXI. yüzyılın bir medya ve iletişim dünyasını yarattığı çok açıktır. Bunun sonuçlarından biri olarak da mesleki dile özgü birçok dilsel yapı günlük dile girmektedir. Bu dilsel yapılar arasında bazı terimler ve sözdizimsel özellikler sayılabilir. Mesleki dilin günlük hayata geçişine neden olan araçlar şu şekilde sıralanabilir:

Kitle iletişim araçları: Kitle iletişim araçlarını yani radyo, televizyon, internet vb. kullanırken karşılaşılan programlar, haberler, makaleler, siteler mesleki dile özgü dilsel araçları günlük hayata taşıyabilmektedir. Bunların bir kısmı ile bilinçli olarak karşılaşılırken (Örneğin internette bir matkabın özellikleri hakkında bir yazı ararken) bir kısmıyla da bilinçsiz olarak (Örneğin haberlerde bir yerbilimci ile Anadolu yarımadasının nasıl yükseldiğinin konuşulması) karşılaşılabilmektedir. Aşağıda buna benzer bir örnek bulunmaktadır:

Örnek 4:

- En zorlu uygulamalar için sabit elektronik teknolojisi ve tork kontrolüne sahip sınıfının en güçlü el aleti
- Büyük delme çaplı, en zorlu uygulamalar (delme, buat ve delik açma testereleri ile çalışma yanında vidalama ve karıştırma) için yüksek tork momentine sahip yüksek performanslı Bosch motor (1300 W)
- Daha konforlu çalışma için sabit elektronik sistemi: Devir sayısını yük altında da sabit tutar
- Yüksek hassasiyet için tork kontrolü: Vidaların eşit güçte sıkılması için tork momenti ön seçimi
- Tek elle hızlı uç değiştirme olanağı sağlayan Auto-Lock sistemine sahip tek kovanlı anahtarsız mandren[8].

Yukarıdaki örnekte bir firmaya ait internet sitesinde yer alan bir matkabın özellikleri görülmektedir. Matkap konusunda bilgi almak isteyen bir kişi ya da bir matkap almak isteyen kişi bu siteye girdiğinde bu alana ait dilin kullanıldığı metinle

[8] http://www.bosch-professional.com/tr/tr/gsb-21-2-rct-23290-ocs-p/ (06.12.2014)

karşılaşacaktır. Bu örnekteki metinde hem genel dile hem de mesleki dile ait özellikler bulunmaktadır.

Mesleki kitaplar/bilimsel kitaplar: Bu tür kitaplar da kitle iletişim araçları gibi mesleki dilin kolay ulaşılabilir olmasını ve günlük dile kolay giriş yapmasını sağlayabilmektedir. Ancak bu kitaplar mesleki dile tamamen bilinçli olarak ulaşılan araçlardır.

Örnek 5:

> Yansıyan ışık ölçüm yöntemi, pozometrenin önündeki beyaz opal kapsül çıkarılarak yapılan ölçüm yöntemidir. Pozometre çekimi yapılacak yapıya tutularak ölçüm yapılır. Bu şekil ölçüm fotoğraf makineleri içerisindeki pozometrelerin çalışma prensibi ile aynıdır. Bu sistemle, yani yapıdan yansıyan ışığın şiddetini ölçmeyi 4 şekilde yapabiliriz (Kanburoğlu, 2008: 139).

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi mimari fotoğrafçılıkla ilgili bilimsel bir kitabı okuyan kişi o alanın dili ile karşılaşacaktır. Bu da mesleki dilin günlük hayatta karşılaşılan bir dil olduğunu göstermektedir.

Reklamlar: Reklamlar her ne kadar günlük dil hazırlanmaya çalışılsa da, örneğin bir çamaşır makinesi reklamında makine ile ilgili parça adlarının kullanıldığı görülmektedir. Yine aynı şekilde bir araba reklamında arabanın silindirleri, iç donanımı gibi konularda terimlerin kullanıldığı görülmektedir.

Örnek 6:

> Doğrudan yakıt enjeksiyonu ve turbo şarj ünitesine sahip 1.6L hacimli dizel motor dakikada 115PS (3600d/d) güç ve 270Nm (1750-2500 dd) tork üretiyor. Ortalama yakıt tüketimi 4.9 lt/100 km olan ve 129g/km CO2 salımına sahip Mondeo 1.6L TDCi, düşük yakıt tüketimi ve egzoz emisyon değerleri ile segmentinde ön plana çıkıyor. Ford Durashift 6 ileri manuel şanzımana sahip Mondeo 1.6L TDCi dizel motor seçeneği Trend, Titanium ve Selective olmak üzere üç farklı donanım seviyesi ile sunuluyor[9].

Bu örnekte bir internet sitesinde görülen araç reklamı bulunmaktadır. Aracın performansına ilişkin bilgilerin verildiği metinde yine otomotiv alanına yönelik birçok terim ve dilsel özellik kullanılmaktadır. Bu şekilde reklam metinleri ile ya da televizyondaki reklamlar ile mesleki dil günlük hayata bir şekilde etki etmektedir.

[9] http://www.ford.com.tr/otomobiller/mondeo/performans#primaryTabs (06.12.2014)

Bunların yanında bir doktorla konuşurken ya da bir ilaç prospektüsünü okurken tıbbi dil, bir kurum için doldurulan belge üzerindeki sözcükler ile yönetim dili ve hukuk dili, bankaya gidip kredi başvurusu yaparken ekonomi dili sürekli olarak günlük dil ile iç içe geçmektedir.

Gelişen iletişim araçları, basım ve yayın işleri ve de üretim ve tüketim ile birçok ürün insan hayatının merkezi haline gelmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak da belirli alanlara yönelik özel sözcükler çeşitli yollarla günlük hayata girmeye ve insanlar tarafından kullanılmaya başlamıştır.

3.5. Mesleki Almancanın Dilsel Özellikleri

Bu çalışmanın amacı mesleki Türkçenin dilsel özelliklerinin ortaya koyulmasıdır. Ancak yapılan ön incelemede mesleki Türkçe hakkında yeterli kaynağa ulaşılamamıştır. Yapılan incelemelerde Türkçede genel anlamda mesleki dile ya da özel anlamda herhangi bir alan diline yönelik çalışmaların az sayıda olduğu, bu çalışmaların da genel olarak diğer diller ile Türkçenin karşılaştırılması boyutunda olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle diğer diller incelenmiştir. Almancada mesleki Almanca üzerine birçok çalışmanın yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada öncelikle mesleki Almanca ile ilgili dilsel bilgiler değerlendirilecektir. Bu bilgiler ışığında mesleki Türkçe hakkında görüşler oluşturulabileceği düşünülmektedir. Daha sonrasında bu bilgilerin ışığında mesleki Türkçenin özellikleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Roelcke (2013), mesleki Almancanın sözcüksel, dilbilgisel, metinsel ve diğer dilsel özelliklerini bir araya getirmiş ve bu özellikleri mesleki yabancı dil (Alm. *Fach-Fremdsprache*) açısından incelemiştir.

3.5.1. Mesleki Almancanın Sözcük Özellikleri

Roelcke (2013: 380)'ye göre mesleki dildeki sözcük yani anlam günlük dil ve ölçünlü dilden (Alm. *Standardsprache*) tamamen bağımsız değildir, bunun yanı sıra sözcük kavrambilimsel (Alm. *Semasiologisch*) ve adbilimsel (Alm.

Onomasiologisch) açıdan da tek bir dilsel yapıya işaret etmektedir. Roelcke'ye göre mesleki Almancanın sözcük özellikleri aşağıdaki gibidir (Roelcke, 2013: 381):

Tablo 5
Mesleki Almancanın Sözcük Özellikleri

Sözcük Özellikleri	Açıklamalar (Mesleki yabancı dil)
Farklı tanım türleri ile anlamın belirlenmesi: (Aristocu (Alm. *Aristotelisch*), açıklayıcı (Alm. *Explikativ*), örnekleyici (Alm. *Exemplarisch*), eşanlamlı sözcükle (Alm. *Synonymisch*), çağrışımsal (Alm. *Assoziativ*) ve işlemsel (Alm. *Operational*) tanım).	Tanım türlerinin açıklığı anadilde belirlenmelidir, gerektiğinde sadece bir mesleki tanım yapılır ama bu tamında sözcükler eşdeğer (Alm. *Äquivalente*) olmayabilir (ayrı iki dilde sesletimleri aynı ama anlamları farklı sözcüklerin olması durumu (İng. *False friends*) ortaya çıkabilir).
Genelde çokanlamlılık (Alm. *Polysemie*) ve eşanlamlılık (Alm. *Synonymie*) gibi nedenlerle anlaşılamama durumunun ortaya çıkmasına karşı kabul edilmiş tekanlamlılık (Alm. *Eindeutigkeit / Monosemie*) ilkesi.	Anlaşılamama ve çokanlamlılık büyük oranda iletişim sorunlarına neden olur. Bu durum özellikle ölçünlü dildeki ve de mesleki dildeki anlamlandırmada ve bağlam (Alm. *Kontext*) ve içkin metin (Alm. *Kotext*) belirticilerde (Alm. *Indikator*) eksiklik olması ve bunların bilinmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır.
Eğretilemeli (Alm. *Metapher*) anlatımlar.	Anlamı bilinmeyen mesleki terimlerde kültürel eğretileme örnekçeleri ile ortaya çıkan eğretilemeler nedeniyle anlamlandırılamama büyük bir tehlike oluşturmaktadır.
Yabancı dillerden (Almanca için özellikle Latince, Yunanca ve İngilizce) az ya da çok biçimde belli olan benzeşme (Alm. *Assimilation*) ile ödünçleme (Alm. *Entlehnung*).	Ödünçleme, mesleki dilde bir anlam değişmesi ya da hedef dildeki bir ifade benzeşmesi durumu ile bağlantılı olduğunda sorun yaratmaktadır.

Roelcke'nin mesleki Almancanın temel sözcük özelliklerini ve bunlarla ilgili açıklamalarını yaptığı tablonun birinci bölümünden tanımlamaların farklı biçimlerde yapılabileceği belirtilmektedir. Roelcke (2010: 62)'ye göre Aristocu tanımlanan/tanımlanacak bir kavramdan (Alm. *Definiendum*), tanımlama işlemini gerçekleştirecek bir eylemden (Alm. *Definitor*) ve ilgili kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler)den (Alm. *Definiens*) oluşur. Buna göre tanımlanan/tanımlanacak kavram mesleki dilde anlamı belirlenmesi gereken dilsel ifadeyi, kavramın

tanımlanmasını sağlayan öğe(ler) de belirlemeyi gerçekleştiren dilsel ifadeyi oluştururken tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem tanımlanan/tanımlanacak kavram ile kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler) arasındaki bağlantıyı kuran ifadedir. Roelcke (2010: 62), kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler)i kendi içinde iki altulama ayırmıştır; buna göre bu dilsel ifade tür belirleyici (Alm. *Genus Proximum*) ve kavrama özgü özellikleri belirleyici (Alm. *Differentia specifica*) olarak iki altulamdan oluşmaktadır. Roelcke (2010: 64-65)'ye göre açıklayıcı tanım temelde Aristocu tanımdaki öğelerden oluşmaktadır. Ancak iki tanımlama biçimi arasındaki fark açıklayıcı tanım türünde kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler) iki altulama ayrılmaz. Yani açıklayıcı tanımlamada tanımlanan/tanımlanacak kavramın tanımlanabilmesi için onun özellikleri arka arkaya sıralanır. Bir başka deyişle açıklayıcı tanımlamada sadece kavrama özgü özellikleri belirleyiciler arka arkaya sıralanmaktadır. Aristocu tanımlamada tanımlar tür ve kavram özelliklerinin açık bir biçimde belirlenmesi süreciyken, açıklayıcı tanımda temelde eşit değerde olan özelliklerin arka arkaya sıralanması yapılmaktadır. Roelcke (2010: 65), örnekleyici tanımlamayı tanımı yapılan kavramın tanımlayıcı özelliklerinin verilmesi olarak değil, kavram ile ilgili ayırıcı özelliklerin verilmesi olarak açıklamaktadır. Yani tanımlanan/tanımlanacak kavram için bu kavramın diğer kavramlardan farklı özelliklerini ortaya koyan örnekler verilir. Burada genelde örnek olarak önürün (Alm. *Prototyp*) verilir. İşlemsel tanımda, tanımlamayı sağlayan öğe(ler) açıklamada ilgili nesnenin üretilme ve ortaya çıkarılma işlemini yansıtmaktadır. Tanımlamada eşanlamlı sözcük kullanımını Roelcke (2010: 68), bir ya da birden çok eşanlamlı sözcüğün tanım içerisinde verilmesi olarak açıklamaktadır. Çağrışımsal tanımlama, tanımlamayı sağlayan öğe(ler)in anlam olarak birbirine yakın sözcüklerden oluşması ve bu şekilde tanımlanan/tanımlanacak kavram için çağrışım yaratma özelliği taşıması olarak tanımlanabilir. Roelcke (2010: 66-67), çağrışımsal tanımlanın tek başına bir tanım biçiminde bulunabileceği gibi diğer tanımlama türleri içerisinde de bulunabildiğini belirtmekte ve Aristocu tanımlamada çağrışımın çok az olduğuna, buna karşın açıklayıcı ve örnek kullanılan tanımlarda çağrışımın çok daha fazla olduğuna dikkat çekmektedir. Günay (2007: 106)'a göre de tanım türleri denklik, eşitlik, eşitsizlik ve karşıtlıklardan yola çıkarak ortaya koyulur. Bu tanımlar anadilden yola çıkılarak yapılır, ancak tanım yapılırken bazı durumlarda kavram ile

ilgili bir başka dilde sesletimi aynı ancak anlamı farklı bir yapı bulunması durumu ile karşılaşılabilir. Bu da anlamlandırma sürecinde sorun yaratabilmektedir.

Tablonun ikinci satırında da söz edildiği gibi, tekanlamlılık mesleki ifade ile anlam arasındaki ilişki ile ilgilidir ve mesleki dildeki sözcüklerin genel olarak tekanlamlı olmasına dikkat edilir. Roelcke (2010: 71) mesleki dil araştırmalarına göre terimce içindeki mesleki sözcüklerin yani terimlerin tam olarak tek bir anlama işaret etmesi ve bu anlamın da tek bir sözcük tarafından yansıtılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak her ne kadar kuramsal olarak terimlerde tekanlamlılık ilkesinin olması gerektiği düşünülse de (bu durum mesleki iletişimde anlaşılmayı daha doğrusu yanlış anlaşılmayı ortadan kaldırmak için en önemli yoldur) çokanlamlılık ve eşanlamlılık terimlerde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Çokanlamlılık ya da eşanlamlılık gibi durumlar terimin anlamlandırılmasını zorlaştırmaktadır. Buradaki sorun bir sözcüğün birden çok anlamı olması ya da bir kavramı birden çok sözcüğün karşılamasıdır. Roelcke (2010: 73), terimlerde çokanlamlılık ve eşanlamlılık durumlarının sıkça ortaya çıkma nedenini, insanların çağrışımları farklı algılaması, mesleki bir alan için artan terim ihtiyacı (terimcedeki terimlerin kullanım alanlarının genişlemesi), alan içinde farklı düşünce biçimleri ile terimlerin yorumlanması ve bazı terimlerin başka alanlarda farklı anlamlarda kullanılması olarak sıralamaktadır. Huber ve Uzun da mesleki alan metinlerinden biri olan bilimsel metinlerin üretimindeki özellikleri "metnin düz anlamlı ve tek anlamlı olması, çoğul okumaya, çok anlamlılığa yol açmaması" biçiminde sıralamaktadır (*Aktaran*: Günay ve Kırman, 2005: 331). Kullanılan sözcüğün/terimin çokanlamlı olması ve bu nedenle anlamlandırılamaması mesleki iletişimde sorunlara yol açmaktadır. Bu durum özellikle mesleki dili yabancı dil olarak öğrenen öğrenicilerde bağlam ve içbağlamda da eksiklik olacağı için anadil konuşucularına oranla daha büyük sorunları beraberinde getirmektedir.

Her dilin kendine özgü bir yapısı vardır. Bu kendine özgülük eğretilemede de göze çarpmaktadır. Günay (2007: 73)'ın da belirttiği gibi eğretileme bir şeyin ya da durumun karşılaştırılabilecek bir başka ifade kullanılarak betimlenmesidir. Eğretilemeli anlatım biçiminde benzetme durumunu gösteren, benzetmeyi belirten ifadeler kullanılmaz. Özellikle yeni gelişen alanların kendi dillerini oluşturma

aşamasında, eğretileme yapması sık görülebilir. Tablonun üçüncü satırında da belirtildiği gibi mesleki yabancı dil öğreniminde, öğrenilen dilin kendine özgü kültürel eğretileme modelleri tam olarak benimsenemediği için, öğrenici açısından anlamlandırma sürecinde sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Tablonun dördüncü satırında gelişen alanların kendi dillerini oluştururken yabancı sözcükleri ödünçleyebileceği belirtilmektedir. Günay (2007: 48), ödünçlemeyi bir dile, diğer dillerden geçen tüm sözcükler olarak tanımlamaktadır. Bu ödünçleme yöntemi kültürel, yapısal ya da güncel durumlar açısından birçok dilden yapılabilmektedir. Yeni gelişen alanın kendi alan dilini oluşturması sırasında, bu alanda kendi dilini oluşturmuş ve geliştirmiş bir yabancı dilden ödünçleme yapması olasıdır. Ödünçleme az ya da çok kendini belli etmektedir. Ödünçleme, mesleki dil içerisinde bir anlam değişmesine uğraması durumunda ya da benzer başka bir ifade ile karıştırılması durumunda mesleki dil öğrenicisi için anlama konusunda sorun yaratabilmektedir.

3.5.2. Mesleki Almancanın Dilbilgisel Özellikleri

Mesleki Almancanın sözcük özelliklerinden sonra biçimbirimsel ve sözdizimsel özelliklerini inceleyen Roelcke (2013: 381), Almancanın diğer dillerden birçok özelliği ile ayrıldığını belirtmiş ve alan dilleri açısından dilbilgisel görünümlerin farklılaştığına dikkati çekmiştir. Roelcke (2013: 381)'nin de belirttiği gibi temelde ölçünlü dildeki belirli ulam ve yapılar arasından seçme işi olan mesleki dilin dilbilgisel özellikleri yabancı dil öğrenicileri için alışılmadık ya da bilinmeyen yapılar olabilmektedir. Bu durumda mesleki yabancı dil öğreniminde bir alan diline özgü ya da genel olarak mesleki dil için geçerli olan dilbilgisel becerilerin edinilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle, mesleki dil genel dildeki yapıları kullanır ancak bu yapıların birlikte kullanımı yabancı dil öğrenicileri için alışılmadık yani genel dildeki örneklerden farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Roelcke (2013: 381)'ye göre burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da bu yapıların farklı seviyelerde işlevlere sahip olmasıdır. Roelcke bu işlevleri anlamın güçlendirilmesi, ifadenin kısaltılması, gizlilik (Alm. *Anonymität*) yapısının güçlendirilmesi ya da kipliğin (Alm. *Modalität*) belirlenmesi şeklinde sıralamaktadır. Bu durum dil tipolojisi (Alm. *Sprachtypologie*) açısından da göze çarpan görünümler için de geçerlidir. Roelcke, bunları da sözcük

oluşturma zenginliği (Alm. *Wortbildungsreichtum*), tümce karmaşıklığı (Alm. *Satzkomplexität*) ya da parantez içi yapılar (Alm. *Klammerkonstruktionen*) biçiminde sıralamaktadır. Roelcke (2013: 382)'nin mesleki Almancanın dilbilgisel özeliklerini sınıflandırdığı tablosu aşağıdaki gibidir:

Tablo 6
Mesleki Almancanın Dilbilgisel Özellikleri

Dilbilgisel özellikler	Açıklamalar (Mesleki yabancı dil)
Birleşim (Alm. *Komposition*), türetim (Alm. *Derivation*), kısaltma (Alm. *Kürzung*) ve dönüştürme (Alm. *Konversion*) çerçevesinde sözcük oluşturma olanaklarının tamamının kullanılması.	Zengin sözcük oluşturma olanakları, Almancaya diğer diller karşısında özellikle mesleki iletişimde kullanılabilecek bir özellik sunmaktadır.
Edilgen (Alm. *Passiv*), çoğul (Alm. *Plural*), tamlayan durumu (Alm. *Genitiv*), çekimle ilgili biçimbirimlerdeki dizisel seçim (Alm. *Flexionsmorphologische Paradigmenselektion*) gibi dilbilgisel yapıların sık kullanımı.	Kılıcısızlaştırma[10] (Alm. *Deagentivierung*) ve parantez yapıları ile anlamsal ve sözdizimsel olarak iletişimin taraflarında emin olamama durumu ortaya çıkabilir.
Karmaşık niteleyici (Alm. *Attribut*) sözgelimi ilgi tümcesi (Alm. *Relativsatz*), koşul tümcesi (Alm. *Konditionalsatz*), neden tümcesi (Alm. *Kausalsatz*), sonuç tümcesi (Alm. *Finalsatz*) ya da adlaştırma (Alm. *Nominalisierung*) ve katkısız eylem (Alm. *Funktionsverbgefüge*) seçimi.	Uzun ad öbekleri (Alm. *Nominalgruppe*) ve geniş ve derin bağlaçlı yapılar (Alm. *Hypotaxen*) ile daha da karmaşık bir hale gelen tümcelerin ortaya çıkışı.

Bu tablodan da anlaşıldığı gibi mesleki dilin dilbilgisel özellikleri tümceleri genel olarak daha karmaşık hale getirmektedir. Bu durum mesleki dil öğrenen yabancılar için tümcenin hem sözdizimsel hem de anlamsal açıdan daha karmaşık halde görülmesine, bu nedenle de tümcenin analiz edilememesine ve de anlaşılamamasına neden olabilmektedir. Hahn (1983: 111), mesleki dillerin tamamen kendisine ait sözdiziminin olmadığına, mesleki dillerdeki sözdizimsel yapıların genel dildeki sözdizimsel yapılardan özel olarak seçildiğine dikkati çekmektedir. Mesleki dilde kılıcısızlaştırma (Alm. *Deagentivierung*) da dikkat çekmektedir. Tümcenin

[10] Burada adı geçen "kılıcısızlaştırma" terimi tümce içerisindeki öznenin kaldırılması, tümcenin öznesiz bir yapı ile yani edilgen yapı ile oluşturulması anlamındadır.

kılıcısını ortadan kaldırma olarak tanımlanabilecek bu yapıda eylem edilgen çatıya dönüştürülür ve tümcedeki odak noktası özne üzerinden konu üzerine çekilir. Böylece nesnel anlatım biçimi de kazandırılmış olur. Şenöz Ayata (2014: 36)'ya göre de edilgen çatı, kişi bildirmeyen biçim ve ifadeler aracılığıyla metinde kendini tamamen arka plana çekme işlevindedir. Başka bir deyişle, edilgen çatıda işi gerçekleştiren kişi geriye çekilir ve konu ön plana getirilir. Aynı biçimde Duden'e göre de edilgen çatı kullanımı ile eylemin gerçekleştiricisi konumundaki kişi geri plana çekilir (*Aktaran*: Konukman, 2012: 84). Konukman (2012: 85)'a göre edilgen çatıdaki tümcenin öznesi aslında gerçekleşen eylemin nesnesi olduğu için, bu tümcede işi gerçekleştiren kişi geri planda kalır. Yine bilimsel metinlerde olduğu gibi mesleki alan metinlerinde de yazarın "ben" kullanımına yer vermeyerek kendini geri plana atması durumu üretilen metnin, metindeki bilginin ön plana çıkarılmak istenmesidir. Graefen ve Thielmann'a göre üretilen yeni bilgi, yazardan bağımsız olarak diğer bilimsel bilgilere eklenir (*Aktaran*: Şenöz Ayata, 2014: 37). Yine Roelcke tarafından dikkat çekilen bir nokta da mesleki dilde katkısız eylem (Alm. *Funktionsverbgefüge*) kullanımıdır. Bir ad ile kullanılan bir eylemden oluşan bu yapı sonuç olarak bir ya da birden çok sözcükten oluşan eylem yapısı ortaya koyar. Sözgelimi *önem ver-, önem taşı-, katkı sağla-, yardım et-* vb. İncelenen geleneksel dilbilgisi kaynaklarında bu kavram için yardımcı eylem tanımlaması yapılsa da bu kaynaklarda verilen yardımcı eylemlerin sayısı oldukça azdır ve diğer eylemleri kapsayan tam bir adlandırma bulunamamıştır. Bu nedenle Almancası *Funktionsverbgefüge* olan yapı için Türkçede Uçar (2009: 109)'ın tanımlamalarından yola çıkarak "katkısız eylem" denilmiştir. Öğrenci bir dili genel amaçlı öğrenirken birçok dilbilgisi yapısını öğrenmektedir, ancak bu yapılar genel metinlerde çok fazla iç içe geçmez. Mesleki dil metinlerinde ise dilbilgisel ve sözdizimsel özellikler daha karmaşık tümceler oluşturmaktadır. Bu durum mesleki Türkçede de benzer özellikler göstermektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde mesleki Türkçenin özellikleri hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilecektir.

3.5.3. Mesleki Almancanın Metin Özellikleri

Roelcke (2013: 382), mesleki Almancanın sözcük özellikleri ile kıyasla metin boyutundaki özelliklerinin metinler arasında tek bir alana yönelik daha az yaygınlaşma gösterdiğini belirtmekte, dilbilgisel özelliklerin aksine de alanlarüstü sistematik bir yapıda olduğuna dikkati çekmektedir. Buradan yola çıkarak mesleki metin becerisinin öğrenilmesi ya da edinilmesi için özel bir uğraş verilmesi sonucu çıkmaktadır. Roelcke (2013: 382)'ye göre metin türlerinin, büyük ve küçük yapıların (Alm. *Makro- und Mikrostrukturen*) işlevsel benzerlikleri, diller ve mesleki çeşitlilik ile karşılaştırıldığında iletişim sorunları doğurmaktadır. Roelcke (2013: 383)'ye göre mesleki Almancanın metin özellikleri şu biçimdedir:

Tablo 7
Mesleki Almancanın Metin Özellikleri

Metin düzlemindeki özellikler	Açıklamalar (Mesleki yabancı dil)
Metin türlerinin işlevsel özellikleri: niyet (Alm. *Intentionalität*), kabul edilebilirlik (Alm. *Akzeptabilität*), yeni bilgi taşıma (Alm. *Informativität*), yerlemleme (Alm. *Situationalität*) ve metinlerarasılık (Alm. *Intertextualität*).	Bu özellikler farklı dilsel ve kültürel ortamlarda değişik biçimlerde kendini göstermektedir ve anlama ile ilgili sorunlar yaratabilmektedir.
Belirli metin yapılarında (burada büyük yapı) yaygınlaşma (Alm. *Konventionalisierung*) ve ölçünleme (Alm. *Standardisierung*).	Bu özellikler farklı dilsel ve kültürel ortamlar arasında metin yapıları ve onların biçemsel edimleri bakımından farklılıklar gösterebilir.
Tümce bağlamında (burada küçük yapı, özellikle de bilinen ve yeni olan (Alm. *Thema* ve *Rhema*)), soru-cevap yapılarında, metindeki farklı türden sonuç yapılarında, yineleme (Alm. *Rekurrenz*) ve yerdeşlik (Alm. *Isotopie*) yapılarında belirli birleştirme yöntemlerinin yüksek kullanım sıklığı (Alm. *Vorkommenshäufigkeit*).	Belirli bir küçük metin yapısı bağlamından ayrı biçimde değerlendirmeyi (Alm. *Dekontextualisierung*) gerektirir ve bu durum anlamsal ve sözdizimsel olarak emin olamayan iletişim tarafları için sorun yaratabilir (farklı bağlayıcı (Alm. *Konnektor*) ve adıl (Alm. *Pronomina*) kullanımı).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi mesleki alan metinlerinde işlevsel ve yapısal anlamda farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar niyet, kabul edilebilirlik, metinlerarasılık gibi işlevler, özellikler olabileceği gibi farklı tümce yapılarında kullanılan birleştirme yöntemlerinin sıklığı da olabilir. Bu tür yapıların mesleki

metinlerde kullanımı hem metnin genel olarak anlaşılmasında hem de özelde metin içerisindeki tümcelerin anlaşılmasında sorunlar yaratabilmektedir.

3.5.3.1. Mesleki Alan Metinleri

Hoffmann (1984: 233), mesleki alan metinlerini (Alm. *Fachtexte*) toplumsal üretim yapan mesleklerle ilgili olarak üretilen dilsel-iletişimsel eylemlerin aracı ve sonucu olarak tanımlamaktadır. Bunlar sonlu olarak düzenlenmiş bir yapı içerisindeki mantıksal, anlamsal ve sözdizimsel açıdan ilişkili tümcelerden ya da tümce değerindeki birimlerden oluşur. Baumann mesleki alan metinlerini "bir tarafta sosyal, durumsal (Alm. *situativ*) ve konuya ilişkin etmenlerden ve diğer tarafta metinyapısal (Alm. *textstrukturell*) biçemsel ve biçimsel özelliklerin bir araya getirildiği karmaşık birimler" olarak tanımlar (*Aktaran*: Roelcke, 2010: 91). Ancak mesleki alan metinlerinin açık bir biçimde tanımlanmasının zor olduğu da görülmektedir. Çünkü her metnin içerisinde mesleki terimler ya da mesleki dile özgü diğer özellikler az ya da çok bulunur. Bu durumda hangi metnin mesleki alan metni olduğu hangi metnin mesleki alan metni olmadığının saptanması zordur. Bu nedenle Göpferich'in de söz ettiği gibi metinler arasında genel olarak "farklı mesleki dil seviyelerine sahip metinlerden oluşan bir çeşitlilik" vardır (*Aktaran*: Roelcke, 2010: 92). Sözgelimi İktisadi ve İdari Bilimler alanına yönelik bir ders kitabı içerisinde birçok mesleki terimin, mesleki dile özgü anlatım biçeminin, o alan diline özgü dilbilgisel yapıların kullanılması normaldir. Ancak yine herhangi bir kitapçıdan alınan dünyanın genel ekonomik durumuna yönelik, genel okuyucu kitlesi için hazırlanmış kitapların içerisinde de birçok terim, ekonomi dilinde kullanılan dilbilgisel yapılar ve biçem bulunacaktır. Bu nedenledir ki mesleki alan metninin sınırlarının kesin olarak çizilmesi ve diğer metinlerden ayrılması olanaklı olmayabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi metinlerin geneli için farklı mesleki dil seviyelerine sahiplerdir denilebilir.

3.5.3.1.1. Metin Tipleri

Her metin ya da metin parçası belirli amaçlar doğrultusunda üretilir. Bu amaçlar metnin işlevi ile ilgilidir. Günay (2013: 237), yazarın niyetine ya da metnin düzenlenişine bağlı olarak metin tiplerinden söz etmektedir. Tip, belirli ortak yönlerle ilgili sınıflandırılmış metnin genel özelliklerini belirtmektedir. Kuncarova (2011: 23), konularına göre metin tiplerini dört ulamda toplamıştır. Bunlar betimleyici (Alm. *deskriptiv*), anlatısal (Alm. *narrativ*), açıklayıcı (Alm. *explikativ*) ve kanıtlayıcı (Alm. *argumentativ*) metin tipleridir. Mesleki metinlerde görülmemesi nedeniyle bu çalışmada yukarıda belirtilen metin tiplerinden anlatısal metin tipi üzerinde durulmayacaktır.

Betimleyici (Alm. *deskriptiv*) Metin Tipi: Fleischer'e göre bir konu kendi alt konuları içerisinde betimlendiğinde ve bir zamanda ve bir uzamda konumlandırıldığında betimleyici metin tipinden söz edilir (*Aktaran*: Kuncarova, 2011: 23). Brinker, betimleyici metinlerde birçok değişkenin olduğunu belirtmekte ve bunları şu biçimde sıralamaktadır:

a. Bir kere gerçekleşmiş olay (tarihi bir olay)
b. Belli kurallara uygun olarak betimlenen bir olay
c. Bir canlı ya da bir nesne hakkında (*Aktaran*: Kuncarova, 2011: 23)

Bunlardan birincisi yani "bir kere gerçekleşmiş olay" genel olarak betimlenen bir olayın zamansal sürecini belirtmektedir. Brinker bu değişkenin özellikle bilgi verici metinlerde kullanıldığına dikkat çekmektedir. İkinci maddede yani "belli kurallara göre betimlenen bir olayda" tüm süreç zamansal çizgideki sırasına uygun olarak parçalar durumunda anlatılır. "Bir canlı ya da bir nesne" betimlemesinde ise parça-bütün ya da içerik ilişkisi uygulanır (*Aktaran*: Kuncarova, 2011: 24). Burada anlatılan betimleyici metin tipi mesleki alan metinleri içersinde oldukça fazla yer almaktadır. Örneğin Fleischer, betimleyici metin tipinin özellikle sözleşme metinlerinde kullanıldığını belirtmektedir (*Aktaran*: Kuncarova, 2011: 24). Bir başka deyişle bu özellikteki betimleyici metin sözleşme gibi belirli bir başlangıç tarihine sahip, belirli dönemlerde belirli yükümlülüklerin yerine getirilmesine dayanan ve bir

sonlanma tarihi olan metinleri belirtmektedir. Yine buna benzer olarak Schoenke[11] de betimleyici metin tipinin bilgilendirme amaçlı olduğunu ve bu metin tipinin bilgi eksikliği ve bilgi ihtiyacı olan noktalarda kullanıldığını belirtmektedir. Bu metin tipinde genel olarak somut bir anlatım kullanılmaktadır. Günay (2013: 247)'a göre betimleyici metinlerde kullanılan durum ve özelliklerle ilgili yoğun nitelemeler yapılır. Betimleyici metinler tablo biçimindedir. Bu metinlerde ilgili konu hakkında tanımlamalar yapılır, ilgili kavramın değişmeyen yönleri ortaya koyulur ve bu biçimdeki metinler durağan metinlerdir.

Açıklayıcı (Alm. *explikativ*) Metin Tipi: Fleischer'e göre açıklayıcı metin tipinde bir ya da birden fazla olay ya da durumun anlatılması söz konusudur. Bu metin tipi özellikle verilen bilginin genişletilmesi, bilginin ayrıntılı bir biçime getirilmesi amaçlanan metinlerde (ders kitabı, bilimsel metinler vb.) görülmektedir (*Aktaran*: Kuncarova, 2011: 24-25). Bu noktadan hareketle Schoenke[12] de açıklayıcı metin tipinin ana amacının açıklama olduğunu belirtmekte ve açıklanması gereken olaylar için kullanıldığına dikkat çeker. Açıklayıcı metin tipinde genel olarak soyut anlatım kullanılmaktadır. Günay (2013: 349)'a göre açıklayıcı metin tipi ile bilgilendirici metin yakın anlamlıdır. Bu metinler alıcının bildiği ya da bilmediği bir konuda ona yeni bilgi sağlama ya da var olan bilgileri geliştirmeyi amaçlar. Bu metinlerde genel olarak açıklamalar ve aydınlatıcı bilgiler diğer metin tiplerine göre daha fazla yer tutar. Bu tür metinler bir konuyu açıklamayı ve ayrıntılandırmayı amaçladığı için konu ile ilgili terimlerin ve ilgili alan dilinin kullanımı söz konusudur. Bu metinler öncelikle kuramsal bilgi verir daha sonrasında örnekler ile konu netleştirilir. Kuramsal bilgi ve örneklerin yanında grafik, tablo, şekil vb. çeşitli görseller de kullanılabilir.

Kanıtlayıcı (Alm. *argumentativ*) Metin Tipi: Kuncarova (2011: 25) kanıtlayıcı metinlerin genellikle ana ve alt kanıtlardan oluştuğunu belirtmektedir. Schoenke[13]'ye göre kanıtlayıcı metin tipinde inandırma ve ikna etme işlevi söz

[11] Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html Son erişim: 21.03.2015
[12] Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html Son erişim: 21.03.2015
[13] Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html Son erişim: 21.03.2015

konusudur. Bu tip metin genel olarak uyuşmazlık/aykırılık olan metinler için kullanılır. Kanıtlayıcı metin yapısında bir çıkış savı ortaya atılır ve bir belge, deney vb. noktaya dayandırılan kanıtlar sunulur. Bu metin tipi özellikle mahkeme tutanakları ya da bilimsel metinler gibi belirli olayları ya da durumları kanıtlama amacı güden metinlerde kullanılan bir metin tipidir. Günay (2013: 332)'a göre kanıtlayıcı metin tipinin amacı söylenilen düşünceye katılmama nedenini belirtme, var olan düşünceden farklı bir düşünceyi öne sürme ve bu düşüncenin alıcı tarafından kabul edilmesini sağlamadır. Kanıtlayıcı metinler bir tezi ortaya koyma ve bir başka tezi çürütme biçimindedir. Bu tip metinler, kanıtlama işlevini yerine getirmek için çeşitli tanımlar, açıklamalar, karşı çıkma, kanıtlamaya yönelik farklı biçimler ile örülüdür. Soyut olarak ortaya atılan fikirler genel olarak örnekler ile somutlaştırılır ve bu biçimde alıcı tarafından anlaşılması kolaylaşır.

3.5.3.1.2. Metinsellik Özellikleri

De Beaugrande ve Dressler metinlerdeki metinsellik özelliklerini yedi başlıkta incelemiş ve bunları bağdaşıklık (Alm. *Kohäsion*), tutarlılık (Alm. *Kohärenz*), yerlemleme (Alm. *Situationalität*), niyet (Alm. *Intentionalität*), metinlerarasılık (Alm. *Intertextualität*), kabul edilebilirlik (Alm. *Akzeptabilität*), bilgisellik (Alm. *Informativität*) biçiminde sıralamıştır (*Aktaran*: Roelcke, 2010: 92; İşeri, 2011: 93).

Bağdaşıklık (Alm. *Kohäsion*): Hoffmann (1984)'a göre bağdaşıklık sözcüklerin ve tümcelerin metin içerisinde dilbilgisel ve sözcükbilimsel araçlar ile nasıl bağlandığını ve bunların uyumluluğunu belirtilmektedir. Roelcke (2010:92)'ye göre bağdaşıklık bir metnin dilsel ya da göstergebilimsel birimlerinin biçimsel olarak bağlantısıdır. "Bağdaşıklık, bir yazının metin olmasını sağlayan metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümünü belirtir" (Günay, 2013: 72). Günay'a göre bu özellikler metin düzeyinde ortak gönderge, adılla yapılan artgönderim, eylem zamanları arası uyum, sözbilimsel artgönderim, önvarsayım gibi farklı biçimlerde görülebilmektedir. Günay, her metnin önvarsayılmış bilgiler ile sözceden sözceye geçiş ile gelişen yeni bilgiler arasında bağlantı kurduğunu belirtmektedir. Burada metne yeni eklenen sözceler, daha önce eklenen sözceler ile bağlantı kurar ve onlardan destek alır. Bu yeni eklenen sözceler metne yeni bilgiler ekler ve

kendisinden sonra eklenecek yeni sözceleri de destekler. Günay (2013: 76)'a göre bir metni bağıntı açısından incelemek, onun tümcelerinin ve paragraflarının sıralanışını ve çizgiselliğini ortaya koymak anlamına gelmektedir. İşeri (2011: 94) de bağdaşıklığı "metnin yüzey yapısıyla ilişkili olan ve metindeki ögenin yorumunun bir başka ögeye bağlı olduğunu açıklayan metinsellik ölçütü" biçiminde tanımlamıştır. Bir başka deyişle bağdaşıklık bir metinde tümce içindeki dilbilgisel yapıların, tümcelerin ve paragrafların sıralanışı ve aralarındaki ilişkidir.

Tutarlılık (Alm. *Kohärenz*): Hoffmann (1984) bir metnin içeriksel devamlılığının, tutarlılığının mesleki metinler için önem taşıdığını belirtmektedir. Roelcke (2010: 92) tutarlılığı bir metnin dilsel ya da göstergebilimsel birimlerinin işlevsel bağlantısı olarak tanımlamakta ve bağdaşıklık ve tutarlılığı bir metnin en önemli özelliklerinden ikisi olarak göstermektedir. Bu bağlantılar farklı düzeylerde ortaya çıkabilir; tek bir tümce içerisinde yani metnin küçük yapısında (Alm. *Textmikrostruktur*) ya da birden fazla tümce arasında yani metnin büyük yapısında (Alm. *Textmakrostruktur*). Bu Günay (2013: 118)'a göre tutarlılık, bağdaşıklık üzerine kurulabilecek bir betimlemedir ve bir metnin tutarlılık açısından incelenmesi genel metin çerçevesi içerisinde metnin tümünü anlamsal olarak değerlendirmek ve metnin bütünlüğünü ele almak demektir. Theuerkauf (2008: 199), yapılan incelemelerde yabancı öğrencilerin ürettikleri bilimsel metinlerdeki eksikliklerden birinin de metin tutarlılığı olduğunu belirtmektedir. Bu durum metinlerde günlük dildeki yapıların kullanılmasından ve de doğru olmayan tümce yapılarının ve bilinmeyen sözcüklerin (uygun olmayan ya da yanlış olan terimler) kullanılmasından kaynaklanan bilimsel metin biçeminin değiştirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Niyet (Alm. *Intentionalität*): Roelcke (2010: 107)'ye ve Jandova (2007: 20)'ya göre konuşan ya da yazan kişinin bir başka deyişle üreticinin belirli bir amacının olması ve konuşmasını ya da metnini bu amaç için yapması ve yazması metnin niyeti olarak tanımlanabilir. Roelcke (2010: 107)'ye göre mesleki metin üretimi ilgili metin ile bir amacı yansıtmayı, alıcıya bir konu ya da olguyu tanımlamayı ya da onunla bilgi paylaşımını hedefler. Günay (2013: 126)'ın da belirttiği gibi üretici, ürettiği bildiri ile alıcı üzerinde bir etki yaratmayı amaçlar. İşeri (2011: 103) de niyeti metindeki tüm ayrıntılar çıkarıldığında geriye kalan metnin

özet ve temel iletisi biçiminde tanımlamaktadır. Burada sözü geçen metindeki niyet genel olarak belirli bir grup tarafından kabul görür. Yani bir bildirinin anlaşılmasında sadece vericinin değil, aynı zamanda da alıcının önemi büyüktür.

Kabul edilebilirlik (Alm. *Akzeptabilität*): Roelcke (2010: 108)'ye göre kabul edilebilirlik özelliği metnin alıcısı ile ve onun mesleki iletişimdeki iletişimsel beklentileri ile ilgilidir. Alıcı okuduğu metinde ya da dinlediği konuşmada bağdaşıklık ve tutarlılık arar ve bu da metnin ya da konuşmanın kabul edilebilirliğini belirleyen noktalardan birisidir. Metinler belirli toplumsal, hukuki ya da bilimsel ortamlara kabul edilebilir sayılabilmektedir. Bir noktada belirli toplumlar arasına sıkışan bu kabul edilebilirlik kavramı, küreselleşme ve kültürler ve toplumlararası ilişkilerin gelişmesi ile daha geniş kitlelere hitap eden bir kavram durumuna gelmiştir. Ancak bir başka açıdan bakıldığında her metnin kabul edilebilirliğinin zamansal bir sınırı vardır (Günay, 2013: 133). Özellikle sürekli gelişme gösteren alanlarda yapılan deneyler, buluşlar ve bunların yanlışlanması konusunda üretilen metinlerde kabul edilebilirlik sınırı daha kısa sürebilmektedir. Bunun yanı sıra Roelcke (2010: 108)'ye göre her metnin belirli konu ya da olgular hakkında bilgi vermesi ve belirli durumlarda hakkında bilgilendirmeye sahip olması gerekir. İlgili metin bilgi ve bilgilendirme bakımından alıcı için uygun olmadığında, ilgili mesleki iletişim çerçevesi içinde kabul edilebilir sayılamaz. Roelcke (2010: 108), bir mesleki metnin kabul edilebilirliğinin öncelikle onun bilgi ve bilgilendirme kapsamı ile ikinci olarak metnin üreticisi ile, üçüncü olarak da metnin özel biçimi ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır.

H. Paul Griece de metindeki kabul edilebilirlik ilkelerini şu biçimde sıralamıştır:

a. Nitelik ilkesi: Metnin bütünlüğü içinde doğru kabul edilen ya da kanıtlanabilen bilgilerin kullanılması,
b. Nicelik ilkesi: Metni gerekli ölçüde bilgi verici yapma,
c. Önem ilkesi: Metnin bütünlüğü içerisindeki önermelerin önem derecesine uygun olarak sıralanması ve işlenmesi,
d. Tür ve biçim ilkesi: Metni amacına uygun olarak yalınlaştırma (açıklık) ve çokanlamlılıktan kaçınma (*Aktaran*: İşeri, 2011: 104).

Buradan da anlaşıldığı gibi metnin kabul edilebilirliği doğru kabul edilen bilgilerin verilmesi, metnin (yeni) bilgi taşıyıcı olması, metnin önem durumuna göre yapılandırılması ve yeterince açık ve tekanlamlı ifadelerden oluşması ile ortaya koyulabilir.

Bilgisellik (Alm. *Informativität*): Roelcke (2010: 109), mesleki metinlerin alıcı tarafından kabul edilen bilgi ve bilgilendirme işlevinden söz etmektedir. Bu metinlerin bilgi ve bilgilendirme kapsamı genel olarak o metnin yeni bilgi taşıması ile tanımlanır. Jandova (2007: 20)'ya göre mesleki alan metninin alıcıya yeni bir bilgi aktarması, var olan bilgiyi yorumlaması ya da geliştirmesi gerekir. Bu noktada iki kavram ile karşılaşılır. Bunlar konu / bilinen konu (Alm. *Thema*) ve anlam odağı, yeni bilgi (Alm. *Rhema*)'dır. Yani metin bilinen (Alm. *Thema*) bilgi, daha önceden ortaya koyulan açıklamalar üzerine yeni (Alm. *Rhema*) bilgiler, yeni yorumlar, farklı bakış açıları eklemelidir. Yani bir alanda o zamana kadar yapılan çalışmaların üzerine yeni bilgilerin de eklenmesi ile bir metin oluşturulması gerekmektedir. Yeni bilgiden kasıt sadece bilinmeyen bir bilginin konu edinilmesi değildir, daha önceden var olan bir konu, kuram, yöntemin başka açıdan ele alınması, geliştirilmesi de yeni bilgi taşıma özelliğini göstermektedir.

Yerlemleme (Alm. *Situationalität*): Jandova (2007: 20)'nın metin ve ilgili durum arasındaki ilişki olarak tanımladığı yerlemlemeyi, Günay (2013: 134) okuyucunun metnin üretim aşaması ile ilgili bilgileri ve kurmaca metinlerde metindeki kurmaca dünya ile ilgili bilgileri bir konuma yerleştirmesi olarak betimlemektedir. Roelcke (2010: 109)'ye göre mesleki metinlerin niyet, yeni bilgi taşıma ve kabul edilebilirlik özellikleri, bu metinlerin farklı iletişim koşullarına bağlı olduğunu göstermektedir. Bu iletişim koşullarına yerlemleme ile ilgili mesleki dilsel ifadelerin üretici tarafından üretildiği ve alıcı tarafından alındığı çevre de dahildir. Roelcke (2010: 109)'ye göre mesleki alan metinlerinin yerlemlenmesi ile ilgili farklı durumlar vardır ve bunların birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir:

Mesleki alanların yatay ve dikey düzenleri ve mesleki alan metinlerinin özel bilgi ve bilgilendirme özellikleri. Burada adı geçen yatay düzen ile mesleki alanların çeşitlenmesi anlatılmaktadır. Roelcke (2010: 31)'ye göre sözgelimi mesleki diller kuramsal (Alm. *Theoriesprache*) ve uygulamalı (Alm. *Praxissprache*) diller olarak

altulamlara ayrılır, daha sonra bunlar da bilim dili, teknik dil, kurum dili, işletme dili ve tüketim dili gibi kendi arasında altulamlarına ayrılır. Bu durum mesleki dillerin yatay düzenidir. Roelcke (2010: 31), mesleki dillerin yatay düzenini aşağıdaki gibi bir tabloda vermektedir:

Tablo 8
Mesleki Dilin Yatay Düzeni

<table>
<tr><td colspan="8">Mesleki diller</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kuramsal dil</td><td colspan="6">Uygulamalı dil</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bilim dili</td><td colspan="2">Teknik dil</td><td colspan="2">Kurum dili</td><td>İşletmecilik dili</td><td>Tüketim dili</td></tr>
<tr><td>Fen Bilimleri dili</td><td>Sosyal Bilimler dili</td><td>Üretim dili</td><td>Yapım dili</td><td colspan="3">Hizmet sektörü dili</td><td>[…]</td></tr>
</table>

Dikey düzen ise bir alan dilinin kendi içerisinde soyut, kuramsal ya da genel olarak katmanlaşmasıdır. Bunun yanı sıra mesleki diller arasında bir soyutluk derecesinin bulunması ve bunun sınıflandırılması da mesleki dilin dikey düzeni içerisindedir. Bu durum mesleki dillerin kimler tarafından hangi amaçlar için kullanıldığı ile ilgilidir.

Hoffmann (1984)'a göre sözgelimi kuramsal bilim dili akademisyenler, bilim insanları arasında kullanılan bir dildir ve soyutluk derecesi en yüksek olan mesleki dildir. Deneye dayalı bilim dilinin soyutluk derecesi kuramsal dile göre biraz daha azdır ve bilim insanları, teknikerler ve bilimsel-teknik destek veren ekip arasında kullanılır. Soyutluk derecelendirmesinde üçüncü sırada uygulamalı bilimlerin dilleri ve teknik dil bulunmaktadır. Bu alanların dillerinde de terimleştirme, kendine özgü sözdizimsel özellikler bulunmaktadır. Uygulamalı bilimlerin dilleri ise bilim insanları, teknikerler ve somut üretimdeki bilimsel ve teknik yöneticiler arasında kullanılır. Dördüncü sırada ise materyal üretimi yapılan mesleklerdeki dil bulunmaktadır. Bu alan dillerinde de kendine özgü terim ve sözdizimsel özellikler bulunmakta ancak kullanılan dildeki soyutlama diğer üç gruba göre daha düşük olmaktadır. Materyal üretiminde kullanılan dil üretimdeki bilimsel ve teknik

yöneticiler, ustabaşı ve de işçiler arasında kullanılır. Soyutluk derecesinde en alt sırada bulunan yani soyutlamanın en az olduğu mesleki dil tüketim dilidir. Bu dilde az sayıda terim ve genel sözdizimsel özellikler bulunmaktadır. Bu dil özellikle işletmelerde çalışanlar, satıcılar, pazarlamacılar ve tüketiciler arasında kullanılmaktadır (Roelcke: 2010: 35-36).

Mesleki ve dilsel beceriler ve de metin üreticisi ve metin alıcısının sosyal ve ruhsal durumu mesleki alan metninin dilsel ve mesleki üretim ve algılama edincine (Alm. *Produktions- und Rezeptionskompetenzen*) bağlılığı onun niyet, kabul edilebilirlik ve yeni bilgi taşıma özellikleri bakımından önemlidir. Yani sosyal açıdan alıcı gruplarının durumuna ve ruhsal açıdan da çeşitli değişkenlere bağlıdır.

Üçüncü olarak mesleki alan metinlerinin yerlemlenmesi için dilsel ve göstergebilimsel görünümler önemlidir. Burada özellikle sözlü ve yazılı iletişimdeki farklar, bağlantılı metin tiplerinin seçimi ve farklı resimleme türlerinin kullanımı yerlemleme için belirleyici rol oynayabilmektedir.

Dördüncü ve son olarak mesleki iletişimin yerlemleme koşulları arasında dilsel olmayan içkin metin (Alm. *Kotext*) de bulunmaktadır. Bu duruma mesleki iletişimin zamansal ve uzamsal koşulları, bunların başka mesleki durumlara eklenmesi (sözgelimi araştırma, üretim planı ya da mahkeme süreçleri) ya da belirli sosyokültürel durumlara bağlılık sayılabilir.

Metinlerarasılık (Alm. *Intertextualität*): Bilimsel, akademik, mesleki vb. metinler genel olarak başka metinlerle ilişki halindedir. Roelcke (2010: 110)'ye göre mesleki alan metinlerinin metinlerarasılığı diğer mesleki alan metinlere uzanmadır. Bu, metinlerde genel olarak sözcükler aracılığıyla yapılır, ancak bazı durumlarda anlamsal olarak da yapılabilir. Bunun yanı sıra her mesleki alan metni sayısız başka metinle ilişkilidir. Bunlar kullanılan mesleki dilsel ifadelerin ardına saklanmış biçimdedir. Yani bir mesleki alan metnini anlayabilmek için o alana ait diğer metinler hakkında da bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Sözgelimi işletmenin işlevleri hakkında bir kitap okurken işletmeye giriş kitapları hakkında da bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Çünkü ilgili kitapta işletmeye giriş kitaplarına yönelik doğrudan işaret edici tümceler olmasa da anlatılan konunun, verilen bilginin

anlaşılması için belirli artalan bilgilerine gereksinim vardır. Günay ve Kırman (2005: 331) mesleki alan metinlerinin altında bulunan bilimsel metinlerdeki söylem ve kanıtlama yöntemlerini inceledikleri çalışmalarında bilimsel metinlerin daha önceki tez, makale, kitap, bildiri gibi çalışmalara atıfta bulunduğunu belirtmektedirler. Bu durum da bilimsel metinlerdeki metinlerarasılığa bir örnektir. Çünkü bilimsel bir metinde açıklanan bilginin diğer birçok çalışma ile desteklenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra bilimsel metinlerde de metin içinde diğer metinlere doğrudan atıflar bulunmaktadır, ayrıca ilgili metnin anlaşılmasını sağlamak için bu alanda yapılan diğer çalışmalar hakkında da bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Çünkü ilgili metinde doğrudan olmasa da çeşitli biçimlerde diğer metinlerle ilgi kurulmaktadır. Günay (2013: 215) da, metinlerarasılığı kültürel ortam, alıntı yapma ya da başka bir metne atıfta bulunma özelliği olarak tanımlamaktadır. Bu kavram bir metnin diğer metinlerle olan ilişkisini belirtir. İşeri (2011: 107)'nin de belirttiği gibi bir metin kendinden önceki metinlerle ilişkide olmalı ve kendisinden sonra gelecek metinler için bir beklenti oluşturmalıdır. Bütün metinler daha geniş bir bağlam içerisinde üretilir ve her metin kendinden önceki ve konuyla doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olan metinler göz önünde bulundurularak üretilir. Dolayısıyla alıcı bir metni okurken daha önceden okuduğu metinlerle karşılaştırma, benzetme gibi bir yol izler.

Her metnin kendine özgü özellikleri vardır. Metinler bu özellikleri ile var olurlar ve insanlar tarafından okunurlar. Yukarıdaki betimlemeler yazınsal bir metin için gerekli olduğu gibi mesleki metinlerde de bulunması gereken özelliklerdir. Mesleki alan metinleri de bazı metin özelliklerini taşımaktadır. Bu metinler, metin özelliklerini taşıması ile uzmanlar tarafından ya da alana yeni girmiş olanlar tarafından okunmaktadır. Bu özellikler metnin hem biçemini desteklemekte hem de alıcı tarafından anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Mesleki dilin en önemli parçalarından biri olan mesleki alan metinleri hem mesleki bilginin taşıyıcısı hem de mesleki dil özelliklerinin yansıtıldığı alanlardır. Mesleki alan metinleri, mesleki öğretim, mesleki dil öğretimi ve mesleki dilin betimlenmesi için önemli bir konuma sahiptir. Mesleki alan metinlerinin ve mesleki dilin diğer özelliklerinin de belirlenmesi, mesleki dil araştırmalarının ve incelemelerinin temelini oluşturmaktadır.

3.5.4. Mesleki Almancanın Dildışı Özellikleri

Roelcke (2013: 383) mesleki dildeki sözcük, dilbilgisi ve metin yapılarının temel özelliklerini ve bunların dil öğrenicisi için ortaya çıkardığı sorunları belirttikten sonra, mesleki iletişimde grafik, şekil, formül gibi sözel olmayan metin öğelerinin (Alm. *nonverbale Textelemente*) yaygın olarak kullanıldığını belirtmektedir. Roelcke (2013: 383)'ye göre bu türden öğeler alan metinleri içerisinde değerlendirilemez. Bunlar mesleki yabancı dil didaktiğinin (Alm. *Fachfremdsprachendidaktik*) en önemli parçalarından biridir ve yeteri kadar dikkate alınmadığı zaman iletişim sorunlarını da beraberinde getirir. Mesleki Almancanın diğer yani dildışı öğlerini Roelcke (2013: 383) aşağıdaki gibi tablolaştırmaktadır:

Tablo 9
Mesleki Almancanın Diğer (Dildışı) Özellikleri

Diğer özellikler	Açıklamalar (Mesleki yabancı dil)
Nesneler, konular ve bunların özellik ve aralarındaki ilişkiler için belirli ifade ve formüllerin geliştirilmesi.	Sözlü olmayan metin öğeleri (matematik, doğa bilimleri, teknik alanlar vb.) dilüstü bir geçerliliğe sahiptir. Ama bunlar da belirli dilsel ve kültürel ortamlar için kendine özgü kurallara bağlıdır.
Resim, grafik ve basımla ilgili katı kurallar gibi biçimlerde çizimlerin kullanımı.	

Sözel olmayan metin öğeleri olarak belirli konu ve nesneler için kullanılan formüller ve bu konu, nesne ya da kavramlar için kullanılan görseller sayılmaktadır. Bunların da kendilerine özgü bir yapısı, kullanım alanı ve kullanım sıklığı olduğu için anlamada sorunlar yaratabilmektedir. Burada verilen mesleki Almancanın özelliklerinin belirtilmesinde alınan ölçütler, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde genelde mesleki Türkçe ve özelde de İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin incelenmesinde de geçerli olacaktır.

Mesleki dilin kendine özgü birçok özelliği bulunmaktadır. Bu özellikler dilbilgisel boyutta, sözcük boyutunda, sözdizimi boyutunda, metin boyutunda ve dil dışı boyutlardadır. Mesleki dil incelemelerinde bu alanların hepsi kapsamlı şekilde incelenmekte ve bunun sonucunda hem genel bir mesleki dil çalışması hem de her bir

alana yönelik alan dili çalışmaları ortaya çıkmış olur. Mesleki dilin dilsel özellikleri ortaya koyulduktan sonra, bu özel dilin nasıl öğretileceği konusu uzmanlar tarafından incelenmeye alınmıştır. Bu durum mesleki Türkçede de benzer özellikler göstermektedir. Mesleki Türkçenin kendine özgü özellikleri bulunmakta ve bu özellikler dilbilgisel, sözcüksel, sözdizimi, metin ve dil dışı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde mesleki Türkçenin dilsel özellikleri hakkında daha ayrıntılı bilgiler verilecektir.

Mesleki dil her durumda genel dilin üzerine kurulan bir dildir. Yani mesleki dil günlük dilin altında konumlandırılır. Bu nedenle mesleki dilde kullanılan birçok dilbilgisel yapı, sözcük, sözdizimsel yapılar, metin özellikleri mesleki dilde de kullanılır. Ancak mesleki dile özgü sözcükler, kullanılan dilbilgisel yapılar, sözdizimsel karmaşıklıklar ve mesleki bir metindeki özellikler genel dilin sadeliğinden uzaktır. Mesleki dil aslında mesleki düzlemde iletişimi kolaylaştırır. Ancak alan dışından olan kişiler, alana yeni girmiş kişiler ya da alandan olsa dahi yeni öğrenilen bir yabancı dilde mesleki iletişim kurma durumunda olan kişiler için mesleki dil karmaşık ve anlaması zor bir yapıdır. Bunun için mesleki dilin özellikleri yukarıdaki gibi betimlendikten sonra bu dilin öğretimi ile ilgili çalışmalara da yönelmek gerekmektedir.

3.6. Mesleki Yabancı Dil Öğretimi

İnsanlar arasındaki iletişim ilk çağlardan itibaren kurulmaktadır. Ancak XXI. yüzyıldan bu yana bu iletişim uluslararası ölçekte sürdürülmektedir. Bu durum bilimsel (örneğin makaleler, bilimsel kitaplar, bildiriler) boyutta, mesleki (örneğin şirketlerde, bürolarda, ticari hayatta, okul hayatında) boyutta ve kurumlarda (örneğin bakanlıklar, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler) da geçerlidir. Roelcke (2010: 170)'ye göre bu uluslararasılık (Alm. *Internationalität*) mesleki alanlardaki iletişimde dikkati çeken bir çokdilliliğe (Alm. *Mehrsprachigkeit*) yol açmaktadır. Sözgelimi ihracat ve ithalat yapan bir firma, dünyanın birçok pazarına açılacak ve o ülkelerde yeni iş bağlantıları kurmak için insanlarla iletişime geçecektir. Bu durum lisans ve lisansüstü öğrencileri için de geçerlidir. Günümüzde birçok öğrenci lisans ve lisansüstü öğrenimlerini başka ülkelerde yapmakta, o ülkelerin dilini

öğrenmektedir. Bu kişiler alanlarında uzman ya da o alana yeni girmiş bir olsa bile öncelikle o dilin genel özelliklerini, genel kullanımını yani günlük dili öğrenirler. Belli bir seviyeye geldikten sonra da kendi alanlarında kullanılan, mesleki dil olarak adlandırılan özel dili öğrenerek bu alanda çalışmalar yapmaya başlarlar. Bu bağlamda bir mesleki yabancı dil öğretiminden bahsedilebilir. Bu genel dil öğretiminin üzerine uygulanacak özel bir dil öğretim sürecidir.

Roelcke (2010: 155; 169), mesleki dil öğretimini anadil konuşucuları için mesleki dil dersleri ve yabancı dil öğrenicileri için mesleki dil dersleri olarak iki altulamda incelemiştir. Buradan anlaşılan, mesleki dilin hem anadil konuşucuları için hem de yabancı dil öğrenicileri için sonradan öğrenilen bir yapı olduğu ve bu şekilde bir ulamlama ile mesleki dil öğretim sürecinin her dil kullanıcısı için farklı işlediğidir.

Roelcke (2010: 169)'ye göre "yabancı dil konuşucuları için mesleki dil dersi öncelikle az ya da çok uzmanlaşmış kişilere yönelik yapılır". Uzman olmayan kişiler için mesleki yabancı dil dersleri görece ikinci derecede önem taşımaktadır. Bu nedenle uzmanlar için mesleki yabancı dil dersleri lisans ve lisansüstü öğrenim gören kişiler için uygundur. Bunun nedeni de kişiler ancak bu düzeye geldikleri zaman alanlarında uzmanlaşmaya başlamalarıdır. Roelcke (2010: 170), uzmanlar için mesleki dilin amaçlarını ilgili mesleki dilde algılama edincinin (Alm. *Rezeptionskompetenz*) oluşturulması ve geliştirilmesi ve de mesleki dilde yazılı ve sözlü üretim edincinin (Alm. *Produktionskompetenz*) geliştirilmesi biçimde açıklamaktadır. Uzmanlar için mesleki yabancı dil dersleri, mesleki dil öğretim yöntemleri ile yabancı dil öğretim yöntemlerinin birleşimidir. Öğrenicinin ilgili yabancı dil bilgisi bu dersler için önemli bir yere sahiptir. Bir başka deyişle uzman olan kişiler için mesleki yabancı dil dersleri, öğrenicilerin anlama ve üretme yetilerinin oluşturulmasına ve geliştirilmesine yöneliktir. Bu kişiler uzman olduğu için alanlarıyla ilgili teknik bilgiyi az ya da çok biçimde kullanabilmektedir. Burada önemli olan dinleme ya da okuma sırasında metin içindeki etmenlerin anlaşılabilmesi ve mesleki bilginin konuşma ya da yazma ile üretiminde bu dilin etkin biçimde kullanımıdır.

Roelcke (2010: 170), temel dilsel bilgiye (Alm. *Sprachvorkenntnis*) sahip yabancı dil konuşucuları için mesleki dil derslerinin genellikle anadil konuşucuları için yapılan mesleki dil öğretimi ile karşılaştırıldığını belirtmektedir. Yani öğrenici için ilgili yabancı dilin genel özeliklerinde belli bir dil bilgisinin ve yetisinin bulunması önkoşuldur. Bu kişiler için mesleki yabancı dil derslerinde ilgili mesleki dilin genel içeriksel (Alm. *inhaltlich*) ve yöntemsel (Alm. *methodisch*) temelleri öğretilir. Sonraki adımda ise ilgili mesleki dildeki sözcüksel, sözdizimsel ve metinsel boyutta anlam, dilbilgisi ve edimle ilgili çalışmalara yer verilir. Temel dilsel bilgiye sahip olmayan kişilere bu öğretim biçiminin uygulanması öğrenici için sorunların ortaya çıkmasına neden olur. Kavcar[14] da Türkçenin güncel sorunları için verdiği önerilerde yabancı dil öğretimine değinmekte ve verimli bir yabancı dil öğretimi için üniversitelerde bir yıl yabancı dil hazırlık derslerinin verilmesinin, daha sonraki yıllarda da "mesleki yabancı dil" derslerinin önemli olduğunu belirtmektedir. Kavcar'ın açıklamalarında da belirttiği gibi mesleki yabancı dil kurslarının ya da derslerinin belirli bir yabancı dil seviyesine ulaşmış kişilere verilmesi daha verimli sonuçlar alınmasına yardımcı olacaktır.

Roelcke (2010: 170-171)'nin de belirttiği gibi temel dilsel bilgiye sahip olmayan yabancı dil konuşucuları için mesleki dil derslerinden önce, bu kişilerin genel dilde yeterlilik kazanmalarına yönelik genel dil dersleri almaları gerekmektedir. Bu kişiler için yürütülecek yabancı dil derslerinde iki yol izlenebilir:

1. Roelcke (2010: 170)'ye göre ilgili yabancı dilin genel özelliklerinin verildiği kapsamlı bir dil öğretim dersi uygulanır. Bu daha sonraki mesleki dil derslerinin verimli biçimde uygulanabilmesi için önem taşımaktadır. Ancak genel yabancı dil öğretiminden sonra mesleki dil derslerine geçilebilir. Çünkü mesleki dil ancak genel bir dilin üzerine konumlandırılabilir. Kişinin öncelikle genel dili, o dildeki dilbilgisi yapılarını, sözcükleri, metin üretimini vb. öğrenmesi ve bu bilgilerin üzerine mesleki dil öğretimine geçilmesi gerekir. Çünkü mesleki dil genel dilden tamamen bağımsız bir yapı değildir ve genel dilin birçok özelliğini (özellikle dilbilgisi yapıları, sözcükler vb.)

[14] Kavcar, C. Türkçenin Güncel Sorunları. http://www.turkceogretimi.com/Dil-Uzerine/article/41-turkcenin-guncel-sorunlari-prof-dr-cahit-kavcar/25 Son erişim: 07.05.2015

kullanmaktadır. Bu derslerde ilgili yabancı dildeki mesleki dil özelliklerinin genel olarak verilmesi ve bu öğretimin tek bir alan dili (ilgili alan, örneğin İktisat Türkçesi, Uluslararası İlişkiler Türkçesi) ile sınırlandırılması uygun olabilir.

2. Roelcke (2010: 171)'ye göre, temel dilsel bilgiye sahip olmayan kişiler için uygulanabilecek ikinci yöntem ise hedef yabancı dilde mesleki dil açısından önemli olan konulara ağırlık verilen bir eğitimdir. Bu derslerdeki konu seçimi ilgili mesleki dilde kullanımı fazla olan ya da önem taşıyan konular arasından yapılır. Bu türden seçim odaklı bir mesleki yabancı dil öğretiminin temel amacı öğreniciye ilgili dildeki alan iletişimde önem taşıyan konulara hızlı bir şekilde ayak uydurma olanağının sunulmasıdır. Bu öğretim sırasında verilmeyen, nispeten daha az önem taşıyan ancak ilgili alan dilinde kullanılan diğer yapılar öğrenicinin mesleki alan öğrenimi sırasında öğrenilmesi için bırakılır. Buradaki amaç kişinin mesleki yabancı dilde dilbilimsel çözümlemeleri yapabilme yetisinin kazandırılması değildir. Amaç kişinin doğrudan mesleki iletişime geçebilmesi ve iletişimin tarafı olmasının sağlanmasıdır.

Fearns'a göre mesleki yabancı dil derslerinin belirlenmesinde "öğrenim amaçlarıyla müfredat amaçları, dilsel, gengüdümsel (Alm. *strategisch*), coğrafi ve kültürlerarası öğrenim içeriklerinin belirlenmesi, becerilerin ağırlığı, malzeme seçimi ve malzeme durumu" etkili olmaktadır (*Aktaran*: Gasparyan, 2009: 21). Fluck'a göre mesleki dil ders kavramı (Alm. *Konzept*) dört ana başlık altında toplamıştır (*Aktaran*: Gasparyan, 2009: 24). Bunlar;

- dil odaklı (Alm. *sprachorientiert*),
- öğrenici ve beceri odaklı (Alm. *lerner- und fertigkeitsorientiert*),
- metin odaklı (Alm. *textorientiert*),
- öğrenim odaklı (Alm. *lernorientiert*)

Mesleki dil ders kavramları olarak sıralanmaktadır. Bu tasarımların amaçları ve temel özellikleri şu biçimdedir:

Gasparyan (2009: 24), dil odaklı mesleki dil dersinin temelinde mesleki dil ve genel dil ayrımının bulunduğunu belirtmektedir. Alana özgü terimcenin kullanımı ve ilgili alanın sözcüksel ve dilbilgisel yapılarının kullanımı ön plandadır ve metin seçimi ile alıştırma biçimlerini belirlemektedir. Gasparyan'a göre bu ders anlayışının en önemli özelliği sınırlarının net olması ve dizgeleştirilebilir (Alm. *Systematisierbarkeit*) olmasıdır.

Gasparyan (2009: 25), öğrenici ve beceri odaklı anlayışın temelinde gereksinime yönelik hedef olduğunu belirtir. Fluck'a göre bu anlayışın temelinde mesleki iletişimde ortaya çıkan dilsel gengüdümlerinin (Alm. *Strategien*) ve kişisel becerilerin (Alm. *Einzelfertigkeiten*) öğrenimi bulunmaktadır. Bu dersler için kullanılacak metin ve alıştırmalar hedef ve gereksinim çözümlemesi ile tasarlanır ve öğrenicinin gereksinimleri ön plandadır.

Gasparyan (2009: 25)'a metin odaklı anlayış, çıkış noktası olarak mesleki alan metinlerini alır ve bu metinlerdeki fikirleri amaç ve araç olarak kullanır. Metin seçimi doğrudan öğrenicinin öğrenim amaçlarına ve gelecekteki çalışma alanına odaklanır. Buradaki temel sorun doğru metin seçiminde yaşanmaktadır ve bu derslerde genel olarak aslına özgün (Alm. *authentisch*) metinler kullanılır.

Gasparyan (2009: 25), öğrenim odaklı anlayışın diğer anlayışlara göre daha yeni olduğunu ve dışarıdan yönetilen (Alm. *fremdbestimmt*) öğrenimden ve öğrenicinin alıcı rolünden hareketle ortaya çıktığını belirmektedir. Burada öğrenicinin kendi sorumluluğunu üstlenmesi ve işbirliği bir rol değişimine yol açmaktadır, yani alışılagelmiş öğretici rolü ortadan kalkar ve öğretici "danışman" konumuna gelir.

Araştırmacılar arasında mesleki yabancı dil öğretimine karşı farklı yaklaşımlar benimsenmekte ve bu yaklaşımlar çeşitli açılardan desteklenmektedir. Mesleki dil derslerinde temel olan öğrenici ya da öğrenicilerin durumu ve bu dili öğrenme amaçlarıdır. Bu amaçlar doğrultusunda ve de öğrenicinin dilsel ve mesleki durumuna göre mesleki yabancı dil dersleri şekillenebilmektedir.

IV. BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde, üçüncü bölümde aktarılan bilgiler ışığında İktisadi ve İdari Bilimler alanında belirlenen ve Türkçe olarak yazılmış kaynak kitapların dilsel özellikleri incelenerek İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özellikleri tartışılacaktır. Bu bölümün temel amacı, söz konusu kitaplardaki dilsel öğeler üzerinden bir genellemeye gidilmesi ve bu biçimde de İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerinin belirlenmesidir.

4.1. Mesleki Türkçe

Bir mesleğe, bir alana, bir bilim dalına özgü teknik terimlerin, sözcük oluşturmak için belli biçimbirimlerin, dilbilgisel yapıların, kendisine ait sözdizimsel özelliklerin ve de anlatım biçimlerinin oluşturduğu, genel dilden beslenen ancak birçok noktada genel dilden kesin çizgilerle ayrılan dil olarak tanımlanabilecek mesleki dil, günümüzde üretim yapan her toplum tarafından kullanılmaktadır. Bu üretim ticari mal, hizmet, bilim, teknoloji, sanat, tarımsal ürün vb. her alanda gerçekleştirilebilir. Mesleki dil bu alanlardaki uzmanlar arasında iletişimi kolaylaştırıcı bir işleve sahiptir. Uzmanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran ve dilsel olarak kendine özgü özelliklere sahip olan mesleki dilin Türkçede kullanılan biçimine mesleki Türkçe denir. Roelcke (2010: 31)'nin de belirttiği gibi mesleki dil altulamlardan oluşur. Bunlar daha önce de söz edildiği gibi kuramsal dil ve uygulamalı dildir. Bu yapılar da kendi içinde altulamlara ayrılır ve genel mesleki dillere ulaşılır. Bu dillere Mühendislik Türkçesi, Hukuk Türkçesi, Tıp Türkçesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi vb. örnek olarak gösterilebilir. Bu dillerin birbirleri ile ve genel dil ile aynılıkları, benzerlikleri ve farklılıkları bulunur. Bu aynılıklar, benzerlikler ve farklılıklar anadil konuşucusu tarafından ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü öğrenim sırasında bilinçli ya da bilinçsiz olarak öğrenilir. Ancak yabancı dil öğrenicisi kendi alanına yönelik dili ancak bilinçli olarak öğrenebilmektedir. Bu süreç yabancı dil öğrenicisinin öncelikle "genel"

Türkçeyi öğrenmesi ile başlar. Daha sonrasında bilinçli olarak kurslar, kitaplar ve kişinin kendi çabası ile kendi uzmanlığına yönelik alan dili öğrenilir. Günümüzde tüm dünyada "genel" yabancı dil öğretiminin yanında özel amaçlar için mesleki dil öğretimi de yapılmaktadır. Mesleki dilin öğretiminden önce öncelikle genel mesleki dilin ve alan dillerinin betimlenmesi yapılır. Çalışmanın bu bölümünde daha önceki bölümlerde özellikle mesleki Almanca üzerinden kuramsal olarak betimlenen mesleki dilin özelliklerinin İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde benzerlik, aynılık ya da farklılıklar gösterip göstermediği incelenecektir ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özellikleri betimlenecektir.

4.1.1. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi

Türkiye'deki üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Fakültesi, İktisat Fakültesi altında birçok bölüm bulunmaktadır. İzmir'deki üniversitelerin bu fakültelerinde bulunan ve öğrenim dili Türkçe olan bölümler şu biçimdedir: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Ekonometri, İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi / Siyaset Bilimi, Maliye, Yönetim Bilişim Sistemleri, Uluslararası İlişkiler, Sağlık Kurumları Yönetimi, Lojistik Yönetimi, Uluslararası Ticaret ve Finansman bölümleri. Bu bölümlerin birinci sınıflarındaki giriş dersleri incelendiğinde sayısal derslerin yanında genel olarak aynı ya da benzer derslerin okutulduğu, ilerleyen dönemlerde uzmanlık alanlarına yönelik dersler in okutulduğu gözlemlenmiştir. Çalışmanın bu bölümde, İktisadi ve İdari Bilimler altında yer alan alanların birinci sınıflarında bulunan alan giriş derslerinin kitapları incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken adı geçen alanların giriş kitaplarındaki sözcüksel, dilbilgisel, metinsel ve dildışı öğelerin nasıl olduğu sorularına cevap aranmıştır. İnceleme sırasındaki kitapların metinleri ve görselleri taranmış, dilsel ve dildışı öğeler irdelenmiştir. Bu bağlamda kitaplardaki dilsel görünüme geçmeden önce, incelenen kitapların tanıtılmasında yarar görülmektedir.

4.1.2. İktisadi ve İdari Bilimler İle İlgili İncelenen Kitaplar

İktisadi ve İdari Bilimler altındaki alanlara yönelik toplamda on kitap incelenmiş; her kitaptaki metinler dilsel özellikleri açısından irdelenmiştir. Bu bağlamda incelenen kitaplar aşağıdaki gibidir:

- **İktisada Giriş**. Bu kitap Zeynel Dinler tarafından 1995 yılında yayımlanmış olup, çalışma kapsamında kitabın 2014 yılındaki yirminci baskısı incelenmiştir.
- **İktisada Giriş**. Çalışma kapsamında İlker Parasız tarafından yayımlanan kitabın 2003 tarihli yedinci baskısı incelenmiştir.
- **Politika Bilimine Giriş**. Münci Kapani tarafından 1975 yılında yayımlanan kitabın 2001 tarihli on üçüncü baskısı incelenmiştir.
- **Yönetim Bilimi**. Nuri Tortop, Eyüp G. İsbir ve Burhan Aykaç tarafından yazılan bu kitabın 1999 tarihli üçüncü baskısı incelenmiştir.
- **Finansal Muhasebe**. Bu kitap Süleyman Yükçü tarafından yazılmış ve çalışma kapsamında kitabın 2006 tarihli baskısı incelenmiştir.
- **Genel Muhasebe İlkeleri – Uygulaması ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları**. Yüksel Koç Yalkın tarafından yayımlanan kitabın 1995 tarihli dokuzuncu baskısı çalışma kapsamında incelenmiştir.
- **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**. Muammer Doğan tarafından yayımlanan kitabın 2007 tarihli baskısı incelemeye alınmıştır.
- **Siyaset Bilimine Giriş**. Esat Çam tarafından hazırlanan kitabın 2011 tarihli onuncu baskısı çalışma kapsamında incelenmiştir.
- **Hukuka Giriş**. Kemal Gözler tarafından yayımlanan kitabın 2014 tarihli on birinci baskısı çalışma kapsamında incelenmiştir.
- **Örgütsel Davranış**. Çalışmada Enver Özkalp ve Çiğdem Kırel tarafından hazırlanan kitabın 2013 tarihli altıncı baskısı incelenmiştir.

Bu kitaplar seçilirken birden çok durum göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle İzmir'deki üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler, İşletme, İktisat fakültelerinde giriş derslerinde okutulan kitaplara bakılmıştır. Bunun yanı sıra ilgili bölümlerden farklı alan kitaplarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Yine bu bölümlerde okutulan kitaplar arasından en çok baskıya sahip kitaplar seçilmeye

çalışılmıştır. Bu kitapların çok basılması ve hemen hemen her yıl yeni bir baskısının piyasaya çıkarılması bir bakıma okulda da tercih edildiğinin göstergesidir.

4.2. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin Dilsel Özellikleri

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi, İktisadi ve İdari Bilimler altında yer alan disiplinlerde kullanılan dili adlandırmak için kullanılır. Bu alanlar arasında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Ekonometri, İktisat, İşletme, Kamu Yönetimi / Siyaset Bilimi, Maliye, Yönetim Bilişim Sistemleri, Uluslararası İlişkiler, Sağlık Kurumları Yönetimi, Lojistik Yönetimi, Uluslararası Ticaret ve Finansman gibi alanlar girmektedir. Yapılan ön incelemede bu alanların birinci sınıflarında genel olarak giriş derslerinin okutulduğu, bu derslerden birçoğunun aynı ya da benzer dersler olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanların giriş dersi kitapları incelenmiş ve adı geçen alanların ortak dil özellikleri taşıdıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde bu alanların dilsel özelliklerinin "İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi" adı altında betimlenmesi uygun görülmüştür. Ancak herhangi bir alanda diğer alanlarda görülmeyen bir özellik ile karşılaşıldığında ya da diğer alanlarda olup da bir alanda bulunmayan yapılar ile karşılaşıldığında bu alanın dilsel özelliği ayrıca belirtilecek ve betimlenecektir. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin özelliklerinin ortaya koyulması ve betimlenmesi için çalışmanın daha önceki bölümlerinde açıklanan ölçütler kullanılacaktır. Bu ölçütlerden yola çıkılarak İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde bu özellikler ile aynılıklar, benzerlikler ya da farklılıklar olup olmadığı incelenmeye çalışılacaktır.

4.2.1. Sözcük Özellikleri

Sözcükler bir dilin temel öğesidir. İnsanlar sözcükler oluşturarak ve bu sözcükleri belirli kurallara göre dizerek ifadeler ve tümceler kurarlar. İletişimin de temel öğelerinden biri sözcüklerdir. Mesleki dilde incelenen sözcükler terimce içerisinde bulunan mesleki sözcükler yani terimlerdir. Özellikle İktisadi ve İdari Bilimlerde kullanılan sözcüklerin çoğunluğu genel dilden alınmıştır. Bunun yanı sıra diğer dillerden ödünçlenen sözcükler de bulunmaktadır. Ancak burada dikkati çeken

konu, genel dilden alınan bazı sözcüklerin daha sonra terimleşerek bu alanda kullanıldığı ve terimleşme ile anlamlarında genişleme, daralma ya da tamamen değişim olabildiğidir. Dinler de bu konuya değinmiş ve bu durumu şu biçimde açıklamıştır:

> Ekonomi ilminde kullanılan kavramların çoğu konuşma dilinden alınmıştır. Ekonomi eğitimi görmemiş olanlar bile, bir ekonomi kitabını okuyup, onu anlayabilir ve ondan zevk alabilirler. Ne var ki ekonomide kullanılan kelime ya da kavramların anlamı (ya da kapsamları) bazen bilinenden farklı olduğundan yanılgılara düşülür (Dinler, 2014: 12).

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere ekonomi alanında kullanılan sözcük ya da kavramlar genel dildeki anlamlarından ve kapsamlarından farklılık gösterebilmektedir. Bu durum sözcüğün mesleki alan içinde genel dildeki anlamından farklı bir anlamda kullanılmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde hem genel dilden alınan ve daha sonrasında terimleşen sözcüklerin hem de yabancı dilden ödünçleme yoluyla alınan sözcüklerin tanımlanması önemli bir konudur. Bunun yanı sıra mesleki alan metinlerinde, bilimsel metinlerde, teknik metinlerde kullanılan terimlerle ilgili birçok tanım da bulunmaktadır. Bu tanımlar çeşitli türlerde yapılabilmektedir. Terimler ve tanımlar hem alana yeni başlamış kişiler için, hem alandaki uzman kişiler için hem de ilgili alan dilini yabancı dil olarak öğrenen kişiler için söz konusu terimin anlamlandırması açısından sorun yaratabilmektedir.

4.2.1.1. Tanım Türleri

Tanım özellikle mesleki alan metinlerinde sıkça karşılaşılan yapılardandır. Bir mesleki alan dilinin ve o alanın terimcesinin genişlemesi, ölçünlü hale gelmesi için tanımlar yapılır. Tanımlar bir alandaki terimlerin anlamlarını kesin çizgilerle belirlemeye yarar. Bu da ilgili alan dilinin gelişmesi, bu alan diliyle ilgili çalışmaların artırılması ile gerçekleşir. Tanımlar farklı türlerde yapılabilmektedir. Tanım türlerinin sayısı birçok araştırmacıya göre değişmektedir. Bu çalışmada Roelcke (2013: 381)'nin söz ettiği tanım türleri İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi bağlamında incelenecektir. Bu tanım türleri Aristocu (Alm. *aristotelisch*) tanım, açıklayıcı (Alm. *explikativ*) tanım, örnekleyici (Alm. *exemplarisch*) tanım, eşanlamlı

sözcükle (Alm. *synonymisch*) tanım, çağrışımsal (Alm. *assoziativ*) tanım ve işlemsel (Alm. *operational*) tanımdır. Bu bölümde İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde yapılan tanımların türleri üzerinde durulacaktır.

4.2.1.1.1. Aristocu Tanım

Aristocu tanım türünde tanım tümcesi tanımlanan/tanımlanacak bir kavramdan (Alm. *Definiendum*), tanımlama işlemini gerçekleştirecek bir eylemden (Alm. *Definitor*) ve ilgili kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler)den (Alm. *Definiens*) oluşur. Bu bölümde İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki kitaplarda yer alan Aristocu tanımlar incelenecektir. **Örgütsel Davranış** kitabı incelendiğinde şu biçimde örnekler gözlemlenmiştir.

(1) Planlama: Örgütün amaçlarını belirleme ve tanımlama, stratejiler oluşturma, çeşitli faaliyetleri koordine için plan yapma fonksiyonudur.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 15)

Bu örnekten de anlaşıldığı gibi "planlama" kavramının tanımı yapılmaktadır. Buna göre "planlama" tanımlanan/tanımlanacak kavramdır (Alm. *Definiendum*). "fonksiyonudur" ifadesindeki {–DIr} biçimbirimi (Alm. *Morphem*), (burada ulaç) tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem (Alm. *Definitor*) işlevini üstlenmektedir. "Örgütün amaçlarını belirleme ve tanımlama, stratejiler oluşturma, çeşitli faaliyetleri koordine için plan yapma fonksiyonu-" ifadesi de "planlama" kavramını tanımlamaktadır. Bu nedenle bu, Roelcke (2010: 62)'nin de sözünü ettiği bu ifade kavramı tanımlayan öğelerdir (Alm. *Definiens*). Yine "Örgütün amaçlarını belirleme ve tanımlama, stratejiler oluşturma, çeşitli faaliyetleri koordine için plan yapma fonksiyonu-" ifadesi kendi içinde iki altulama ayrılmaktadır; bunlardan birincisi "fonksiyonu" ifadesidir ve bu "planlama" kavramının türünü belirtmektedir. Bu nedenle bu ifade bu tümcede tür belirleyici (Alm. *genus Proximum*) işlevindedir. İkinci olarak "örgütün amaçlarını belirleme ve tanımlama, stratejiler oluşturma, çeşitli faaliyetleri koordine için plan yapma" ifadesi de "planlama" kavramının özelliklerini belirtmektedir. Bu nedenle bu ifade de kavrama özgü özellikleri belirleyici (Alm. *differentia specifica*) işlevini üstlenmektedir. Aristocu tanım tüm bu özellikleri ve öğeleri içermektedir. Bu nedenle (1) numaralı örnekteki tümcede

Aristocu tanımlama türü kullanılmıştır denilebilir. Aristocu tanım türü için bu çözümleme daha anlaşılır ve açık bir biçimde ifade edilmek istenirse aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

(1)

Planlama:	Örgütün amaçlarını belirleme ve tanımlama, stratejiler oluşturma, çeşitli faaliyetleri koordine için plan yapma	fonksiyonu-	-dur.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Kavramı tanımlayan öğe(ler)		Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem
	Kavrama özgü özellikleri belirleyici	Tür belirleyici	

Yine İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** adlı kitabı incelendiğinde aşağıdaki gibi bir tanım gözlemlenmiştir:

(2) ECU Avrupa Para Sistemi'nin merkezinde yer alan, maddi bir varlığı olmayan teorik, kaydi bir paradır.

(Parasız, 2003: 545)

Bu örnek, "ECU" teriminin açıklamasını vermektedir. ECU kısaltması burada tanımlanan/tanımlanacak kavram konumundadır. "Bir paradır" ifadesindeki {-DIr} biçimbirimi tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem görevini üstlenmektedir. "Avrupa Para Sistemi'nin merkezinde yer alan, maddi bir varlığı olmayan teorik, kaydi bir para" ise burada kavramı tanımlayan öğe(ler)dir. Bu yapı içerisindeki "Avrupa Para Sistemi'nin merkezinde yer alan, maddi bir varlığı olmayan" ifadesi kavrama özgü özellikleri belirleyiciyken "teorik, kaydi bir para" ise tanımlanan/tanımlanacak kavram için tür belirleyicisi konumundadır. Bu tanım daha açık bir biçimde açıklanmak istenirse aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkabilir:

(2)

ECU,	Avrupa Para Sistemi'nin merkezinde yer alan, maddi bir varlığı olmayan	teorik, kaydi bir para	- dır.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Kavramı tanımlayan öğe(ler)		Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem
	Kavrama özgü özellikleri belirleyici	Tür belirleyici	

Görüldüğü üzere İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki mesleki alan metinlerinde tanım türlerinden Aristocu ya da diğer bir deyişle klasik tanım türü kullanılmaktadır.

4.2.1.1.2. Açıklayıcı Tanım

Tanım türlerinden bir diğeri olan açıklayıcı tanım türünde temelde eşit değerde olan ve tanımlanan/tanımlanacak kavramın özellikleri arka arkaya sıralanır ve kavramı tanımlayan öğe(ler), kavrama özgü özellikleri belirleyici ve tür belirleyici biçiminde iki altulamdan oluşmaz. Bunun yerine kavramı tanımlayan öğe(ler) sadece kavrama özgü özellikleri belirleyici işlevindedir. **Yönetim Bilimi** adlı kitapta bununla ilgili olarak şu biçimde bir örnek ile karşılaşılmıştır:

(3) Alman BROCKHAUS Ansiklopedisinin ikinci cildinde teknokrasi: Amerika'da geliştirilmiş bir teori olup, planlı ekonomi açısından, servet üretimi ve insanların esenliği için tekniğin ön planda faaliyete katılmasını öngörmektedir biçiminde tanımlanmıştır.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 210)

Bu örnekte "teknokrasi" kavramı tanımlanmaktadır. Burada "teknokrasi" tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. "Öngörmektedir" sözcüğü tanımlama işlemini gerçekleştirecek bir eylemdir ve "Amerika'da geliştirilmiş bir teori olup, planlı ekonomi açısından, servet üretimi ve insanların esenliği için tekniğin ön planda faaliyete katılmasını" öğeleri, kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler)dir. Burada kavramın tanımlanmasını sağlayan öğe(ler) kendi içinde altulamlara ayrılmamakta ve bu "teknokrasi" tanımlanan/tanımlanacak kavram için bir tür belirleyicisi görevi üstlenmemektedir. Buna karşın sadece tanımlanan/tanımlanacak kavram ile ilgili eşdeğerdeki tanımlayıcı öğeler sıralanmaktadır. Açıklayıcı açıklama türü için bu çözümleme daha anlaşılır ve açık bir biçimde ifade edilmek istenirse aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

(3)

teknokrasi:	Amerika'da geliştirilmiş bir teori olup, planlı ekonomi açısından, servet üretimi ve insanların esenliği için tekniğin ön planda faaliyete katılmasını	öngörmektedir.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Kavramı tanımlayan öğe(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

İncelenen **Politika Bilimine Giriş** kitabında da aşağıdaki gibi örnekler gözlemlenmiştir:

(4) Dış egemenlikten, kısaca, devletin dışarıda başka hiçbir devlete bağlı olmaması, herhangi bir şekilde başka hiçbir devlete tabi bulunmaması anlaşılır.
(Kapani, 2001: 57)

Bu örnekte dış egemenlik kavramının politika bilimindeki tanımı verilmektedir. Buna göre "dış egemenlik" tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. "Anlaşılır" ilgili kavramı açıklama işlemini yerine getiren eylem işlevindedir. "devletin dışarıda başka hiçbir devlete bağlı olmaması, herhangi bir şekilde başka hiçbir devlete tabi bulunmaması" ise kavramı tanımlayan öğe(ler) konumunda olup, tanımlanan/tanımlanacak kavramın özelliklerini belirtmektedir. Tanımlanan/tanımlanacak kavramı tanımlayan öğe(ler) arasında kavramın türünü belirten bir öğe bulunmamaktadır. Bu tanım tümcesinin çözümlenmesi şu şekilde yapılabilir:

(4)

Dış egemenlikten,	devletin dışarıda başka hiçbir devlete bağlı olmaması, herhangi bir şekilde başka hiçbir devlete tabi bulunmaması	anlaşılır.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Kavramı tanımlayan öğe(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Bu örneklerde de görüldüğü gibi İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde açıklayıcı tanım türü de kullanılmaktadır.

4.2.1.1.3. Örnekleyici Tanım

Örnekleyici tanım türü, temelde tanımlanan/tanımlanacak kavram ile ilgili ayırıcı özelliklerin verilmesidir. Burada tanımlanan/tanımlanacak kavram ile ilgili olarak onun diğer kavramlardan farkını ortaya koyan örneklere yer verilir. Bu örnekler genelde önürün olarak adlandırılan örneklerden oluşur. Bu biçimde bu kavramın anlaşılması kolaylaşır. **Politika Bilimine Giriş** kitabında bununla ilgili olarak aşağıdaki gibi bir örnek gözlemlenmiştir:

(5) Sınıflar arasındaki ayrım, Hindistan'daki kast sisteminde olduğu gibi, dinsel temellere dayanan statik bir sosyal kalıplaşma manzarası göstermez.

(Kapani, 2001: 104)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "sınıflar arasındaki ayrım" kavramı, tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. Burada bu tanımlanan/tanımlanacak kavram için onun diğer kavramlardan ayırıcı özellikleri önürün görevini de üstlenen örnekler verilerek sıralanmıştır. Burada "Hindistan'daki kast sisteminde olduğu gibi, dinsel temellere dayanan statik bir sosyal kalıplaşma manzarası" ifadesi tanımlanan/tanımlanacak kavramın ayırt edici özelliklerini gösteren örneklerdir. Yine son olarak "göstermez" eylemi de tanımlama işlemini gerçekleştiren eylemdir. Bu örnek bir tablo üzerinde çözümlenmek istenirse aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

(5)	Sınıflar arasındaki ayrım,	Hindistan'daki kast sisteminde olduğu gibi, dinsel temellere dayanan statik bir sosyal kalıplaşma manzarası	göstermez.
	Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Kavramı tanımlayan ve onun diğer kavramlardan ayırt edici özelliklerini ortaya koyan örnek(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Yine İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki **Finansal Muhasebe** kitabında örnekleyici tanım türü şu biçimde kullanılmaktadır:

(6) Birinci ve ikinci sınıf tacirler ile serbest meslek erbabı, borçları ve alacakları için düzenlenen bono, poliçe, çek vb. kambiyo senetlerine ilişkin bilgileri kaydetmek üzere "Kambiyo Senetleri Defteri" tutmak zorundadırlar.

(Yükçü, 2006: 23)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "Kambiyo Senetleri Defteri" için yapılan bir tanımda bu defterde kayıt altına alınacak kambiyo senetlerinden söz edilmektedir. Burada kambiyo senetlerini tanımlanan/tanımlanacak kavram olarak ele aldığımızda bu kavramın tanımı örnekleme ile yapılmaktadır. "Bono, çek, poliçe vb." ifadesi kavramı tanımlayan, onun diğer kavramlardan ayırt edici özelliklerini ortaya koyan ve bu kavramla ilgili önürün konumundaki örneklerdir. "Tutmak zorundadırlar" ise tanımlamayı gerçekleştiren eylem işlevindedir. Bu tanım çözümlendiğinde şu biçimde bir tablo ortaya çıkabilir:

(6)

…bono, çek, poliçe vb.	kambiyo senetleri…	…tutmak zorundadırlar.
Kavramı tanımlayan ve onun diğer kavramlardan ayırt edici özelliklerini ortaya koyan örnek(ler)	Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Bu örnekte de görüldüğü gibi örnekleyici tanım türü, İktisadi ve İdari Bilimler metinlerinde kullanılan tanım türlerinden biridir.

4.2.1.1.4. Eşanlamlı Sözcük Kullanılan Tanım

Bazı durumlarda tanımlanan/tanımlanacak kavram için bir ya da birden çok eşanlamlı sözcük kullanılabilir. Burada amaç, tanımlanan/tanımlanacak kavramın ilgili alanda birden çok sözcük ile (eşanlamlı sözcük ile) ifade ediliyor olması ya da kavramın daha kolay anlamlandırılmasıdır. Tanımlamada eşanlamlı sözcük kullanımı ile ilgili olarak **Yönetim Bilimi** adlı kitapta aşağıdaki gibi örnekler gözlemlenmiştir:

(7) Denetim kelimesine, genellikle bugün daha geniş bir anlam verilmekte ve yetki ile nüfuz (etki) terimleriyle eş anlamda kullanılmaktadır.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 190)

Bu örnekte de anlaşıldığı gibi "denetim" sözcüğü tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. Burada tümcedeki tanımlanan/tanımlanacak kavramın

eşanlamlısı olan bir başka kavramlar verilmiştir; "yetki ile nüfuz (etki)". Bu biçimde hem tanımlanan/tanımlanacak kavramın ilgili alandaki diğer metinlerde (muhtemelen diğer mesleki alan metinlerinde) kullanılabilecek eşanlamlıları verilmekte hem de "denetim" kavramının alıcı tarafından anlamlandırılması kolaylaştırılmaktadır. Bu tanım tümcesi bir tablo ile çözümlendiğinde aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

(7)

Denetim…	…yetki ile nüfuz (etki) terimleriyle eş anlamda	kullanılmaktadır
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Tanımlanan/tanımlanacak kavram için kullanılan eşanlamlı sözcük(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Yine **Finansal Muhasebe** kitabı incelendiğinde şu biçimde bir tanım gözlemlenmiştir:

(8) Defter-i Kebir olarak da bilinen büyük defter, işletmenin hesap planında yer alan hesapların bir araya toplanmasından oluşmaktadır.

(Yükçü, 2006: 159-160)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "büyük defter" kavramı için yapılan bir tanımda tanımlanan/tanımlanacak kavramın tanımı eşanlam verilerek yapılmaktadır. Burada "büyük defter" tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. Bu kavram için onun eşanlamlısı olan"defter-i kebir" ifadesi ise kavramı tanımlayan öğedir. "oluşmaktadır" ise tanımlamayı gerçekleştiren eylem işlevindedir. Burada tanımlanan büyük defter kavramı Türkçe bir ad öbeğidir. Bu kavramın eşanlamlısı olarak verilen defter-i kebir ise ödünçleme yöntemi ile başka bir dilden alınmış bir kavram durumundadır. Buradan anlaşılan bu iki kavramın yani hem Türkçe olan hem de ödünçleme yöntemi ile alınmış kavramın bu alandaki metinlerde kullanıldığıdır. bu nedenle ödünçleme yöntemi ile dile kazandırılmış bir kavram da eşanlamlı sözcük kullanımı ile yapılan bir tanımda gözlemlenebilmektedir. Bu tanım çözümlendiğinde şu biçimde bir tablo ortaya çıkabilir:

(8)

Defter-i Kebir…	… büyük defter…	…oluşmaktadır.
Tanımlanan/tanımlanacak kavram için kullanılan eşanlamlı sözcük(ler)	Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Bu çözümlemeden de anlaşıldığı gibi İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki mesleki alan metinlerindeki tanımlarda eşanlamlı sözcükler kullanılmaktadır.

4.2.1.1.5. Çağrışımsal Tanım

Çağrışımsal tanım, tanımlamayı sağlayan öğe(ler)in anlamsal olarak birbirine yakın sözcüklerden oluşması ve bu şekilde tanımlanan/tanımlanacak kavram için çağrışım yaratma özelliği taşımasıdır. Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** adlı kitabında şu şekilde örneklerle karşılaşılmıştır:

(9) Bolluk paradoksu adı verilen olay, tarımcıların iyi hava koşulları sonucu üretimin bol olduğu yıllarda satış gelirlerinin azalmasını açıklar.

(Dinler, 2014: 102)

Bu örnekte de görüldüğü gibi, "bolluk paradoksu" tanımlanan/tanımlanacak kavram durumundadır. Burada "tarımcıların iyi hava koşulları sonucu üretimin bol olduğu yıllarda satış gelirlerinin azalmasını" kavramı tanımlayan öğeleri arasında bulunan "bol" sözcüğü, tanımlanan/tanımlanacak kavram olan "bolluk paradoksu" için çağrışımsal öğe niteliğindedir.

(9)

Bolluk paradoksu adı verilen olay,	tarımcıların iyi hava koşulları sonucu üretimin bol olduğu yıllarda satış gelirlerinin azalmasını	açıklar.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Tanımlanan/tanımlanacak kavram için çağrışım yaratacak sözcüğün kullanımı	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Yine **Finansal Muhasebe** kitabı incelendiğinde aşağıdaki gibi bir tanımlama gözlemlenmiştir:

(10) Bu nedenlerden ötürü fatura ile sevk irsaliyesinin tek dokümanda toplandığı irsaliyeli fatura uygulamasına 12.09.1991 tarih 20989 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 211 sayılı Genel Tebliği ile geçilmiş bulunmaktadır.

(Yükçü, 2006: 30)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "irsaliyeli fatura" tanımlanan/tanımlanacak kavram konumundadır. Burada "Bu nedenlerden ötürü fatura ile sevk irsaliyesinin tek dokümanda toplandığı" ifadesindeki kavramı tanımlayan öğeleri arasında bulunan "fatura ve sevk irsaliyesinin tek dokümanda toplanması" ifadesi, tanımlanan/tanımlanacak kavram olan "irsaliyeli fatura" için çağrışım yapmaktadır. Bu tanım tablo içerisinde incelendiği zaman şu şekilde bir tablo ortaya çıkar:

(10)

fatura ile sevk irsaliyesinin tek dokümanda toplandığı	irsaliyeli fatura	....bulunmaktadır.
Tanımlanan/tanımlanacak kavram için çağrışım yaratacak sözcüğün kullanımı	Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Örneklerden de anlaşılacağı gibi, İktisadi ve İdari Bilimler alanında kullanılan tanım türlerinden birisi de çağrışımsal tanım türüdür.

4.2.1.1.6. İşlemsel Tanım

İşlemsel tanımda, tanımlamayı sağlayan öğe(ler) ilgili nesnenin üretilme ve ortaya çıkarılma işlemini yansıtır. Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabında çağrışımsal tanım ile ilgili aşağıdaki gibi örnekler gözlemlenmiştir:

(11) Bir ülkedeki mevcut emek miktarı, o ülkedeki tüm nüfustan çalışamayacak yaştaki ihtiyarların ve çocukların sayısının çıkarılmasıyla elde edilir.

(Dinler, 2014: 16)

Yukarıdaki örnekte "mevcut emek miktarı" tanımlanan/tanımlanacak kavramdır ve bunun belirlenmesi, ortaya çıkarılması işlemi açıklanmaktadır. Bu durumda "o ülkedeki tüm nüfustan çalışamayacak yaştaki ihtiyarların ve çocukların sayısının çıkarılmasıyla" ifadesi tanımlamayı sağlayan öğe(ler) işlevindedir ve

tanımlanan/tanımlanacak kavramın ortaya çıkarılmasını açıklamaktadır. İşlemsel tanım türünün kullanıldığı bu örnek bir tablo ile çözümlendiğinde aşağıdaki gibi bir tablo yapılabilir:

(11)

Bir ülkedeki mevcut emek miktarı,	o ülkedeki tüm nüfustan çalışamayacak yaştaki ihtiyarların ve çocukların sayısının çıkarılmasıyla	elde edilir.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Üretilme ya da ortaya çıkma işlemini açıklayan ve tanımlamayı sağlayan öğe(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi kitabındaki tanımlar incelendiğinde, işlemsel tanım türü ile ilgili olarak şu biçimde tanımlar gözlemlenmiştir:

(12) Gelecekteki işgücü ihtiyacı, aranan nitelikte ne kadar personele ihtiyaç duyulacağı (personel talebi) ve aynı dönemde işletmenin ne kadar personeli olacağının (personel arzı) önceden bilinmesi ve dolayısıyla personel talebi ile arzı arasındaki farka göre sarpanmış olacaktır.

(Doğan, 2007: 223)

Bu örnekte de görüldüğü gibi, "gelecekteki işgücü ihtiyacı" tanımlanan/tanımlanacak kavram işlevindedir. Burada "saptanmış olacaktır" tanımlamayı gerçekleştiren eylemdir. "Aranan nitelikte ne kadar personele ihtiyaç duyulacağı (personel talebi) ve aynı dönemde işletmenin ne kadar personeli olacağının (personel arzı) önceden bilinmesi ve dolayısıyla personel talebi ile arzı arasındaki farka göre" ifadesi ise bu ihtiyacın nasıl belirleneceğini başka bir deyişle bu ihtiyacının saptanma sürecini açıklayan ve tanımlayan öğe(ler)dir. Bu tanım çözümlendiğinde aşağıdaki gibi tablo ortaya çıkabilir:

(12)

Gelecekteki işgücü ihtiyacı,	aranan nitelikte ne kadar personele ihtiyaç duyulacağı (personel talebi) ve aynı dönemde işletmenin ne kadar personeli olacağının (personel arzı) önceden bilinmesi ve dolayısıyla personel talebi ile arzı arasındaki farka göre	sarpanmış olacaktır.
Tanımlanan/ tanımlanacak kavram	Üretilme ya da ortaya çıkma işlemini açıklayan ve tanımlamayı sağlayan öğe(ler)	Tanımlama işlemini gerçekleştiren eylem

Örnekten de anlaşıldığı gibi, İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde işlemsel tanım türü, üretim ve ortaya çıkma sürecini açıklamak için kullanılmaktadır.

4.2.1.2. Tekanlamlılık ve Çokanlamlılık

Kuramsal olarak, tekanlamlılık terimce içindeki sözcüklerde yani terimlerde olması gereken özelliklerden biridir. Bu durum özellikle terimin ve dolayısıyla metnin anlamlandırılması için gereklidir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki giriş kitapları incelendiğinde sözcüklerin tekanlamlılık ve çokanlamlılık durumları ile ilgili aşağıdaki gibi örnekler gözlemlenmiştir:

(13) Sahiplik ya da ortaklığı temsil eden finansal varlık, adi pay senedidir.
(Doğan, 2007: 481)

Bu tümcedeki "adi pay senedi" terimi ilgili terim sözlüğünde şu biçimde tanımlanmaktadır:

(14) Adi Pay Senetleri (Common stocks): Yasada kullanılan bir terim olmayıp, uygulamada ayrıcalıklı hisselerin karşısında yer alan payları ifade etmek üzere benimsenmiş bir kavramdır. Ticaret Kanunu'nun 401. maddesinde, esas sözleşme ile bazı tür hisse senetlerine kar payına ya da tasfiye artığına katılma gibi "sair" konularda ayrıcalık tanınabileceği kabul edilmiştir.
(Kemer ve Arda, 2009: 17-18)

Bu örnekte de görüldüğü gibi, kast terimi tek bir anlama sahiptir. Anlam tek bir terim ile karşılanmakta ve terim de sadece tek bir alana işaret etmektedir.

Yine İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabı incelendiğinde tekanlamlılık ile ilgili aşağıdaki gibi bir örnekle karşılaşılmaktadır:

(15) Monopolcü rekabet piyasasının yapısını birbirlerinden bir parça farklı mal satan birçok küçük firma oluşturur.

(Parasız, 2003: 168)

Bu örnekte adı geçen "monopolcü rekabet piyasası" terimler sözlüğünde şu biçimde tanımlanmaktadır:

(16) Monopolcü Rekabet Piyasası: Tam rekabet koşullarının aksadığı bir piyasa türüdür. Alıcı ve satıcılar çok sayıda olmakla birlikte, piyasanın saydam olmadığı, malların homojen veya bölünebilir nitelik taşımadığı durumlarda monopolcü rekabet koşulları doğar ve fiyatlar adeta oligopol koşulları içinde belirlenir.

(Kemer ve Arda, 2009: 479)

Bu örnekte de görüldüğü gibi, "monopolcü rekabet piyasası" terimi tek bir anlama işaret etmektedir. Diğer bir deyişle de anlam tek bir terim ile yani monopolcü rekabet piyasası ile karşılanmaktadır. Ancak Roelcke (2010: 71)'nin de dikkati çektiği gibi, terimlerde her zaman tekanlamlılık ilkesi bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda bir terimin birden çok anlamı olması ya da bir anlamı birden çok terimin karşılaması söz konusudur.

(17) Hukuk (law, droit) kelimesinin değişik anlamları vardır. Daha doğrusu kullanıldığı bağlama göre, bu kelimenin anlamı değişebilmektedir.
a)"Hukuk" kelimesi, birinci olarak "haklar" demektir. Gerçekten de "hukuk" kelimesinin kökeni Arapça "hak" kelimesidir. Hukuk, "hak"kın ğoğulu oludur. Örneğin "Müdafa-i Hukuk Cemiyeti" tamlamasında "hukuk", "haklar" manasına gelir.
b)Bazen "hukuk" kelimesi iki kişinin arasındaki iyi dostluk ilişkilerini anlatmak için kullanılır. "Onunla hukukumuz eskidir" ifadesinde olduğu gibi.
c)Bazen de "hukuk" kelimesi bağlayıcı kurallar sistemini ifade eder. "Bu hukuka aykırıdır", "hukuk bunu emreder", "Türk hukuku", "Alman hukuku" ifadelerinde olduğu gibi. Bu dersin asıl konusu, işte bu anlamda hukuktur.
d)Bazen de "hukuk" sözcüğü, hukuk kurallarını inceleyen bilim anlamında kullanılır. "Hukuk bilimi" demek yerine, kısaca "hukuk" denir. Örneğin "hukuk fakültesi" tamlamasındaki "hukuk" aslında "hukuk bilimi" demektir. "Hukuk kitabı", "hukuk profesörü", "hukuk öğrencisi" tamlamalarında da aynı şey söz konusudur.
e)"Hukuk" kelimesinden bazen özel hukuk anlaşılır. Yani bu anlamda "hukuk", "kamusal"ın, "idari"ni, "cezai"nin tersidir. Örneğin "hukuk davası"ndan medeni hukuk, borçlar hukuku ve ticaret hukuku alanındaki bir dava anlaşılır. Yani biriri "hukuk" davasından bahsediyorsa biliniz ki, bahsettiği dava bir "ceza davası" veya bir "idari dava" değil; bir "medeni hukuk", "borçlar hukuku" veya "ticaret hukuku" davasıdır. Keza "asliye hukuk mahkemesi", "sulh hukuk mahkemesi", "Yargıtay

Hukuk Dairesi" ifadelerinde geçen "hukuk" kelimesi hep "özel hukuk" anlamında kullanılmıştır."

(Gözler, 2014: 57-58)

Bu metinde "hukuk" terimi yazar tarafından açıklanmakta ve beş farklı anlamı verilmektedir. Bu metinde de görüldüğü gibi hukuk terimi farklı bağlamlarda farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu durum da bu terimin çokanlamlı olduğunu göstermektedir.

Yine İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki sözlükler incelendiğinde çokanlamlılık ile ilgili aşağıdaki gibi bir örnekle karşılaşılmaktadır:

(18) İtfa: 1. İç borç geri ödeme, rehinden kurtarma, kefaret, ödeme, geri satın alma, 2. Anonim şirket hisse senetlerinin itibari değerlerinin şirket temettülerinden ayrılan fonun kullanılarak pay sahiplerine ödenmesi, 3. Borcun borçlu tarafından bir defada veya belirli dönemlerde yapılan ödemelerle ortadan kaldırılması işlemi.

(Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2008: 58)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi "itfa" teriminin sözlükte üç farklı anlamı bulunmaktadır. Yani "itfa" terimi çok anlamlıdır. Bu terimi gören kişi, özellikle bu alana yeni girmiş biriyse ya da ilgili alan dilini yabancı dil olarak öğrenen bir kişiyse metni okurken terimi ve dolayısıyla metni doğru anlamlandırmada sorun yaşayabilir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki terimlerin tekanlamlı ve çokanlamlı olmasının yanında bir de eşanlamlılık durumu, yani bir anlamı birden çok sözcüğün karşılaması durumu ortaya çıkmaktadır:

(19) İlk işe başlayan işletmelerde, dönembaşı envanterine işe başlama envanteri denir.

(Koç Yalkın, 1995: 429)

Bu örnekte tanımı yapılan terim içerisindeki envanter sözcüğü ilgili terim sözlüğünde şu biçimde tanımlanmaktadır:

(20) Demirbaş eşya listesi, müfredat defteri, malların sayısını değerlerin ve maliyetlerini gösteren liste, borç-alacak dökümü. Geniş anlamda bir işletmenin belli bir andaki tüm varlıklarıyla borç ve alacaklarını ayrıntılı olarak gösteren listeyi ifade eder. Bütün malları kapsar. Mal stokunu, yarı mamulleri, hammaddeleri ve tüm gereçleri sayıp değerlendirir. Sürekli olarak tutulabildiği gibi bir hesap dönemi sonunda da çıkarılabilir.

(Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2008: 35)

Görüldüğü üzere "envanter" terimi "demirbaş eşya listesi" ve "müfredat defteri" ile aynı anlama gelmektedir. Aynı mesleki alan metninde ya da farklı metinlerde bu terimler ile karşılaşan kişinin bu terimlerin aynı anlama geldiğini bilmemesi durumunda terimin anlamlandırılmasında sorunlar yaşanabilir.

(21) İbra: Aklanma; temize çıkma; aklama; temize çıkarma. Alacaklının, borçlusunda bulunan alacağından tamamen veya kısmen vazgeçmesi.
(Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2008: 51)

Bu örnekten anlaşılan, "ibra" teriminin "aklanma", "temize çıkma", "aklama" ve "temize çıkarma" gibi dört eşanlamlısının olduğudur. "İbra" terimi ile karşılaşan bir kişi, aynı metinde ya da başka bir metinde "aklama" terimi ile karşılaştığında, aslında eşanlamlı bu iki terimi farklı anlamda terimler olarak algılayabilir ve terimleri anlamlandırmada sorun yaşabilir.

4.2.1.3. Eğretileme

Eğretilemeli anlatım genel olarak bir şeyin ya da durumun karşılaştırılabilecek bir başka ifade kullanılarak betimlenmesidir. Günay (2007: 74) da eğretilemede iki kavramın gösterilenleri arasında bir benzerlik olduğunu belirtmektedir. Buna göre iki öğe arasında anlamsal bir ilişki olduğunda, öğelerden birinin diğerinin yerine kullanılması durumunda eğretilemeli anlatımdan söz edilebilir. Yine Günay (2007: 73)'ın belirttiği gibi eğretilemeli anlatımda benzetme durumundaki "-(y)A benzer ve gibi" yapıları kullanılamaz. Eğretileme ile ilgili olarak Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** adlı kitabında şu biçimde örnekler gözlemlenmiştir:

(22) 1950'lerden itibaren karma ekonomik politikadan liberal politikaya geçen Türkiye, çok geçmeden enflasyonla tanışmış ve bu tanışma neredeyse evliliğe dönüşmüştür.
(Dinler, 2014: 3)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "tanış-" ve "evliliğe dönüş-" yapıları eğretilemeli yapılardır. Burada "Türkiye, çok geçmeden enflasyonla tanışmış" ifadesi "Türkiye'de çok geçmeden enflasyonun ortaya çıkışı" anlamındayken "bu tanışma neredeyse evliliğe dönüşmüştür" ifadesi de "enflasyonun Türkiye'de kalıcı bir duruma gelmesini" belirtmektedir. Bu durum özellikle İktisadi ve İdari Bilimler

Türkçesini yabancı dil olarak öğrenen kişiler için sözcüğü ve tümceyi anlamlandırmada sorunlar yaratabilmektedir.

Yine **Yönetim Bilimi** kitabında gözlemlenen bir diğer durum da eğretilemedir. Bu durum ilgili kitapta aşağıdaki gibi kullanılmaktadır:

(23) Yukarıdaki güçlükleri büyütmemek gerekir. Yönetim bilimi konusu geliştikçe bu güçlükler ortadan kalkacaktır. Charles DEBBASCH, bu güçlükleri yönetim biliminin Çocukluk Hastalıkları "MALADIES INFANTILES" olarak nitelendirmektedir.
(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 13)

Bu örnekte Yönetim Bilimiyle ilgili metinde daha önceki güçlükler "çocukluk hastalıkları"na benzetilmektedir. Bu yapıdan, Yönetim Biliminin yeni bir alan olduğu ve yeni bir alan olması nedeniyle yönetim ile ilgili birçok sorunu çözme yeterliliğinde olmadığı anlaşılabilir. Bu nedenle de bu alan daha çocukluk döneminde olarak gösterilebilir. Söz edilen sorunlar da insanların çocukluk döneminde mutlaka geçirdiği hastalıklara benzetilmektedir. Görüldüğü üzere İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde eğretilemeli anlatımlarla karşılaşılabilmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi içinde eğretileme özelliklerinin incelenme nedeni eğretilemenin çalışmanın daha önceki bölümlerinde mesleki Almancanın genel sözcük özellikleri arasında gösterilmesidir.

4.2.1.4. Ödünçleme

Bir dile diğer dillerden girmiş sözcükler olarak tanımlanabilecek ödünçleme özellikle günümüzde alan dillerinde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Günay (2007: 48)'a göre her dilde az ya da çok ödünçleme vardır ve bu durum diller arasında sözcüklerle yapılan bir alışveriş gibidir.

Politika Bilimine Giriş kitabında bu durum aşağıdaki örnekteki gibidir:

(24) Marxist teoriye göre iki esas sınıf dışında bazı ara sınıflar ve sosyal tabakalar da bulunur. (Burjuvazi kendi içinde alt-sınıflara ayrıldığı gibi, proletarya da gene kendi içinde alt-sınıflara veya tabakalara ayrılır).
(Kapani, 2001: 100)

Burada adı geçen "burjuvazi" terimi Politika sözlüğünde şu biçimde tanımlanmaktadır:

(25) Burjuvazi (bourgeoisie, bourgeoisie, Bürgertum) Bir sosyal sınıf. Terimin kökü Almanca'daki Burg-tur. Bur, Pazar yeri olan bir kasaba, burjuva da kasaba veya kentte oturan, ticaret ve zanaatla uğraşan kişidir….

(Sönmezoğlu, 1986: 39)

Sözlükteki tanımdan da anlaşılacağı üzere "burjuvazi" terimi Almancadaki bir sözcükten türemiş ve diğer dillere yayılmıştır. Türkçeye de geçen bu terim İktisadi ve İdari Bilimler terimcesi içinde bulunmakta ve ödünçlemeye örnek olarak gösterilebilmektedir.

Yine Esat Çam'ın **Siyaset Bilimine Giriş** kitabı incelendiğinde ödünçleme ile ilgili aşağıdaki gibi bir örnek gözlemlenmiştir:

(26) D. Easton'un dinamik modelinde belirttiği gibi toplumun bütününü kapsayan genel sosyal sistem beş ayrı alt sosyal sistemden oluşmaktadır: Bio-sosyal sistem, ekolojik sistem, ekonomik sistem, kültürel sistem, siyasal sistem.

(Çam, 2011: 146)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "dinamik, model, sosyal, sistem, bio, ekolojik, kültürel" gibi terimler ödünçleme yoluyla dile girmiştir. Bu sözcükler batı dillerinden Türkçeye girmiş sözcüklerdir. Bunun yanı sıra yine yukarıdaki örnekte bulunan "siyasal" gibi doğu dillerinden ödünçleme yöntemi ile Türkçeye girmiş ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan sözcükler de bulunmaktadır. Bu durum hem anadil konuşucuları için hem de yabancı dil olarak İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi öğrenen kişiler için sorun yaratabilmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi içinde ödünçleme özelliklerinin incelenme nedeni ödünçlemenin çalışmanın daha önceki bölümlerinde mesleki Almancanın genel sözcük özellikleri arasında gösterilmesidir.

Türkçe mesleki alan metinlerinde terim ödünçlemesinin çok fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bir alan için üretilen terimler öncelikle diğer dillerden ödünçleme yoluyla Türkçeye alınmış, daha sonrasında da bazı terimler Türkçeleştirilmiştir. Ancak yine de çok uzun yıllardır üzerinde çalışılan alanlar da bile terim ödünçlemesi çok fazladır. Aynı alanda yayın yapan yazarlar arasında da ödünçleme konusunda seçime dayalı farklar bulunmaktadır. Sözgelimi bir yazar bir kavram için Arapçadan ödünçlenen bir terimi kullanırken, bir başkası İngilizceden ya da Almancadan ödünçlenen terimi kullanmakta, bir başka yazar da kavram için oluşturulmuş Türkçe terimi kullanabilmektedir. Örneğin bir yazar yayınında *siyaset* terimini kullanırken,

bir başka yazar yayınında *politika* terimini kullanabilmektedir. Burada aynı kavram için iki ödünçleme yoluyla Türkçeye geçmiş terim söz konusudur. Alan dillerinde kavramların adlandırılması yani terimleştirilmesi konusunda bir birliğin olmaması durumu yurt dışından gelen yabancı öğrencilerin terimi ve dolayısıyla metni anlamlandırmasında sorunlar ortaya çıkarabilmektedir.

(27) Politikayı bilimsel bir inceleme konusu olarak ele almadan önce onun anlamı, amacı, özü ve nitelikleri, kısaca ne olduğu üzerinde durmak gerekir.

(Kapani, 2001: 17)

(28) Siyaset bilimi, incelediği konuların herkesi ilgilendiren niteliği nedeniyle 1945'lerden sonra, özellikle ABD'de incelemelerde, bilimsel analizi uygulayarak büyük mesafeleri hızla aşmış ve sosyal bilimler bütünü içinde bilimsellik niteliğini bilim dünyasına kabul ettirmiştir.

(Çam, 2011: 10)

Yukarıdaki (27) numaralı örnekte Kapani tarafından politika teriminin kullanıldığı görülmektedir. Yine (28) numaralı örnekte aynı kavram için Çam, siyaset terimini kullanmıştır. Bir başka deyişle aynı kavram için farklı iki terim kullanımı söz konusudur. Burada da görüldüğü gibi aynı alanda (burada Siyaset Bilimi ya da Politika Bilimi) yayın yapan iki yazar aynı kavram için farklı terim seçiminde bulunabilmekte, bu durum da yazarlar arasında ortak bir terim kullanım yolunun izlenmediğini gösterebilmektedir. Bu türden kullanımlar ilgili alanlarda yükseköğrenimini devam ettiren yabancı uyruklu öğrenciler için çeşitli sorunlar ortaya çıkarabilir.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin sözcük özelliklerinin incelendiği bu bölümümde, bu alandaki metinlerde Aristocu tanım türünün, açıklayıcı tanım türünün, örnekleyici tanım türünün, çağrışımsal tanım türünün, işlemsel tanım türünün, eşanlamlı sözcük kullanan tanım türünün kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra bu metinlerde ödünçleme yöntemi ile diğer dillerden sözcük alındığı ve bu sözcüklerin genel olarak terimleştiği görülmüştür. Ayrıca eğretilemeli anlatım da İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki mesleki alan metinlerinde kullanılmaktadır. Mesleki dildeki terimlerin hem tekanlamlılık özelliği, hem çokanlamlılık özelliği hem de eşanlamlılık özelliği gösterdiği de ilgili metinlerdeki yapıların incelenmesiyle gözlemlenmiştir. Mesleki dildeki sözcük özelliklerin ortaya koyulması ile terimlerin

nasıl tanımladığı, terimlerin dilsel köken ve anlam açısından özelliklerinin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.2.2. Dilbilgisel Özellikler

Çalışmanın bu bölümünde İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi'nin dilbilgisi özellikleri betimlenecektir. Dilbilgisi bir dilin işleyişini ortaya koymaktadır. Genel olarak mesleki dilde kullanılan dilbilgisi genel dildeki dilbilgisi ile aynıdır. Ancak mesleki dildeki dilbilgisi kuralları genel dilden bilinçli olarak seçilmiş ve bir araya getirilmiştir. Bu durumda özellikle bazı dilbilgisi kurallarının aynı tümce içinde kullanımı tümcenin anlamlandırılması açısından zorluklar ortaya çıkarabilir. Çalışmanın bu bölümünde İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi'nin dilbilgisi özellikleri incelenecektir. Bu inceleme için yine Roelcke (2013: 382)'nin belirtmiş olduğu ölçütlerden yararlanılmıştır. Ancak dillerin dilbilgisel özelliklerinin birbirinden farklı olması nedeniyle bu ölçütlerin tamamının kullanımı mümkün olmayabilir. Bu bölüm için İktisadi ve İdari Bilimler alan metinleri incelenmiş ve metinlerde en sık karşılaşılan dilbilgisel yapılar çıkarılmıştır.

4.2.2.1. Eylem

Eylemler genel olarak zaman, görünüş ve kip üzerinden incelenir. Erkman-Akerson (2008: 261)'a göre Türkçedeki zaman, görünüş ve kip işlevlerinin anlatımı genel olarak yükleme eklenen eklerle yapılır. Zaman, görünüş ve kip anlatımları, Türkçede dışavurum aşamasında genellikle iç içe geçmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde genel olarak karşılaşılan eylemler zaman, görünüş ve kip açısından incelendiğinde şu biçimde bulgulara ulaşılmıştır:

(29) Ancak bu mahkemenin kararı temyiz edilirse, özel hükmü belirleme yetkisi Yargıtaya geçmektedir.

(Gözler, 2014: 347)

Hukuka Giriş adlı kitap incelendiğinde yukarıdaki gibi bir örnekle karşılaşılmıştır. Bu örnekte etken durumdaki *geç-* eylemi bulunmaktadır. Bu eylemin zamanı incelendiğinde {–Iyor} biçiminde verilen şimdiki zamanın resmi kullanımı

olan {–mAktA} olduğu görülmektedir. Ancak burada {-mAktA} biçimbirimi ile verilen ve şimdiki zamanın resmi biçimi olarak adlandırılan yapı, zamansal olarak şimdiki zamandan çok geniş zaman anlamı veren bir işlevde kullanılmaktadır.

(30) İngiltere'de İşçi partisi, Fransa'da Sosyalist parti (S.F.I.O.), İtalya, Belçika, İsveç ve Barı Almanya'da sosyalist partilerin kuvvetli durumları bu hususu açık biçimde oraya koymaktadır.

(Çam, 2011: 124)

Yine Esat Çam'ın **Siyaset Bilimine Giriş** adlı kitabından alınan bu örnekte de görüldüğü gibi etken durumdaki *koy-* eylemi kullanılmaktadır. Bu eylemin zamanı incelendiğinde {–Iyor} biçiminde verilen şimdiki zamanın resmi kullanımı olan {–mAktA} yapısının kullanıldığı ve *koymakta-* biçiminde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Yine bu örnekte de {–mAktA} biçimbirimi ile verilen yapı şimdiki zamandan çok geniş zaman anlamı veren bir işlevdedir.

Örgütsel Davranış kitabı incelendiğinde kullanılan eylemlerin zamanıyla ilgili olarak aşağıdaki gibi örneklerle karşılaşılmıştır:

(31) Bu başarı yönelimi yapılan araştırmalarda bir kişilik niteliği olarak belirtilip bireyden bireye farklı bir biçimde ortaya çıktığı gözlenmiştir.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 92)

Bu örnek incelendiğinde tümcede kullanılan eylemin edilgen durumdaki *gözlen-* olduğu görülmektedir. Bu eylemin zamanının ise {-mIş} biçimbirimi ile verilen geçmiş zaman olduğu gözlenmektedir.

Süleyman Yükçü'nün **Finansal Muhasebe** adlı kitabından alınan bir örnek de şu biçimdedir:

(32) 20X3 yılında alacağın 300.000.000 TL'lik kısmının tahsil imkanı doğmuş, tahsil edilmiştir.

(Yükçü, 2006: 249)

Bu örnekte de görüldüğü gibi tümcenin iki eylemi bulunmaktadır. Bunlar, etken durumdaki *doğ-* ve edilgen durumdaki *edil-* eylemleridir. Her iki eylem de zaman açısından incelendiğinde {-mIş} biçimbirimi ile verilen geçmiş zaman kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Münci Kapani'nin **Politika Bilimine Giriş** kitabında da aşağıdaki gibi örneklerle karşılaşılmıştır:

(33) Nitekim İngiltere'de İşçi Partisinin, seçim sisteminin engelleyici etkisine rağmen gitgide gelişerek iki eski büyük partiden biri olan Liberal Partinin yerini alması da bunu gösterir.

(Kapani, 2001: 190)

Burada etken durumdaki *göster*- tümcenin eylemi konumundadır. Tümcenin eylemi incelendiğinde {-(A/I)r} biçimbirimi ile gösterilen geniş zaman kullanımı gözlemlenmektedir.

Yüksel Koç Yalkın'ın **Genel Muhasebe İlkeleri, Uygulaması ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları** adlı kitabında gözlemlenen bir örnek şu biçimdedir:

(34) Ancak; muhasebe işlemlerinin bu evresinde ticari mallar hesabının borç kalanı, o dönemde satılan malların alış maliyeti ile dönemsonu stokunu içerirken, aralıksız sayım yönteminde sadece dönemsonu stokunu kapsamına alır.

(Koç Yalkın, 1995: 203)

Örnekteki tümcede kullanılan eylem etken durumdaki *al*-'dır. Bu eylem zaman açısından incelendiğinde {-(A/I)r} biçimbirimi ile verilen geniş zaman kullanımı gözlemlenmektedir.

Yukarıdaki zaman yapılardan daha az olarak görülse de İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde başka zaman yapılarının kullanıldığı da gözlemlenmiştir:

(35) Buna göre maksimum istihdamın, üretimin ve satınalma gücünün yaratılması ABD'de Federal Hükümetin sorumluluğuna bırakıldı.

(Parasız, 2003: 7)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** adlı kitabındaki örnekte de görüldüğü gibi, tümcenin eylemi edilgen durumdaki *bırakıl*-'dır. Bu eyleme eklenen {-DI} biçimbirimi eylemi geçmiş zaman durumuna getirmektedir.

Bunların yanında özellikle konu başlangıçlarında, ilerleyen sayfalarda incelenecek, betimlenecek, anlatılacak bilgilerle ilgili ön açıklamalara yer verilmektedir. Bu ön açıklamalardaki eylemlerin zaman durumları şu biçimdedir:

(36) Konunun akışı içinde işletmeyi tanımlayabilmek için önce "ihtiyaçlar", "mal ve hizmetler", "üretim ve üretim faktörleri" temel kavramları üzerinde durulacaktır.
(Doğan, 2007: 1)

Muammer Doğan'ın **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi** adlı kitabında gözlemlenen bu tümcenin eylemi edilgen durumdaki *durul*-'dur. Bu sözcüğe eklenen {-(y)AcAk} biçimbirimi ile eylem gelecek zaman durumuna getirilmiştir.

Yapılan incelemelere göre İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan eylemler zaman açısından genel olarak şimdiki zaman, geçmiş zaman ve geniş zaman yapılarını taşımaktadır. Kullanılan zamanlar arasında şimdiki zamanın {-Iyor} biçimbirimi ile değil, bunun yerine şimdiki zamanın resmi kullanımı olan {-mAktA} biçimbirimi ile verildiği gözlemlenmiştir.

Eylemlerle ilgili incelenen bir diğer nokta da görünüştür. "Görünüş, bir olayın süreye nasıl yayıldığını gösterir. Ancak bunu yaparken, konuşma ya da anlatı zamanı dediğimiz bir noktayı temel almıyor, genel olarak bir olayın süre boyutuyla olan ilişkisini gösteriyor" (Erkman-Akerson, 2008: 265). Bunun yanı sıra Johanson da görünüşü "bir olayın farklı yerlere odaklanan öznel bakış açılarıyla değerlendirilmesi" biçiminde tanımlamaktadır (*Aktaran*: Demirgüneş, 2008: 54). Ayrıca genel olarak eylemlerdeki zaman ve görünüş durumlarının eylemlerin anlamsal içyapıları ile ilgili olduğu yönünde görüşler vardır (Demirgüneş, 2008: 56). Bu anlamsal içyapılar kısaca bitirme, tamamlama, edimsellik ve durumdur. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan eylemlerin zaman bakımından incelenmesinden sonra eylemler görünüş açısından incelendiğinde aşağıdaki gibi örnekler gözlemlenmiştir:

(37) Nükleer silahlara sahip devletlerle bunlardan yoksun olanlar arasındaki ayrım kuvvet eşitsizliği ile somutlaşmaktadır.
(Çam, 2011: 278)

Bu örnekte de görüldüğü gibi, tümcenin eylemi *somutlaş*-'dır ve eyleme {-mAktA} biçimbirimi ile şimdiki zamanın resmi kullanım biçimi eklenmiştir. Buradaki {-maktA} biçimbirimi eyleme sürekli devam eden, süregiden bir anlam katmaktadır. Ayrıca *somutlaş*- eyleminin anlamsal içyapısı edimsel bir eyleme işaret etmektedir. Demirgüneş (2008: 56)'in de belirttiği gibi edimsel eylemler devingen

bir görünüş sergilerler ve genel olarak geniş ve şimdiki zaman ekleri kullanırlar. Bu durum da aslında eylemdeki bitmezlik görünüşüne işaret etmektedir.

(38) Vergi ve kredi usullerinde, özel girişimi plan hedeflerine uygun girişimlerde bulunmaya yönelten yöntemler uygulanır.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 59)

Yine **Yönetim Bilimi** kitabından alınan bu örnekte görüldüğü gibi tümcenin eylemi olan *uygulan-*, {-(A/I)r} biçimbirimi kullanılarak geniş zamanda kullanılmıştır. Geniş zaman eki burada eyleme devam eden, süregelen bir anlam kazandırmaktadır. Aynı biçimde *uygulan-* eylemi anlamsal içyapısında edimsellik bulundurmakta ve bu da devingen bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle eylem bitmezlik görünüşü sergilemektedir denilebilir.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesindeki eylemlerin görünüşü konusunda Süleyman Yükçü'nün **Finansal Muhasebe** kitabında karşılaşılan bir örnek şu biçimdedir:

(39) Ancak Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile beraber tekdüzen hesap planına göre defter tutan mükelleflerden 7/A seçeneğini uygulayanların imalat defteri tutma zorunluluğu 246 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile kaldırılmıştır.

(Yükçü, 2006: 21)

Verilen örnekte görüldüğü gibi tümcenin eylemi olan *kaldırıl-* sözcüğüne {-mIş} biçimbirimi ile geçmiş zaman özelliği kazandırılmıştır. Buradaki eylem geçmişte gerçekleştirilmiş ve sonlanmıştır. Yani zamana yayılmamıştır. Ayrıca tümcenin eylemi olan *kaldırıl-* eylemi anlamsal içyapısında bitirme anlamı barındırmaktadır. Bu da eyleme bir son nokta koyma anlamı vermektedir. Bu nedenle örnek tümcenin eylemi biterlik görünüşünde kullanılmıştır.

(40) Marx'ın ünlü bir incelemesinde sınıf bilinci üzerinde önemle durmuş olmasını, onun, sosyal sınıfın varlığı için bilinçlenme unsurunu gerekli saydığı yolunda yorumlayanlar olmuştur.

(Kapani, 2001: 100)

Politika Bilimine Giriş kitabından alındandan bu örnek tümcenin eylemi *ol-*'dur ve yine eylem {-mIş} biçimbirimi ile geçmiş zamanda kullanılmıştır. Buradaki biçimbirim eyleme geçmiş bir kere olmuş, başlamış ve bitmiş anlamı, bir başka deyişle bitirme anlamı kazandırmaktadır. Eylemin içinde bir devingenlik bulunsa da bu eylem sonlanmış durumdadır. Bu nedenle eylemin görünüşü için de biterlik

durumda denilebilir. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi ile ilgili incelemeye alınan kitaplardaki eylemlerin görünüş bakımından hem süregelen, devam eden, zamana yayılan bir anlamda yani bitmezlik durumunda hem de başlamış, olmuş ve bitmiş anlamında yani biterlik durumunda kullanılabildikleri gözlemlenmiştir.

Eylemlerle ilgili zaman ve görünüşten sonra incelenen durum kip işlevidir. Erkman-Akerson (2008: 268)'un da belirttiği gibi kip işlevi konuşmacının dile getirdiği önerme hakkındaki yorumudur. Bu yorum önermeyle ilgili farklı değerlendirmeler biçiminde olabilir. Bunlardan ilki gerçekliktir. Konuşmacı, önermesindeki eylemin gerçekleştiğine emin olabilir. Erkman-Akerson (2008: 268)'a göre bu durum, eylemin sonuna getirilen {-(A/I)r}, {-(I)yor}, {-DI}, {-(A/I)rdI} {-(I)yordu}, {-DIydI}, {-mIştI}, {-(y)AcAktI} ekleriyle belirtilir.

(41) Bireysel hakların tatmini, her şeyden önce devletin hareketsiz ve çekimser kalmasını gerektirirken sosyal hakların gerçekleşmesi için bunun tam tersi olarak devletin pozitif ve aktif hareket etmesini gerektirir.

(Çam, 2011: 408)

Siyaset Bilimine Giriş kitabından alınan bu tümcede etken durumdaki gerek- eylemi kullanılmıştır. Daha sonra eyleme {-(A/I)r} geniş zaman eki eklenmiştir. Burada tümcenin üreticisi/vericisi bu işlemin kesinlikle gerçekleştirildiğini ve gerçekleştirileceğini belirtmek için bu biçimbirimi kullanmıştır.

(42) Hatta Amerika'da San Diego'da ünlü bir hayvanat bahçesi olan Wild Animal Park'da bile doğal çevre içinde bölümler arası takım çalışması oluşturulmuştur.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 242)

Örgütsel Davranış kitabından alınan bu tümcedeki eylem edilgen çatıdaki oluşturul-'dur. Bu eylem için {-mIş} biçimbirimi ile geçmiş zaman kullanılmıştır. Burada verici eylemin gerçekleştirilmiş olduğunu belirtmektedir. Bu durumda kiplik durumu ile ilgili olarak gerçekleşmeden söz edilebilir.

Erkman-Akerson (2008: 270)'un da belirttiği gibi kiplik durumunda gerçekliğe yönelik yorumun yanı sıra buyruk, gereklilik / zorunluluk, izin, olasılık, istek gibi değerlendirmeler de yapılabilmektedir. Bu durumla ilgili örnekler de aşağıdaki gibidir:

(43) Aynı şekilde yakın gelecekte gelirinin önemli ölçüde artacağını bekleyen tüketiciler, şimdiden tüketimlerini arttırabilirler.

(Parasız, 2003: 52)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu tümcedeki eylem arttır-'dır. Burada eyleme {-Abil} biçimbirimi eklenmiştir. Birden çok işleve sahip bu biçimbirimin buradaki kullanımda olasılık işlevinin kullandığı gözlemlenmektedir. Eylemin kiplik durumu için olasılık işlevi değerlendirmesi yapılabilir.

(44) Sıfat-ı asliye, yani asli nitelik için Latince "essentialia" tabiri de kullanılabilir.

(Gözler, 2014: 311)

Hukuka Giriş adlı kitapta bulunan bu örnekte etken durumdaki kullan- eyleminin edilgen biçimi olan kullanıl- eylemi kullanılmıştır. Eyleme {-Abil} biçimbirimi getirilerek yine bir önceki örnekte olduğu gibi olasılık işlevi yüklenmiştir. Buradaki eylemin kiplik durumu ile ilgili olarak olasılık işlevinden söz edilebilir.

Yapılan incelemede İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde birçok zaman, görünüş ve kiplik yapısının kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu zaman, görünüş ve kiplik yapılarının seçimi ya da hangi durumlarda kullanıldığı konusunda şunlar söylenebilir: {-mAktA} ve {-(A/I)r} biçimbirimi ile verilen şimdiki zamanın resmi kullanımı ge geniş zaman genel olarak her zaman geçerli olan durumlarda ortaya çıkmaktadır. Güçer (2011: 63)'ün de belirttiği gibi yazar nesnel ölçütlerle belirlenmiş, doğruluğu herkesçe kabul görmüş, tarafsız ve konu ile genel anlamda bir mesafe oluşturmak için bu yapıları kullanmaktadır. Bunun yanı sıra ilgili metinlerde karşılaşılan ve {-mIş} biçimbirimi ile verilen geçmiş zamanın genel olarak {-DIr} kesinlik biçimbirimi ile birlikte kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak da geçmişteki belirli çalışmalar, kuramlar ya da eylemlerin kesin olarak gerçekleştiğinin belirtilmek istenmesi olabilir. Bu durum için farklı bir seçenek olarak yine geçmiş zaman anlamı veren {-DI} biçimbiriminin kullanıldığı da saptanmıştır. Bunun yanında {-(y)AcAk} biçimbirimi de genel olarak {-DIr} kesinlik biçimbirimi ile birlikte kullanılmaktadır. Bu da özellikle ilgili alandaki konuların giriş bölümlerinde, ilerleyen basamaklarda aktarılacak konular hakkında ön bilgilendirme sırasında kullanılmaktadır ve ilerleyen süreç ile ilgili bir kesinlik durumu yaratmaktadır denilebilir.

Aynı biçimde İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde eylemlerin görünüşleri incelendiğinde gerçeklik / gerçekleşme ve olasılık görünüşlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu alanda kullanılan bu eylemlerin kullanıldığı görünüş durumları için genel olarak bilimsel bilgilere dayandırıldığı, dolayısıyla nesnel bir durumda olması, herkes tarafından kabul edilmesi ve de geçerliliklerinin devam etmesi nedeniyle devam eden zaman yapıları (şimdiki ve geniş zaman) ile bitmezlik görünüşü kullanıldığı söylenebilir. Yine geçmişte gerçekleşen ve geçmişte sonlanan durumlar için de sonlanmış zaman yapıları (geçmiş zaman) ve biterlik görünüşü kullanıldığı söylenebilir. Yapılan incelemelerde İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan eylemler için anlamsal içyapı olarak edimsel, bitirme ve tamamlama durumlarındaki eylemlerin seçildiği söylenebilir. Bu durum da eylemlerde kullanılan zaman ve görünüş yapılarını destekleyici niteliktedir.

Bunun yanı sıra İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde kullanılan eylemlerin kiplik durumlarıyla ilgili olarak da bilimsel verilere ya da resmi bilgilere dayandırılan bir anlatımın gerçekleştiği göz önüne alındığında gerçeklik/gerçekleşme kiplik durumunun kullanılması söz konusudur. Yine belirli konularla ilgili olarak da vericinin kesin ifadelerden kaçınma yolunu seçmesi de olasılık kiplik durumunun kullanımını ortaya çıkarmaktadır.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan eylemlerin çatı özellikleri incelendiğinde genel olarak iki çatı biçimi gözlemlenmiştir. Bunlar etken ve edilgen çatılardır.

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabı incelendiğinde çatı ile şu biçimde örnekler gözlemlenmiştir:

(45) Ancak ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin kıyaslanmasında ülke milli gelirleri değil de kişi başına düşen milli gelir düzeyleri göz önüne alınır.

(Dinler, 2014: 353)

Bu örnekte de görüldüğü gibi tümcenin eylemi *al-*'dır. Bu eyleme getirilen {-(I)n} biçimbirimi ile eylem edilgen çatıya dönüştürülmüştür ve sonuçta *alın-* edilgen eylemine ulaşılmıştır. Burada etken durumdaki eylemin öznesi, bir başka deyişle eylemi gerçekleştiren, geri plana atılmış, etken tümcenin nesnesi edilgen tümcede ön plana çekilmiştir.

Yine **Örgütsel Davranış** kitabında çatı ile ilgili bir örnek aşağıdaki gibidir:

(46) Bu açıklamalar ışığı altında çatışma konusunda değişik yaklaşımlar öne sürülmektedir. Çatışmanın daha iyi anlaşılması açısından bu yaklaşımları incelemekte yarar görülmektedir.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 342)

Bu örnekte de *öne sür-* ve *gör-* sözcükleri tümcelerin eylemi durumundadır ve bu eylemlerin sonuna getirilen {-Il} biçimbirimi ile *öne sürül-* ve *görül-* edilgen eylemlerine ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra edilgen çatının bir başka özelliği olan özne işlevindeki öğenin kullanılmaması da tümcenin edilgen çatıda olduğunu göstermektedir.

Bunun yanı sıra İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi incelendiğinde etken çatı kullanımı da göze çarpmaktadır. **Politika Bilimine Giriş** adlı kitapta bu durum şu biçimde gözlemlenmiştir:

(47) Weber'in sınıf ve statü kavramları arasında yapmış olduğu ayrım, toplum yapılarının sosyolojik incelemesine yeni bir perspektif, yeni bir boyut getirmiştir.

(Kapani, 2001: 102)

Örnek tümcedeki eylem *getir*-dir ve sonrasında herhangi bir çatı eki almamıştır. Tümcedeki "*Weber'in sınıf ve statü kavramları arasında yapmış olduğu ayrım*" ifadesi etken tümcenin öznesi işlevindedir.

Etken çatı ile ilgili olarak **Finansal Muhasebe** kitabında karşılaşılan bir örnek aşağıda verilmektedir:

(48) Bilanço tarihi itibarıyla vadesine bir yıldan fazla süre kalmış bulunan, banka ve diğer finans kuruluşlarından alınan krediler ile işletmece borçlanma amacıyla ihraç edilmiş, menkul değerler bu hesap grubunda yer alır.

(Yükçü, 2006: 398)

Yukarıda verilen örnekte *al-* sözcüğü tümcenin eylemidir. Eylemden sonra herhangi bir çatı eki getirilmemiş, sadece zaman eki getirilmiştir. Bu nedenle eylem etken çatı durumundadır. Tümcedeki "*Bilanço tarihi itibarıyla vadesine bir yıldan fazla süre kalmış bulunan, banka ve diğer finans kuruluşlarından alınan krediler ile işletmece borçlanma amacıyla ihraç edilmiş, menkul değerler*" ifadesinin tamamı da özne işlevindedir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki kitaplarda kullanılan eylemler incelendiğinde eylemlerin etken ve edilgen çatı özelliklerini gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu çatılar arasında da edilgen çatının daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun nedeni bu alandaki metinlerde eylemi gerçekleştiren özneden çok anlatılan konunun daha önemli olması ve dikkatin o konuya çekilmek istenmesi olabilir. Burada kılıcısızlaştırmadan (Alm. *Deagentivierung*) söz edilebilir. Bu durumda tümcenin öznesi yani kılıcısı ortadan kaldırılarak, tümcede söz edilen konunun sorumluluğunu özne üzerinden alma ve odağı konu üzerine çekme durumu görülmektedir. Edilgen çatıdan daha az olarak kullanılan etken çatının genelde bir bilim insanına ya da konuyla ilgili bir otoriteye atıfta bulunulduğunda ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde çekimle ilgili biçimbirimlerdeki dizisel seçim (Alm. *flexionsmorphologische Paradigmenselektion*) yani öznenin tekillik-çoğulluk durumu ve birinci, ikinci ya da üçüncü tekil ve çoğul kişilerde kullanımı durumu ve de bununla bağlantılı olarak eylemdeki kişi ekinin belirlenmesi ile ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

(49) Siyasal kültür, siyasal sistem içinde karar alma süreci için genel ortamı oluşturur.
(Çam, 2011: 175)

Bu örnekten de anlaşıldığı gibi tümcenin öznesi *siyasal kültür*, tümcedeki eylem ise *oluşturur*'dur. Buradaki özne tekil durumdadır ve üçüncü tekil işlevindedir. Bu nedenle eylemlerde üçüncü tekil kişi eki olan {Ø} kullanılmaktadır.

(50) Bakanlar Kurulu ilk tasarısında yer almayan yeni bir madde kaleme alıyorsa tekrar Danıştayın incelemesinden tasarını geçirmek zorundadır.
(Gözler, 2014: 165)

Hukuka Giriş adlı kitap incelendiğinde karşılaşılan bu örnekte "Bakanlar Kurulu" sözcüğü tümcenin öznesi görevini üstlenmekteyken *zorundadır* tümcenin eylemidir. Buradaki özne üçüncü tekil durumundadır.

(51) Bu gruba giren hatalar, üç biçimde olabilir.
(Koç Yalkın, 1995: 409)

Bu örnekte de görüldüğü gibi tümcenin öznesi "bu gruba giren hatalar"dır ve özne üçüncü çoğul durumundadır. Bu nedenle eylem de *olabilir* biçiminde üçüncü çoğul kişiye uygun olarak çekimlenmiştir.

(52) Bu görüşmeler sırasında İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi ve İhtiyar Kurulları üyeleri ilgili İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerin çalışmalarını denetlerler.
(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 177)

Yönetim Bilimi kitabında karşılaşılan bu tümcenin öznesi "İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi ve İhtiyar Kurulları üyeleri" eylemi ise *denetler*'dir. Eylem üçüncü çoğul kişi durumundadır ve eylemde üçüncü çoğul kişi durumuna uygun olarak çekimlenmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde geçen tümceler incelendiğinde bu tümcelerin özne durumundaki öğelerinin genel olarak üçüncü tekil kişi ve üçüncü çoğul kişi durumlarında olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedenleri arasında mesleki alan metinlerinin daha doğru bir ifade ile mesleki dilin nesnel bir yapıya sahip olması ve açıklanan konuların bilimsel, mesleki konular olması nedeniyle anlatımı birinci tekil kişi ya da birinci çoğul kişi tarafından üstlenilmemesi sayılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde edilgen çatı kullanımı söz konusudur. Edilgen çatının kullanılmadığı durumlarda, bir başka deyişle eylem etken çatıda kullanılırken genelde tümcenin öznesi üçüncü tekil ve çoğul kişi olarak kullanılmaktadır.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinler incelendiğinde görülen bir başka dilbilgisel yapı da {–DIr} biçimbiriminin kullanımıdır. Bu durumla ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

(53) Çeşitli açılardan yapılan eleştiriler karşısında Duverger hipotezlerini değiştirmemekle beraber bunların kapsamını daraltmış ve ancak "sınırlı bir etki"ye sahip olduklarını kabul etmiştir.
(Kapani, 2001: 190)

Politika Bilimine Giriş kitabındaki bu örnek incelendiğinde tümcede "kabul et" eyleminin kullanıldığı görülmektedir. Bu eyleme {-mIş} biçimbirimi ile geçmiş zaman yapısı eklenmiş daha sonrasında da {-DIr} biçimbirimi getirilmiştir. Burada

kullanılan yapılan *eylem+zaman eki+{-DIR}* biçimindedir. {-DIr} biçimbirimi gerçeklik/kesinlik anlamı vermek için kullanılmaktadır ve özellikle mesleki dilde sıkça karşılaşılan bir biçimbirimdir.

(54) Uzun dönem toplam arz eğrisi (UDTA), Y_t tam istihdam milli gelir düzeyinde, milli gelir eksenine dik bir doğru şeklindedir (Şekil 38.12 ve Şekil 38.15).
(Dinler, 2014: 424)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabındaki bu örnekte şeklinde ol- eylemi kullanılmıştır. Burada *şeklinde* koşaç yapısına dönüştürülmüş ve sonuna {-DIr} biçimbirimi eklenmiştir. Kullanılan yapı *ad/sıfat+{-DIr}* biçimindedir. Bu durumda da {-DIr} biçimbirimi tümceye gerçeklik/kesinlik anlamı katmaktadır. Örneklerde de görüldüğü gibi İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesindeki eylemlere ve koşaçlı yapılara {-DIr} biçimbirimi eklenebilmekte ve tümceye gerçeklik/kesinlik anlamı vermektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde sıkça karşılaşılan dilbilgisel yapılardan biri de {-DIr} biçimbirimidir. Genel olarak bilimsel gerçeklik / kesinlik gibi işlevlere sahip olan bu biçimbirim mesleki dilin nesnel olmasından, bilimsel/teknik gerçeklere dayandırılmasından ve bu metinlerde resmi bir anlatımın kullanılmasından dolayı sıkça kullanılmaktadır.

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtilen ve Roelcke'nin sözünü ettiği bir başka durum da katkısız eylem yapılarıdır (Alm. *Funktionsverbgefüge*). Bu yapılar bazı ad ve eylemlerin birlikte kullanımını belirtmektedir.

(55) Keynesgil görüşe göre para işlem, ihtiyat ve spekülasyon olmak üzere üç güdüyle talep edilmektedir.
(Parasız, 2003: 379)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu tümcenin eylemi "talep et-" yapısıdır. Bu eylem iki sözcükten oluşmaktadır. Bu yapının birinci sözcüğünü "talep" adı oluşturmakta ikinci sözcüğünü ise "et-" eylemi oluşturmaktadır. Bu ad ve eylem birleşerek tek bir yapı ve tek bir eylem oluşturmaktadırlar.

(56) Bireylerin özgürlüğü savundukları görüşlerin eşitlikçi bir seçim sistemi aracılığıyla yansıtılması ile güvence altına alınabilir ilkesinden hareketle liberal devlet anlayışı, siyasal rekabete ve seçim sistemlerine büyük önem verir.
(Çam, 2011: 482)

Siyaset Bilimine Giriş kitabında karşılaşılan bu tümcedeki eylemler "güvence altına al-" ve "önem ver-" yapılarıdır. Bu eylemlerden ilki "güvence altı" ve "al-" yapılarının birleştirilmesiyle ikincisi de "önem" ve "ver-" sözcüklerinin birlikte kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bu tip yapılarda kullanılan eylemler için katkısız eylem denilebilir.

İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde dikkat çeken bir nokta da katkısız eylem yapılarının (Alm. *Funktionsverbgefüge*) kullanımıdır. Bir ad ve bir eylemin kullanılmasıyla oluşturulan bu yapılar iki ya da daha çok sözcükten oluşan eylemler ortaya çıkarmaktadır.

4.2.2.2. Ad ve Ad Yantümceleri

Bu bölümde İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilbilgisi özellikleri içinde yer alan adlar, adlaştırma biçimleri ve ad yantümceleri incelenecektir. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de söz edildiği gibi mesleki dilin terimcesi hem genel dilden alınan sözcüklerin terimleşmesi hem de sözcük türetme yöntemleri ile türetilen yeni terimlerden oluşmaktadır.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin terimcesinde bulunan terimler arasında karşılaşılan adlaştırma durumu ile ilgili olarak incelenen kitaplarda şu özellikler tespit edilmiştir:

(57) Marjinal prodüktivite teorisine göre tam rekabetçi bir faktör dünyasında dengede bütün faktörler marjinal ürünlerinin değerine eşit bir ödeme elde ederler.
(Parasız, 2003: 201)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu tümcede karşılaşılan "ödeme" sözcüğü incelendiğinde "öde-" eylemine getirilen "{-mA}" adlaştırma eki ile türetildiği gözlemlenmektedir.

(58) Elde edilen gelirlerin en önemlisi işletmenin esas faaliyetlerinden elde ettiği mal veya hizmet gelirleridir.
(Koç Yalkın, 1995, 389)

Genel Muhasebe İlkeleri – Uygulaması ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları adlı kitaptan alınan bu örnekte karşılaşılan "işletme" sözcüğü de

“işlet-” eylemine getirilen “{-mA}” adlaştırma eki ile türetilmiştir. “{-mA}” adlaştırma eki İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde en fazla karşılaşılan adlaştırma eki durumundadır.

(59) Üretim sonrası elde edilen artıklar direkt ilk madde ve malzeme olarak tekrar üretime verilebilir.

(Yükçü, 2006: 304)

Yine **Finansal Muhasebe** adlı kitaptan alınan bu örnekte karşılaşılan “üretim” sözcüğü incelendiğinde bu sözcüğün kökünün “üret-” eylemi olduğu görülmektedir. Bu eyleme getirilen ve günümüzde çok fazla kullanılmasa da Türkçede eylemden ad yapma ekleri arasında gösterilen “{-Im}” biçimbirimi “üret-” eyleminden “üretim” adını türetmiştir.

(60) Örgütte yönetimle ilgili çaba ve faaliyetleri, yani yönetim işlevlerini üstlenen kişilere yönetici denir.

(Doğan, 2007: 173)

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi adlı kitapta gözlemlenen bu örnekte de görüldüğü gibi “yönetim” sözcüğü “yönet-” eylemine getirilen “{-Im}” eylemden ad yapma eki ile adlaştırılmıştır.

Ancak İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinler incelendiğinde bu biçimbirimin eklendiği sözcük sayısının sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda bu biçimbirim İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan ancak kullanım sıklığının sınırlı olduğu söylenebilir. Bu biçimbirim ile özellikle “üretim, tüketim, alım, satım, edinim, yönetim, yapım, onarım, katılım” vb. terimler türetilmiştir. Bunun yanında “{-mA}” biçimbirimi ile türetilen ad sayısının çok fazla olduğu görülmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilbilgisel özellikleri incelenirken karşılaşılan durumlardan biri de ad yantümceleridir. Özsoy (2009: 151)’un tümleç yantümcesi olarak adlandırdığı ad yantümceleri adlaştırma yoluyla oluşturulur. Bu durumla ilgili olarak alan metinlerinde karşılaşılan örnekler şu biçimdedir:

(61) Genellikle çeşitli kimseler tarafından geliştirilen planların, tutarlık yönünden denetlenmeleri gerekir.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 151)

Yönetim Bilimi adlı kitaptan alınan bu tümcede "gerekir" yüklemi dışında kalan yani, "Genellikle çeşitli kimseler tarafından geliştirilen planların, tutarlık yönünden denetlenmeleri" ad yantümcesi görevindedir. Burada "denetle-" eylemi "{-n}" biçimbirimi ile edilgen yapıya dönüştürülmüş, daha sonrasında da "{-mA}" biçimbirimi ile adlaştırılmıştır. "denetlenme" durumuna gelen sözcüğe sırasıyla iyelik eki ve de belirtme durum eki eklenmiştir. Bu ad yantümcesinin "{-mA}" biçimbirimi ile yapılmasının nedeni "gerek-" eyleminin bu biçimbirimi almasındandır.

(62) Politikanın sosyal gruplar arasında iktidar ilişkileri olarak ele alınmasına veya bunun doğrudan doğruya bir sınıf mücadelesi olarak değerlendirilmesine karşılık….
(Kapani, 2001: 111)

Bu örnekte de görüldüğü gibi "Politikanın sosyal gruplar arasında iktidar ilişkileri olarak ele alınmasına veya bunun doğrudan doğruya bir sınıf mücadelesi olarak değerlendirilmesine" "{-mA}" biçimbirimi ile oluşturulmuş bir ad yantümcesidir. Burada "al-" eylemine sırasıyla edilgen çatı eki, adlaştırma eki, iyelik eki ve yönelme durum eki eklenmiştir. "değerlendir-" eylemine de sırasıyla edilgen çatı eki, adlaştırma eki, iyelik eki ve yönelme durum eki eklenmiştir. Her iki eylem de "{-mA}" biçimbirimi ile adlaştırılmıştır ve örnekteki tümcenin tamamı ad yantümcesi işlevini almıştır.

(63) Talebin fiyat esnekliğini belirleyen monopolcü, malını hangi fiyattan satacağına, bir başka deyişle marjinal maliyetinin ne kadar üzerinde bir fiyat uygulayacağına mark-up formülüne göre karar verir.
(Dinler, 2014: 262)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabından alınan bu örnekte "Talebin fiyat esnekliğini belirleyen monopolcü mark-up formülüne göre karar verir" tümcesi ana tümce işlevindedir. "malını hangi fiyattan satacağına, bir başka deyişle marjinal maliyetinin ne kadar üzerinde bir fiyat uygulayacağına" ise yantümce işlevini üstlenmiştir. Buradaki yantümcedeki "satacağına" ve "uygulayacağına" yapıları incelendiğinde "sat-" eylemine eklenen "{-(y)AcAk}" biçimbirimi eylemi adlaştırmış, sonrasında da sözcüğe iyelik eki ve yönelme durum eki getirilmiştir. Yine "uygula-" eylemine sırasıyla "{-(y)AcAk}" adlaştırma eki, iyelik eki ve yönelme durum eki eklenmiştir. Burada her iki yapı da eylemden ada dönüştürülmüştür. Bu nedenle söz edilen yantümcenin türü ad yantümcesidir.

(64) Örneğin, satışa çıkarılan ürünlerin satış fiyatlarının veya kar marjlarının, işletme çevresini oluşturan piyasa türüne (rekabetçi veya tekelci) ve alıcıların ekonomik gücüne bağlı olacağını unutmamak gerekir.

(Doğan, 2007: 10)

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi kitabından alınan bu örnekte de görüldüğü gibi "Örneğin, satışa çıkarılan ürünlerin satış fiyatlarının veya kar marjlarının, işletme çevresini oluşturan piyasa türüne (rekabetçi veya tekelci) ve alıcıların ekonomik gücüne bağlı olacağını" tümcesi ad yantümcesi işlevindedir. "olacağını" yapısı incelendiğinde "ol-" eylemine getirilen "{-(y)AcAk}" adlaştırma biçimbirimi eylemi adlaştırmış ve daha sonrasında iyelik eki ve belirtme durum eki getirilmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler alan kitaplarında "{-mA}" ve "{-(y)AcAk}" dışında gözlemlenen adlaştırma biçimbirimlerinden biri de "{-DIK}" biçimbirimidir. Bu durumla ilgili örnekler aşağıdaki gibidir:

(65) Bazı insanlar ekonominin arz ve talep yasasıyla başlayıp bittiğine inanmaktadır.

(Parasız, 2003: 43)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabında gözlemlenen bu örnekte "ekonominin arz ve talep yasasıyla başlayıp bittiğine" ifadesi ad yantümcesi durumundadır. Burada "bit-" eylemine "{-DIK}" biçimbirimi getirilerek eylem adlaştırılmış. Daha sonra da bu yapıya iyelik eki ve durum eki getirilmiştir.

(66) Ancak o söze hakiki veya mecazi bir anlam yüklemek mümkün değil ise, yani o sözü "i'mal" etmek mümkün değil ise, o söz ihmal edilir, yani o sözün "anlamsız" olduğu varsayılır.

(Gözler, 2014: 295)

Hukuka Giriş adlı kitaptan alının bu tümcede de görüldüğü gibi "o sözün anlamsız olduğu" ifadesi ad yantümcesi durumundadır. Bu ad yantümcesinde bulunan "ol-" eylemi "{-DIK}" adlaştırma eki ile yapılmış ve sonrasında da eyleme iyelik eki ve durum eki getirilmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler alan metinleri incelendiğinde ad yantümcelerinin özellikle karmaşık tümce yapıları oluşturduğu ve ad yantümcelerinin oluşturulmasında en fazla "{-mA}" adlaştırma ekinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun nedenleri arasında İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde kullanılan eylemlerin büyük bir bölümünün ad yantümceleri için "{-mA}" ekini gerektirmesi ve

de bu "{-mA}" adlaştırma ekinin daha çok eylemin yapılış biçimini yani tarzını bildirmesi olabilir.

4.2.2.3. Tümce Türleri

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilbilgisel özelliklerinin incelenmesi sırasında gözlemlenen bir başka durum Roelcke (2013: 382)'nin de belirttiği tümce türleridir. Roelcke (2013: 382), mesleki dilde kullanılan tümce türlerini ilgi tümcesi, neden ve sonuç tümcesi, koşul tümcesi olduğunu belirtmektedir. Türkçede ilgi tümcelerini oluşturan yapılar ortaç olarak adlandırılmaktadır. Eylemler adlaşarak yantümceler oluşturabileceği gibi sıfatlaşarak da yantümceler oluşturabilirler. İncelenen metinlerde ortaçlarla ilgili durumlar aşağıdaki gibidir:

(67) İktidar olgusunun kaynağında eşitsizlik, grup içinde mevcut bireyler arasında kaynakların eşit olmayan dağılımı yatmaktadır.

(Çam, 2011: 321)

Esat Çam'ın **Siyaset Bilimine Giriş** kitabından alınan bu tümcede de görüldüğü gibi "grup içinde mevcut bireyler arasında kaynakların eşit olmayan dağılımı" ifadesi içinde bulunan "olmayan" sözcüğü eyleme getirilen "{-(y)An}" biçimbirimi ile sıfatlaştırılmıştır. Buradaki "{-(y)An}" ortaç görevindedir ve eylemi sıfata dönüştürmekte, daha sonrasında gelen "dağılımı" adını nitelemekte ve bir ilgi tümcesi işlevini yerine getirmektedir.

(68) Satınalma (alış) maliyeti veya belli bir döneme ilişkin satılan mallar (satışların) maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanır.

(Koç Yalkın, 1995: 147)

Genel Muhasebe İlkeleri – Uygulaması ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları adlı kitapta karşılaşılan bu örnekte de "belli bir döneme ilişkin satılan mallar maliyeti" ifadesi içerisinde bulunan "satılan" sözcüğü edilgen çatıdaki eyleme getirilen "{-(y)An}" ortacı ile sıfatlaştırılmış ve sonrasında gelen "mallar maliyeti" öbeğini nitelemektedir. "{-(y)An}" ortacı Erkman-Akerson (2008: 175)'un da belirttiği gibi özneyi nitelemektedir. Bu yapı özne için bir ilgi tümcesi oluşturmaktadır. Bu nedenle "{-(y)An}" ortacı için özne ortacı da denilebilir.

(69) Fransız Başbakanı Pierre Messmer, 1972 Ekiminde mecliste yaptığı bir konuşmada, yönetim ilk halk arasında bir aracının (Mediateur) atanmasının hükümet tarafından benimsendiğini belirtmiştir.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 187)

Yönetim Bilimi kitabındaki bu tümcede "1972 Ekiminde mecliste yaptığı bir konuşmada" ifadesi içinde yer alan "yaptığı" sözcüğü "{-DIK}" ortacı ile eylemden sıfata dönüştürülmüş bir yapıdır. "Yap-" eylemine eklenen "{-DIK}" ortacı ve sonrasındaki iyelik eki yapısı "konuşma" sözcüğünü niteleyen bir ilgi tümcesidir.

(70) Ortalama maliyet, toplam maliyetin üretim miktarına bölümüne eşit olduğundan, toplam maliyet eğrisi üzerindeki bir nokta orijine birleştirildiğinde yatay eksenle yaptığı açının değeri, o noktaya karşılık gelen üretim miktarının ortalama maliyetine eşittir.

(Dinler, 2014: 165)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabından alınan bu tümcede de görüldüğü gibi "yatay eksenle yaptığı açının değeri" ifadesindeki "yaptığı" sözcüğü "{-DIK}" ortacı kullanılarak "yap-" eyleminin sıfatlaştırılmasıdır. Artık sıfat görevinde kullanılan "yaptığı" ifadesi daha sonrasında gelen "açı" adını nitelemektedir. Erkman-Akerson (2008: 176)'un da vurguladığı gibi yantümce ortacı her zaman özneyi nitelemez. "{-DIK}" ortacıyla oluşturulan ilgi tümcesi nesneyi nitelemektedir ve bu nedenle nesne ortacı olarak da adlandırılabilmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde en sık karşılaşılan ilgi tümcelerindeki ortaçlar "{-(y)An}" ve "{-DIK}" ortaçlarıdır. Türkçede bunlar dışında "{-mIş}" ve "{-(y)AcAk}" gibi ortaçlar da bulunmaktadır. Adı geçen bu ortaçlar da İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde kullanılmaktadır ancak sayıları diğer ortaçlara göre daha azdır.

Roelcke (2013: 382)'nin de üzerinde durduğu ve de İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde karşılaşılan bir diğer tümce türü de neden tümcesidir.

(71) Takımın kendisi üyelerden oluştuğundan elbetteki sorunlar genelde üyelerin kendilerinden kaynaklanmaktadır.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 267)

Örgütsel Davranış kitabında gözlemlenen bu örnekte de görüldüğü gibi "takımın kendisi üyelerden oluştuğundan" ifadesi bir neden tümcesine işaret etmekte ve "elbetteki sorunlar genelde üyelerin kendilerinden kaynaklanmaktadır" ifadesi de

bir sonuç tümcesine işaret etmektedir. Burada neden-sonuç tümcesinin neden bölümünü oluşturan ifade eyleme adlaştırma sonrası getirilen "{-DAn}" biçimbirimi ile sağlanmaktadır ve bu nedenden dolayı bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

(72) Bütün özelleştirme durumunda mülkiyet ile birlikte yönetim de özelleştirilmiş olacağından yönetim ile ilgili bir sorun çıkmayacaktır.

(Doğan, 2007: 71)

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi adlı kitapta karşılaşılan bu örnekte "Bütün özelleştirme durumunda mülkiyet ile birlikte yönetim de özelleştirilmiş olacağından" ifadesi bir neden anlamı vermekte ve "yönetim ile ilgili bir sorun çıkmayacaktır" ifadesi de bir sonuç bildirmektedir. Bu tümcede neden yapısı eyleme adlaştırma sonrası getirilen "{-DAn}" biçimbirimi ile sağlanmıştır ve bu neden bir sonuç yapısına bağlanmıştır.

(73) Devam eden bir muhakeme esnasında yeni bir muhakeme kanunu çıkmışsa, yargılamanın tamamlanan kısmı yeni kanuna göre tekrarlanmaz.

(Gözler, 2014: 257)

Hukuka Giriş kitabında gözlemlenen bu tümcede "devam eden bir muhakeme esnasında yeni bir muhakeme kanunu çıkmışsa" ifadesi bir koşul tümcesi oluşturmaktadır. Burada "çık-" eylemine bir zaman eki getirilmiş ve sonrasında da Türkçedeki "{-sA}" koşul yapısı ile tümceye şart işlevi kazandırılmıştır.

(74) Politikanın sadece bu yönü üzerinde durulacak olursa, o zaman onun belki en iyi tanımının Amerikalı siyasal bilimci Harold Lasswell tarafından yapıldığı kabul edilebilir ve politika (Lasswell'in ünlü kitabının başlığında da açıklandığı gibi), "Kimin, neyi, ne zaman, nasıl elde ettiğini" belirleyen bir faaliyet olarak nitelendirilebilir.

(Kapani, 2001: 17-18)

Münci Kapani'nin **Politika Bilimine Giriş** kitabındaki bu tümcede de görüldüğü gibi "Politikanın sadece bu yönü üzerinde durulacak olursa" ifadesi bir koşul tümcesidir. Bu tümcedeki "ol-" eylemi yine zaman eki almış ve sonrasında da "{-sA}" koşul yapısı ile tümceye şart anlamı kazanmıştır.

İncelenen İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde Roelcke'nin mesleki Almanca için daha doğrusu genel olarak mesleki dil için belirtmiş olduğu tümce türlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu tümce türleri farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Sözgelimi ilgi tümceleri verilen bir adı nitelemekte ve genel olarak

karmaşık bir tümce yapısı sunmaktadır. Neden-sonuç tümceleri bir nedenin bir sonucu doğurması ya da bir sonucun bir nedenden kaynaklanması durumunda kullanılabilecek yapılardır. Koşul tümcesi ise bir eylemin gerçekleşmesinin bir başka şeye bağlı olması durumunu belirtmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilbilgisi özellikleri incelendiğinde ortaya çıkan yapılar aşağıdaki gibidir:

İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesindeki eylemler zaman bakımından{-mAktA} (bilimsel metinlerde ve mesleki alan metinlerinde {-(I)yor} yerine kullanılmaktadır), {-mIş} (geçmiş zaman), {-(A/I)r} (geniş zaman) biçiminde kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde belirtilen zamanlardan daha az olarak {-DI} (geçmiş zaman) ve {-(y)AcAk} (gelecek zaman) da kullanılmaktadır. Eylemler görünüş bağlamında incelendiğinde de bitmezlik ve biterlik görünüşlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Yine İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde kullanılan eylemlerin kiplik bakımından gerçeklik / gerçekleşme ve olasılık durumlarında kullanıldığı gözlemlenmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki kitaplarda kullanılan eylemler incelendiğinde eylemlerin etken ve edilgen çatı özelliklerini gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu çatılar arasında da edilgen çatının daha fazla kullanıldığı belirlenmiştir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde geçen tümceler incelendiğinde, bu tümcelerin özne durumundaki öğelerinin genel olarak üçüncü tekil kişi ve üçüncü çoğul kişi durumlarında olduğu gözlemlenmiştir.

Bunların dışında İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki metinlerde sıkça karşılaşılan dilbilgisel yapılardan biri de {-DIr} biçimbirimidir. Genel olarak bilimsel gerçeklik / kesinlik gibi işlevlere sahip olan bu biçimbirim mesleki dilin nesnel olmasından ve bilimsel/teknik gerçeklere dayandırılmasından dolayı sıkça kullanıldığı söylenebilir.

İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerindeki yantümceler incelendiğinde ad yantümcelerinin özellikle karmaşık tümce yapıları oluşturduğu ve ad

yantümcelerinin oluşturulmasında en fazla "{-mA}" adlaştırma ekinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra ad yantümcelerinin "{-DIK}" ve "{-(y)AcAk}" adlaştırma eki ile oluşturulduğu da belirlenmiştir.

Alan metinlerindeki tümce türleri incelendiğinde de ilgi tümcelerinin kullanımının çok sık olduğu ve ilgi tümcelerinin özellikle "{-An}" ve "{-DIK}" ortaçlarının kullanılmasıyla oluşturulduğu gözlemlenmiştir. İlgi tümcelerinin yanı sıra bu alanlardaki metinlerde neden-sonuç tümceleri ve koşul tümceleri de kullanılmaktadır.

4.2.3. Metin Özellikleri

Bu bölümde İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinin özellikleri incelenecektir. Metinler birçok ölçüt göz önünde bulundurularak oluşturulur ve bu ölçütlere göre incelenir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinin daha önceki bölümlerde açıklanan metin tipleri üzerinde durulacak daha sonrasında da bu alan metinlerinde De Beaugrande ve Dressler'in belirttiği metinsellik özellikleri incelenecektir.

4.2.3.1. Metin Tipleri

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi metin tipleri dört alt başlıkta incelenmektedir. Bunlar betimleyici, anlatısal, açıklayıcı ve kanıtlayıcı metin tipleridir.

(75) İdarenin nasıl örgütlenmesi ve nasıl işlemesi gerektiğini araştırmadan önce, halen nasıl işlediğini, nasıl cereyan ettiğini, politik, ahlaksal ve hukuksal hiçbir önyargıya kapılmaksızın öğrenmek gerekir. Böylece halen var olan sorunlarla geleceğe dönük değer sorunlarını birbirinden ayırt etmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.
(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 2)

Yönetim Bilimi adlı kitaptan alınan bu örnekte, idare kavramının nasıl örgütlenmesi ve işlemesi gerektiği araştırmalarından önce var olan durumun saptanması gerektiği belirtilmektedir. Burada betimleyici bir metin tipinden söz

edilebilir. Çünkü Kuncarova (2011: 23-24)'nın aktardığı, Schoenke[15] ve Günay (2013: 247)'ın belirttiği gibi betimleyici metin tipinde bir konunun betimlemesi onun genel özelliklerinin ortaya koyulması ile yapılır. Bu nedenle incelenen örneğin betimleyici bir metin tipi olduğu söylenebilir.

(76) İşletmeler büyüdükçe ve faaliyet konuları arttıkça, işletmede yapılan ticari işlemleri muhasebe temel denklemi veya bilanço ile izlemek mümkün olmamaktadır. Bu durumda ticari işlemler hesaplar yoluyla saptanmaya başlanmıştır. Hesaplar ile bunları kapsayan defterler ve belgeler yardımıyla, bir işletmenin gerçek durumu gösterilmektedir.

(koç Yalkın, 1995: 83)

Genel Muhasebe İlkeleri kitabında gözlemlenen bu örnekte de konunun genel olarak ortaya koyulması ve işletmenin ticari işlemlerinin nasıl takip edilebileceği hakkında genel bir bilgi verilmesi söz konusudur. Bu açıdan yukarıdaki metnin tipinin betimleyici metin olduğu söylenebilir.

(77) Yukarıda çizelge anlamında talep, o malın fiyatı dışındaki faktörler değişmemek kaydıyla belirli bir piyasada, belirli bir dönemde söz konusu maldan çeşitli fiyatlardan satın alınmak istenen mal ve hizmet miktarları olarak nitelendirildi. Demek ki, bir mal ya da hizmetin talebi sadece onun fiyatına değil, aynı zamanda o malın fiyatı dışında değişmediğini varsaydığımız faktörlere de bağlıdır. Sabit kabul edilen bu faktörler piyasadaki öteki mal ve hizmetlerin fiyatları (o malın rakibi olan ve o malın tamamlayıcısı olan malların fiyatları), tüketicilerin gelirleri, tüketicilerin tercihleri, tüketici sayısı (ki buna nüfus denilebilir), toplumdaki gelir dağılımı, tüketicilerin fiyatlarla ilgili beklentileri vb.dir. Şu halde, bir mal ya da hizmetten talep edilen miktar, o malın fiyatı yanında, öteki mal ve hizmetlerin fiyatlarına, tüketicilerin gelirlerine, tüketicilerin zevk ve alışkanlıklarına (ki buna kısaca tercihleri denilebilir), nüfusa, gelir dağılımına, fiyatlarla ilgili beklentilere vb.lerine bağlıdır.

(Dinler, 2014: 49)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** kitabından alınan bu örnekte İktisat alanındaki talep kavramı ve bu talebe bağlı faktörler açıklanmaktadır. Burada betimleyici anlatıma göre daha ayrıntı veren bir anlatım göze çarpmaktadır. Kuncarova (2011: 24-25)'nın aktardığı ve Günay (2013: 349)'ın belirttiği gibi geniş bilgi sunma, ayrıntı verme, yeni bilgi sağlama ve var olan bilgiyi geliştirme amacı güden metinler açıklayıcı metin özelliği taşır. Ayrıca bu tipteki metinler ayrıntılandırmayı amaçladığı için içerisinde birçok terime yer verilir. Sözgelimi yukarıdaki örnekte *talep, mal, hizmet, fiyat, piyasa* vb. sözcükler İktisat alanında kullanılan terimlerdir. Bu nedenle incelenen örnek metnin tipinin açıklayıcı metin tipi olduğu söylenebilir.

[15] Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html Son erişim: 21.03.2015

(78) Stres yönetimi eğitimi (SMT) bireylerin stresle başa çıkma yollarını öğretme eğitimidir. Bu eğitimde, çalışanlardan bir gruba onların yaptıkları işin içeriğine bağlı olarak yaygın ve kapsamlı bir eğitim programı verilir. Bu programda öncelikle bireylere stresin sonuç ve nedenleri hakkında eğitim verilir. Ayrıca bireylere stresin psikolojik ve fizyolojik sonuçlarını nasıl azaltacakları öğretilir. Bu metotlar klinik psikolojide özellikle de endişe yönetiminde sık sık kullanılmaktadır. Bunlar da daha çok rahatlama egzersizleri, (biofeedback) biyolojik geri besleme ve bilişsel yorumlama (Cognitive Reappraisal)'dır.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 396)

Örgütsel Davranış adlı kitapta gözlemlenen bu paragraf öncelikle stres yönetimi eğitimi kavramını betimlemekte daha sonra da bu eğitimle ilgili ayrıntılı bilgileri vermektedir. Bir başka deyişle "bu eğitimde" diye başlayan ikinci tümceden itibaren bu eğitimin kime ve nasıl verileceği açıklanmaktadır. Daha sonrasında da bu yöntemin diğer alanlardaki kullanımı hakkında bilgi vermektedir. Yine *stres, birey, psikolojik, fizyolojik, egzersiz, biyolojik geri besleme, bilişsel yorumlama* vb. gibi terimlerle açıklama yapılmaktadır. Bu nedenle bu paragrafta kullanılan metin tipi için açıklayıcı metin tipi yorumlaması yapılabilir.

(79) İşletme ekonomisinin yukarıda sayılan bilim dalları ile olan yakın ilişkilerine paralel olarak, işletmecilik eğitim ve öğretim programlarında önemli bir yer aldığı görülmektedir, işletme ekonomisinin eğitim ve öğretim programlarındaki yeri ve önemi, Amerika Birleşik Devletleri'nde tipik bir işletmecilik eğitim programı alanlarını gösteren tabloda açıkça görülmektedir.

İşletmecilik Bilgisi (İşletmecilik Yönetimi) Çalışma Alanları

İşlevsel alanlar	Muhasebe (Accounting) Finansman (Finance) Pazarlama (Marketing) Personel (Personnel) Üretim (Production)
Yardımcı veya destekleyici alalar	Muhasebe Davranış Bilimleri (Behavioral Science) Hesap Bilimler (Computer Science) Yönetim Bilimleri (Management Science) İşletme Ekonomisi (Business/Managerial Economics) Kantitatif Analizler – Yöneylem Araştırması
Özel alanlar	Bankacılık Sigortacılık Uluslararası İşletmecilik Gayrimenkul (sabit) Değerler Yönetimi Taşıma – Ulaştırma
Bütünleyici disiplinler	Yönetim Bilimleri İşletme Ekonomisi (İşletme Yönetimi)

> Tabloda izlendiği gibi, çoğu Amerikan Üniversitelerinin işletmecilik çalışma programları; "işlevsel alanlar", "yardımcı veya destekleyici alanlar", "özel alanlar" ve "bütünleyici disiplinler" olarak dört ana gruba ayrılmaktadır. Yönetim Bilimleri (Management Science) ile işletme ekonomisi ve yönetiminin (Business Economics/Managerial Economics) hem yardımcı veya destekleyici alanlar hem de bütünleyici disiplinler arasına girdikleri görülmektedir.
>
> (Doğan, 2007: 11-12)

Çalışma kapsamında incelenen **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi** adlı kitaptan alınan bu örnekte işletme ekonomisinin diğer alanlarla olan yakın ilişkisi anlatılmaktadır. Yazar, işletme ekonomisinin birçok alanla yakın ilişki içerisinde bulunmasını Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir işletmecilik programı vererek kanıtlama yoluna gitmiştir. Kanıtlamaya yardımcı olması için verilen program yazarın işletme ekonomisinin diğer alanlarla işbirliği içinde olduğu savını destekleyici ve kanıtlayıcı niteliktedir. Schoenke[16]'ye göre kanıtlayıcı metin tipinde inandırma ve ikna etme işlevi söz konusudur. Bu tip metin yapısında bir çıkış savı ortaya atılır ve bir belge, deney vb. noktaya dayandırılan kanıtlar sunulur. Bu örnekte de işletme ekonomisinin diğer alanlarla yakın ilişkisini kanıtlamak için bir başka ülkedeki bir işletmecilik programı verilmiştir. Bu nedenle yukarıdaki metin için kanıtlayıcı metin tipi kullanılmıştır denilebilir.

> (80) Asliye Ceza Mahkemeleri. – Asliye ceza mahkemeleri (criminal court of first instance, criminal court of general jurisdiction) adı üstünde, adli yargının ceza kısmının "asıl" mahkemesidir. Yani sulh ceza hakimliği ile ağır ceza mahkemelerinin görev alanına girmeyen dava ve işler asliye ceza mahkemesinin görev alanına girer (5235 sayılı Kanun, m. 11). Asliye ceza mahkemesinde kamu davası Cumhuriyet savcısı tarafından açılır ve bu mahkemede normal olarak Cumhuriyet savcısı bulunur(du). NOT: 31 Mart 2011 tarih ve 6217 sayılı Kanunun geçici 3'üncü maddesine göre 1 Ocak 2014 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz.
>
> (Gözler, 2014: 106)

Hukuka Giriş kitabında gözlemlenen bu paragrafta yazar Asliye Ceza Mahkemeleri'nin tanımını, görevini ve işlevini vermektedir. Bu paragrafta Asliye Ceza Mahkemesinin görev alanına giren konular yasanın ilgili maddesine dayandırılarak verilmiş, yine bu mahkemelerde bulunacak kişilerin durumu da ilgili yasanın ilgili maddesine dayandırılarak verilmiştir. Yasalardaki konuyla ilgili

[16] Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html Son erişim: 21.03.2015

maddelerin metin içerisinde verilemesi, metinde geçen konunun doğruluğunu ya da geçerliliğini kanıtlamak için yapılmıştır denilebilir. Bu nedenle bu paragraf için de kanıtlayıcı metin tipi kullanılmıştır denilebilir.

Bu noktada dikkati çeken bir başka konu da sözü edilen üç metin tipinin birçok metinde iç içe kullanılmasıdır. Bir başka deyişle, betimleyici metin tipi özellikleri ile başlayan bir paragraf daha sonra kanıtlayıcı metin tipine geçerek devam edebilmekte ya da açıklayıcı metin tipi özelliklerini taşıyan bir paragrafın içinde kanıtlayıcı nitelikte öğeler kullanılabilmektedir. Bu da aslında bu üç metin tipinin birbirlerinden çok bağımsız olmadığını, aynı paragraf içinde bir arada kullanılabildiğini gösterebilmektedir.

Kuncarova (2011: 23)'nın belirttiği metin tiplerinden dördüncüsü anlatısal metindir. Ancak incelenen İktisadi ve İdari Bilimler kitaplarında anlatısal metin tipine örnek bulunamamıştır. Anlatısal metin tipi genel olarak edebi eserlerde (roman, öykü, uzun öykü, hikaye vb.) kullanılan bir metin tipidir ve doğrudan bilgi odaklı olan ve çalışma kapsamında incelenen İktisadi ve İdari Bilimler alan kitaplarında karşılaşılmayan bir metin tipidir. İncelenen İktisadi ve İdari Bilimler kitaplarında metin tipleri olarak betimleyici metin tipinin, açıklayıcı metin tipinin ve kanıtlayıcı metin tipinin kullanıldığı söylenebilir.

4.2.3.2. Metinsellik Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinin metinsellik özellikleri incelenecektir. Bu inceleme için De Beaugrande ve Dressler belirtmiş oldukları metinsellik özellikleri dikkate alınacaktır. Bu metinsellik özellikleri bağdaşıklık (Alm. *Kohäsion*), tutarlılık (Alm. *Kohärenz*), niyet (Alm. *Intentionalität*), kabul edilebilirlik (Alm. *Akzeptabilität*), bilgisellik (Alm. *Informativität*), yerlemleme (Alm. *Situationalität*) ve metinlerarasılık (Alm. *Intertextualität*) biçiminde sıralanmaktadır.

(81) Fiyat Değişmelerinin Etkisi: Zaman içinde milli hasılanın piyasa değeri, birbirinden çok ayrı iki nedenle artar. Birinci olarak, üretilen mal ve hizmet miktarı artar. Böyle bir artışın herkes tarafından arzulanacağını düşünmek normaldir. İkinci olarak mal ve hizmetlerin fiyatları artar. Bu tür bir milli gelir artışı pek arzulanmaz. Ne var ki bir

> ülkede enflasyonla mücadelede başarısız kalınması durumunda, fiyatların yükseleceği de bir gerçektir. O halde bir ekonominin belli bir dönemde kaydettiği ilerlemeleri ortaya koyabilmek için üretim miktarındaki arzulanan artışla, fiyatlardaki istenmeyen artışın birbirinden ayrılması gerekir.
>
> (Parasız, 2013: 285)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu örnekte fiyat değişmelerinin etkisi açıklanmaktadır. Bu paragraftaki eylemler incelendiğinde *artar, arzulanmaz, gerçektir, gerekir* gibi eylemlerin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu eylemler arasında bir zaman uyumunun olduğundan söz edilebilir, çünkü eylemlerin tamamı (eylem ve koşaç yapıları) geniş zaman yapısıyla verilmiştir. Paragraftaki birinci tümce "birbirinden çok ayrı iki nedenle artar" biçiminde bitirilmektedir. Daha sonrasında gelen tümceler ise bu iki nedenden *birinci* ve *ikinci* biçiminde söz etmektedir. Burada paragrafın ilk tümcesindeki *iki neden* ad öbeğine gönderimde bulunulmaktadır. Bu nedenlerden birincisi olan mal ve hizmet miktarı artışı için bir sonrası tümcede *böyle bir artış* öbeğinin gönderimde bulunduğu söylenebilir. Yine bu nedenlerden ikincisi olan mal ve hizmet fiyatının artışı için de bir sonraki tümcede *bu tür bir milli gelir artışı* öbeği gönderimde bulunmaktadır. Paragrafın son tümcesindeki *o halde* bağlacı da bir önceki tümce ile ilişki kurmaktadır. Genel olarak paragraf iki nedenin olduğu savını ortaya koymakta ve daha sonrasında da bu nedenleri açıklamaktadır ve bu açıklama da birbirine bağlı biçimde yapılandırılmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki paragraf içinde bağdaşıklım metinsellik özelliğinin bulunduğu söylenebilir.

(82) Öz sermayenin hesabından hareket ile işletmelerin bir döneme ilişkin kar veya zararı hesaplanabilir. Bu hesaplama dönem sonu öz sermayedeki dönem başı öz sermayeye göre artış ve azalışa göre hesaplanır. Bu hesaplamada öz sermayede artış varsa kar söz konusu, azalış varsa zarar söz konusu olur. Ancak öz sermayedeki artış ve azalışa göre kar ve zarar hesaplanırken dönem içerisinde sermayeye eklenen ve sermayeden çekilen tutarların dikkate alınması gerekmektedir.

(Yükçü, 2006: 44)

Finansal Muhasebe adlı kitaptan alınan bu örnekte bir işletmenin öz sermaye hesabı üzerinden kar ve zararının hesaplanması açıklanmaktadır. İkinci tümcedeki ve üçüncü tümcedeki *bu hesaplama* öbeği birinci tümcedeki hesaplamaya gönderimde bulunmaktadır. Yine paragraftaki tümcelerin eylemleri yani *hesaplanabilir, hesaplanır, olur, gerekmektedir* eylemleri incelendiğinde ilk üç eylemin geniş zaman

eki ile oluşturulduğunu, son eylemin –mAktA şimdiki zamanın resmi kullanımı ile oluşturulduğu ancak anlam olarak geniş zaman anlamı verdiği görülmektedir. Paragraf içinde son tümcede kullanılan *ancak* bağlacı da yine o tümcenin daha önceki yargılara bağlı olduğunu ama onlara karşıt, onların yanında başka bir yargıyı ifade etmek için kullanıldığı söylenebilir. Ayrıca *ancak* bağlacı ile başlayan tümcenin yorumlanabilmesi daha önce üretilen tümcelere bağlı olarak yapılabilir. Paragrafta tümcelerin eylemlerindeki zaman uyumu, tümceler arası gönderimler, bağlaç ile tümcelerin birbirlerine bağlı olması durumları nedeniyle paragrafta bağdaşıklık metinsellik özelliğinin bulunduğu söylenebilir.

(83) İlk olarak bir noktanın belirtilmesinde fayda vardır. Egemenlik, Jellinek'in deyimiyle, bir düşünürün çalışma masası başında icat ettiği bir kavram değildir. Egemenliğin kaynağını, ortaçağın sonlarını ve yeniçağın başlarını kaplayan uzun bir zaman şeridi içinde cereyan eden tarihsel olaylarda aramak gerekir. Yüzyıllar süren bu olaylar, Avrupa'da büyük güçler arasında çetin bir üstünlük mücadelesi şeklinde kendini gösterir. Bu üstünlük mücadelesinde taraflar, bir yanda başta Fransa krallığı olmak üzere monarşiler, öte yanda ise Feodalite, Papalık ve Roma-Cermen İmparatorluğudur. Fransa kralları uzun zaman bir yandan ülke içinde feodal senyörlerle, öbür yandan da dışarıda krallık üzerinde (Avrupa'daki bütün monarşiler üzerinde) üstünlük iddiasında bulunan Papalık ve Roma-Cermen İmparatorluğu ile savaşmak zorunda kalmışlardır. Sonunda bu devler savaşından Fransa krallarının galip olarak çıktıklarını ve içerde feodal güçlere karşı kesin üstünlüklerini kabul ettirdikleri gibi, dışarıda da Papalık ve İmparatorluk karşısında bağımsızlıklarını sağladıkları görülmektedir.

(Kapani, 2001: 55-56)

Politika Bilimine Giriş adlı kitaptan alınan bu paragrafta egemenlik kavramının tarihsel gelişiminden bir bölüm verilmiştir. Egemenliğin masa başında oluşturulan bir kavram olmadığına dikkat çekildikten sonra bu kavramın aslında savaşlar ve siyasal uğraşlar sonunda ulaşılmış bir olgu olduğu belirtilmektedir. Fransa krallarının ülke içinde ve ülke dışında birçok karşıt gruba çabası sonucunda egemenliği elde ettiklerine değinilmiştir. Bu yargılar tarihsel bir sıra içinde verilmiş ve tarihsel bir tutarlılık sağlanmıştır.

(84) Bir yönetimde çalışan kişilere yön veren amaçlar ve değerler, aslında geniş ölçüde örgütün amaçlarıdır. Önce bu amaçlara saygı, çalışanlar üzerinde ağırlığı ve yetkisi olan makamlar tarafından kabul ettirilmiştir. Üst makamların, örgütün alt makamlarında çalışanlarını, örgüt amaçları doğrultusunda çalışmaya zorlama yetkileri vardır. Görevli kişiler, çalıştıkları kuruluşun amaçları doğrultusunda kendiliklerinden karar almaya yönelen bir biçimde örgüte karşı bir bağlılık duygusu duyarlar. Böylece, örgütte çalışan memurlar, kendi kişiliklerinden farklı bir örgüt kişiliği kazanırlar. Örgüt, her görevlinin rolünü saptar ve esinlenecekleri değerler, dayanacakları olaylar ve belgeler ve karşılaşacakları seçenekleri belirtir.

(Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 85)

Yönetim Bilimi kitabından alınan bu örnekte örgüte uyma ve örgüte bağlılık açıklanmaktadır. Metinde örgütün amaçlarıyla örgüt içinde çalışanların bu amaçların bir parçası yapıldığı ve sonrasında da kişilerin kendiliğinden bu amaçlar doğrultusunda hareket ettiği belirtilmektedir. Bu şekilde çalışanlar kendilerini örgüte bağlı hissetmektedirler. Bu metinde de öncelikle çalışanların örgüt amaçlarına saygısının nasıl kazandırılacağından ve çalışanların bu saygıyı edinmesiyle kendisini örgütün bir parçası sayacağından söz edilmektedir. Bu nedenle hem yapısal hem de anlamsal açıdan paragrafta tutarlılık bulunduğu söylenebilir.

(85) Demokrasinin oluşum ve gelişmesi teknik ilerlemelerle ilişkilidir. Klasik demokrasi birinci sanayi devrimi (buhar makinesi, tren, dokuma tezgahları) ile ortaya çıkmış, ikinci sanayi devrimi ile (elektrik motörü, patlamalı motör) gelişmiştir. Batı ülkelerinin varlığı üçüncü teknik devrim (elektronik, atomik güç, otomasyon, kamu oyunu kontrol etmek ve saptamak için modern teknikler) aşamasında ilk baştaki oluşumun koşulları değiştiğinden klasik demokrasi için bir takım sorunlar ve güçlükler belirmiştir. Klasik demokratik mekanizmaların üstünlüğü teknokrasi olgusu nedeniyle tartışma konusu olmuştur.

(Çam, 2011: 392)

Siyaset Bilimine Giriş kitabında gözlemlenen bu örnekte yazar, bir başka deyişle verici klasik demokrasinin oluştuğu teknik çevre ortamını açıklamaktadır. Burada vericinin amacı klasik demokrasinin birinci ve ikinci Sanayi Devrimi süreçlerinde ortaya çıktığını ve geliştiğini, daha sonrasında ise gelişmiş devletlerdeki teknik gelişmeler nedeniyle bu klasik demokrasi olgusu için sorunlar ortaya çıktığını göstermektir. Bu paragraf için niyet metinsellik öğesinin yansıtıldığı yorumu yapılabilir.

(86) Doğal Kaynaklar: Bunlara tükenen aktif değerler de denmektedir. Doğal kaynaklar; işletildikçe içindeki cevherlerin azalması nedeniyle maddi değerlerini kaybeden madenler, petrol kuyuları, taş ocakları ve benzeri maddi duran varlıklardan meydana gelmektedir.

Doğal kaynaklar maliyet değeri ile muhasebeleştirilirler. İlgili doğal kaynakların işletilmesi, toprak zeminin kaldırılması ve madenlerin çıkarılması sırasında yapılan giderler de doğal kaynakların maliyet değerlerine eklenir. Bu giderlerin doğal kaynakların maliyetlerine katılabilmesi için, doğal kaynaklarda meydana getirilen binalar, tesisler vb. maddi duran varlıkların maliyetleri kapsamına girmeyen giderler olmalıdırlar.

(Koç Yalkın, 1995: 219)

Genel Muhasebe İlkleri kitabından alınan bu örnekte verici doğal kaynakların ne olduğu ve bu doğal kaynakların nasıl muhasebeleştirildiğini açıklama amacı gütmektedir. Bunun için öncelikle doğal kaynakların ne olduğunu, daha sonrasında

da doğal kaynakların muhasebeleştirilmesi sürecinde hangi işlemlerin yapılması gerektiğini açıklamaktadır. Bu nedenle bu paragrafta metinsellik özelliklerinden niyet özelliğinin kullanıldığı söylenebilir.

(87) Tam rekabet piyasasında çok sayıdaki alıcıların taleplerinin yatay toplamına eşit olan piyasa talep eğrisi, o piyasadaki tüm alıcıların, öteki koşullar değişmemek kaydıyla, hangi fiyatlardan ne miktarlarda mal satın almak istediklerini göstermektedir. Ne var ki aynı piyasada, tek satıcının karşı karşıya olduğu talep eğrisi (firmanın talep eğrisi) piyasa talep eğrisinden farklıdır.

Tam rekabet piyasasında, piyasa talebinin TT ve piyasa arzının AA şeklinde olduğunu varsayalım (Şekil 20.1). Bu piyasa denge fiyatı, arz ve talep eğrilerinin kesiştiği F_p fiyatı düzeyinde oluşacaktır. Bu fiyattan piyasa alınıp satılan miktar (denge miktarı) ise M_p kadardır.

Bu piyasadaki tek firmanın karşı karşıya olduğu talep eğrisi ise, F_p fiyat düzeyinden yatay eksene paralel olarak çizilen bir doğru şeklindedir (Şekil 20.2'de tt doğrusu). Tek firma, F_p piyasa fiyatından dilediği kadar malı satabilecektir. Zira, daha önce belirttiğimiz gibi, bu piyasaya örnek olarak buğday piyasası alınırsa, bir tek satıcının piyasadaki payı, çok küçüktür. Buğday üreten firma (çiftçi), ne kadar buğday üretirse üretsin, piyasa fiyatını etkileyemez. Piyasada OM_p kadar mal alınıp satılırken, bir tek firma, piyasa fiyatından dilediği kadar maslı söz konusu piyasada (OM_p piyasa üretim miktarı içindeki payı çok küçük olduğu için) satabilmektedir. Bu nedenledir ki, tek firmanın karşı karşıya olduğu talep eğrisi, esnekliği sonsuz olan bir doğru şeklindedir.

(Dinler, 2014: 187)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** adlı kitabındaki bu paragraflar bağdaşıklık açısından incelendiğinde eylemlerin zaman uyumları, gönderimler, tümcelerin birbirleri ile bağlantıları bağdaşıklık ilkesinin uygun biçimde olduğunu göstermektedir. Yine paragraf tutarlılık bakımından incelendiğinde piyasa talebi firma talebi durumlarının tutarlı bir biçimde açıklandığı görülmektedir. Ayrıca metnin ilk tümcesindeki "öteki koşullar değişmemek kaydıyla" ifadesi ile metnin anlaşılması ve kabul edilebilmesi için belirli sınırların çizildiği gözlemlenmektedir. Bunların yanı sıra paragraflar açıklanan bilginin örnek ve şekiller ile kanıtlanmaya gidilmesi ile nitelik ilkesi bakımından ve metinde taleplerin ne olduğu, nasıl gösterildiği bilgilerinin verilmesi ile nicelik ilkesi açısından uyumlu bir yapıya sahiptir. Yine paragrafların bütünlüğü içerisinde konunun belirli bir önem sıralamasına göre açıklanması ile önem ilkesi bakımından ve metnin amacına uygun olarak farklı anlamlara gelebilecek yapılar kullanılmadan açıklaması ve gerekli alan kısaltmalarının verilmesi ile tür ve biçim ilkesi bakımından bir uyum içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu metin için metinsellik özelliklerinden kabul edilebilirlik ilkesini yansıttığı söylenebilir.

(88) Araştırmaların bir çoğu psikolojik tacizin stresli iş çevresinden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Örgütlerde stresin psikolojik tacizin bir sonucu da olduğu söylenebilir. Psikolojik tacizin, iş yükünün fazla olmasının getirdiği düşük doyum, iş yerinin sosyal ve duygusal iklimi, liderlik tarzı, rol çatışması ve rol belirsizliği yaşayan bir kişinin birden fazla ve farklı rolleri aynı anda üstlenmesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda rol belirsizliği ve çatışması yaşayan kişi, bu rolü ona yükleyen yöneticisinin davranışını psikolojik şiddet olarak algılayabilir. Bu durum da kendisini savunmak adına karşı bir tepkiye geçmesine neden olabilir. Bu durumda örgütlerde psikolojik şiddet davranışlarını pekiştirebilir.

(Özkalp ve Kırel, 2013: 626)

Örgütsel Davranış adlı kitapta gözlemlenen bu paragrafta örgüt kültürü ve örgüt ikliminden kaynaklanan faktörlerden olan stres açıklanmaktadır. Paragraf incelendiğinde eylem uyumu, *bu bağlamda, bu rolü, bu durum* vb. yapılar ile gönderim, tümcelerin birbirleri ile bağlantı durumları bağdaşıklık özelliğine dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra psikolojik tacizin nedeni, bu tacizin ortaya çıkma durumu ile stres ilişkisi, psikolojik şiddetin ortaya çıkışı tutarlı bir biçimde sıralanmıştır. Yine araştırmalara dayandırılan anlatım ile metnin nitelik ilkesine, psikolojik tacizin ve psikolojik şiddetin ortaya çıkma nedenleriyle ilgili bilgi verilmesi nedeniyle nicelik ilkesine uygunluk vardır. Tutarlılık bakımından sıralanış ile aynı doğrultuda olan önemli bilginin yani psikolojik tacizin stres ile ortaya çıkması ve bunun sonucunda psikolojik şiddete giden sürecin anlatımı önem ilkesine uygunluğu ve de metnin amacına uygun olarak çokanlamlılığa yol açmayacak bir anlatım ile verilmesi de tür ve biçim ilkesine uyulduğunu göstermektedir.

(89) İşletmeler tüketici gereksinimlerini karşılamak ve kendi amaçlarını gerçekleştirebilmek için değişik faaliyetlerde bulunurlar. Örneğin; üretim, pazarlama ve finansman yönetimi gibi. Büyük bir işletme göz önüne alınırsa, bunların başlıcaları söz konusu işletmenin belli başlı bölümlerini oluştururlar.
İşletmeler için sözü edilen fonksiyonların tümü önemli olup, bunlar zincirleme olarak birbirlerini etkilerler. Bu fonksiyonlardan en önemlileri: üretim ve pazarlama faaliyetleridir. Dolayısıyla bunlara işletmenin iki temel fonksiyonu da denir. Pazarlama fonksiyonu, üretim fonksiyonu kadar önemlidir. Günümüzde üreticiler arasındaki uzaklık gittikçe büyümekte ve iş hayatında tüketicilerin önemi artmaktadır. Bu yeni duruma uyabilmek için tüketicilerin yakından tanınması, bunların istek ve ihtiyaçlarına uygun mamullerin üretilmesi ve üretilen mamullerin tüketicilere ulaştırılması gerekir.

(Doğan, 2007: 363)

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi kitabında gözlemlenen bu metinde işletmelerin tüketici gereksinimlerini karşılamak için bazı faaliyetlerde bulunduğu bilgisi verilmektedir. Bu bilgi yeni bilgi (Alm. *Rhema*) durumundadır. Daha

sonrasında bu faaliyetler açıklanmıştır. İkinci paragrafta ise *sözü edilen fonksiyonlar* öbeği daha önce verilen yeni bilginin yani üretim, pazarlama, finansman gibi işletme faaliyet ya da fonksiyonlarının tekrar verilmesi, bir başka deyişle bilinen konu (Alm. *Thema*) durumudur. Yine *bu fonksiyonlardan en önemlileri: üretim ve pazarlama* ifadesi bu fonksiyonlar arasında en önemlilerinin belirtildiği, dolayısıyla da yeni bir bilgi durumundadır. Bundan sonran gelen *dolayısıyla bunlara* ifadesi ise bir önceki tümcedeki yeni bilgiye gönderimde bulunduğu için bilinen konu durumundadır. Aynı şekilde günümüzde üreticiler arasındaki ve iş hayatındaki tüketiciler ile ilgili verilen yeni bilgiden sonra *bu yeni durum* öbeği verilen yeni bilgiye gönderimde bulunan bilinen konu görevindedir. Bu bağlamda bu metin içerisinde yeni bilgi ve bilinen konu arasındaki ilişki ve bilinen konunun yeni bilgiye gönderimde bulunması metinde bilgisellik özelliğinin bulunduğunu göstermektedir.

(90) Hukuk kurallarının uygulanabilmesi için, sadece yetkili organ tarafından kabul edilmeleri yetmez; bunların yürürlüğe girmesi (entrée en vigueure, entry into effect) de gerekir. Bir kuralın yürürlüğe girebilmesi için onun ilgililere duyurulması gerekir. Bu ise ya Resmi Gazetede yayımlanarak olur ya da ilanla veya ilgililere tebliğ ile olur. Her halükarda bir kuralın yürürlüğe girebilmesi için onun ilgililer tarafından bilinecek durumda olması gerekir. Muhataplarının bilgisine sunulmamış bir kuralın yürürlüğe girdiği söylenemez. Aksi takdirde hukuk güvenliği ilkesi zedelenir.

(Gözler, 2014: 241)

Hukuka Giriş kitabında gözlemlenen bu paragraf incelendiğinde hukuk kurallarının uygulanabilmesi için kabul edilmelerinin yetmediği bilgisinin yeni bilgi olarak verildiği görülmektedir. *Bunların* adılı ile bir önceki tümcede yeni bilgi olarak verilen hukuk kurallarına gönderimde bulunulmaktadır. Bu durumda *bunların* adılı ile başlayan yapı bilinen konudur. Yine hukuki kuralların ilgililere duyurulması gerektiği bilgisi yeni bilgi durumundayken, daha sonrasında gelen *bu* adılı duyurma sözcüğüne gönderimde bulunarak bilinen konu işlevini yerine getirmektedir. Bu durumda paragrafta metinsellik özelliklerinden bilgisellik özelliğinin, bir başka deyişle yeni bilgi taşıma durumunun bulunduğu söylenebilir.

(91) Büyük ölçüde eksik istihdam olan bir ekonomide işsizleri işe alarak üretimi arttırmak mümkündür. Ancak mevcut emek, toprak ve sermayeyle arttırılacak üretim miktarı için bir üst sınır vardır. Bu sınırın ötesinde üretimi arttırabilmek için hem mevcut kaynaklara ilavede bulunulması hem de teknolojide gelişme sağlanması gerekir. O halde ekonomistler ekonomik büyümeden söz ettiklerinde, teknolojik ilerleme ve ek fabrika, makine, teçhizat ve diğer kaynak artışlarından söz ediyorlar demektir.

(Parasız, 2003: 9)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu paragraf incelendiğinde *eksik istihdam, ekonomi, işsiz, üretim, emek, toprak, sermaye, kaynak* vb. sözcüklerin İktisadi ve İdari Bilimler alanının terimleri olduğu görülmektedir. Bunların yanında *ekonomik büyüme, teknolojik ilerleme, ek fabrika, makine, teçhizat ve diğer kaynaklar* vb. ifadelerin de İktisadi ve İdari Bilimler alanında kullanılan terim olarak sayılabilecek öbekler olduğu görülmektedir. Mesleki iletişim durumunda bu tür terimler üretici tarafından üretilir ve alıcı bu terimler yardımıyla ilgili konuyu daha kolay algılayabilir. Ayrıca çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi mesleki dillerin yatay ve dikey düzenleri vardır. Yukarıdaki metin mesleki dilin yatay düzeni açısından incelendiğinde bu dilin kuramsal bir dil olduğu, kuramsal dilin altulamlarından bilim dili altulamına girdiği ve de bilim dili içinde de fen ve sosyal bilimler dillerinin özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Yine yukarıdaki metin mesleki dilin dikey düzeni bağlamında ele alındığında, kuramsal dil altındaki bilim dili altulamına ait olması nedeniyle bilim dilinin soyut anlatım biçemine sahip olduğu söylenebilir. Yine çalışmanın daha önceki bölümlerinde üzerinde durulan metin tiplerinden açıklayıcı metin tipinin bir örneği olduğu söylenebilir. Yukarıdaki metnin bu özellikleri incelendiğinde bu metindeki yerlemleme metinsellik özelliğinin, bir başka deyişle metnin anlatılan konu ve ilgili alan ile dilsel bir uyum sağladığı söylenebilir.

(92) Firmalar, daha fazla mal ve hizmet satışı yapmak üzere çeşitli pazarlama teknikleri kullanmaktadırlar. Bunlardan birisi de hediye çeki karşılığı yapılan satışlardır. Hediye çekleri bu çek üzerinde yazılı olan tutarda mal ve hizmet satın alma hakkı tanımaktadır. Çekleri genellikle firmalar satın almakta, çek bedelinin, tamamı bir defada ödenebildiği gibi, bir kısmı çekin alımı, kalan kısmı ise hediye çekinin kullanıldığı tarihte ödenebilmektedir.
Hediye çekini çıkaran ve satan firma, bu çek karşılığında tahsil edilen tutarlar henüz bir mal ve hizmet satışı olmaması nedeniyle avans niteliğinde bulunmaktadır. Alınan avanslar karşılığı henüz bir mal teslimi söz konusu olmadığından, bu işlem KDV'ye tabi olmayacaktır.

(Yükçü, 2006: 856)

Finansal Muhasebe adlı kitapta gözlemlenen bu metin incelendiğinde *firma, mal, hizmet, hediye çeki, bedel, KDV* vb. sözcükler terimdir. Bunların yanında *mal ve hizmet satışı yapmak üzere çeşitli pazarlama teknikleri, bu çek üzerinde yazılı olan tutarda mal ve hizmet satın alma hakkı, hediye çekini çıkaran ve satan firma, bir mal ve hizmet satışı olmaması nedeniyle, alınan avanslar karşılığı, KDV'ye tabi ol-* vb.

öbekler de İktisadi ve İdari Bilimler alanında kullanılan ifade biçimleridir. Sözlü ya da yazılı bir iletişim durumunda bu ifadeler ve terimler kullanılmakta ve alıcı bu ifade ve terimler sayesinde ilgili konuyu daha kolay anlamaktadır. Bunun yanı sıra metin mesleki dilin yatay düzeni bakımından incelendiğinde hem kuramsal dilin altındaki bilim dili altulamlarından fen bilimleri diline hem de uygulamalı dil altındaki işletme diline aittir. Yine yukarıdaki metin mesleki dilin dikey düzeni bağlamında incelendiğinde bir yandan kuramsal bilim dilinin soyutluğuna sahipken, diğer yandan da uygulamalı dilin soyutluğuna sahiptir. Metin tipi olarak da açıklamalı metin tipine bir örnek olarak gösterilebilecek metin bu özellikleriyle metinsellik özelliklerinden yerlemleme özelliğini yansıtmaktadır.

(93) Kamuoyunun siyasal kararları etkileme gücü nedir? Bu konuda şimdiye kadar çok şey söylenmiş ve çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Kamuoyunu görünmez hayalet olarak niteleyen ve onun siyasal hayattaki rolünün fazla büyütülmemesi gerektiğini ileri süren azınlık görüşüne karşılık, yazarların çoğu kamuoyunun özellikle demokratik sistemlerde önemli bir role sahip olduğu görüşündedirler. Hatta bazı yazarlar hükümet politikası ve gerçekte bütün önemli tarihsel olaylar, siyasal toplumun üyelerinin kanaatleri tarafından biçimlendirilmektedir diyecek kadar ile giderler.

(Kapani, 2001: 156)

Politika Bilimine Giriş kitabından alınan bu metin incelendiğinde metin içerisinde kamuoyunun siyasal kararları etkileme gücüne karşı farklı görüşlerin olduğu açıklanmaktadır. Yukarıdaki metnin bir alıcı tarafından anlaşılabilmesi için, alıcının *kamuoyu, siyasal karar* vb. kavramlar üzerinde artalan bilgisine sahip olması gerekmektedir. Yine metnin ilerleyen tümcelerinde belirtilen bu alandaki karşıt iki görüş hakkında da bir artalan bilgisinin olması gerekmektedir. Metnin alındığı kitabın yazarı da bu paragraf için dipnotta iki kaynağa işaret etmekte, bu da o iki kaynağın bu konu ile ilgili bilgileri içerdiğini göstermektedir. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda bu metin için metinlerarasılık özelliğinin varlığından söz edilebilir.

(94) Bir kuruluşun yönetilmesi, önderliği gerektirir. Kuruluşun başında bulunan yönetici önderdir. Yönetme, insanların belirli bir amacı gerçekleştirmek için, örgütlendirilmesi, hazırlanması ve yönetilmesi sanatıdır. Yönetme, yapılan bir işin tümünü içine alır. Bütün çalışmalar, insanların çabalarına ve önderlere bağlıdır. Verimli bir biçimde ve işbirliği içinde çalışmayı, ancak önder, iyi bir önder sağlayabilir. Önder, yönetme, sevk ve idare unsurları olarak isimlendirdiğimiz, planlama, örgütlenme, eşgüdüm, yönetme ve denetleme unsurlarını en iyi biçimde kullanmak zorundadır. Yetki vermek, verilen yetkilerle en iyi verimi elde etmeye çalışmak ve devamlı olarak alınan

> tedbirlerle üstün verim alınıp alınmadığını denetlemek, önderlerin görevidir. Önderlik, toplu biçimde yapılan çalışmalarda, insanları aynı amaç doğrultusunda harekete getiren niteliklerin tümüne denir. Bir başka anlatımla; önderlik, bir amacın gerçekleştirilmesini isteyen ve bu amacın gerçekleşmesi için çalışan insanları, yine aynı amaç doğrultusunda seferber etmektir.
>
> (Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999: 118)

Yönetim Bilimi kitabından alınan bu metin incelendiğinde bir kuruluşun yönetilmesinde önderin işlevi açıklanmaktadır. Bu metnin tam olarak anlamlandırılabilmesi için alıcının yönetim, yönetme, kurum ve kuruluş yönetimi ve önderlik hakkında artalan bilgisine sahip olmalıdır. Yine metnin yazarı burada önderlik tanımı için bir başka kaynağa başvurmuş ve dipnot olarak o kaynağı vermiştir. Bu da burada verilen önderlik kavramının daha önce yapılan çalışmalarda açıklandığını, o çalışmalardaki bilgilerin üzerine bu bilginin eklendiğini göstermektedir. Bu özellik göz önünde bulundurulduğunda bu metin için metinlerarasılık özelliğinin kullanıldığını söylenebilir.

İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinin metin özelliklerinin incelendiğinde bu bölümde bu metinlerin betimleyici, açıklayıcı ve kanıtlayıcı metin tipi özellikleri gösterdiği gözlemlenmiştir. Yine incelenen metinlerin bağdaşıklık (Alm. *Kohäsion*), tutarlılık (Alm. *Kohärenz*), niyet (Alm. *Intentionalität*), kabul edilebilirlik (Alm. *Akzeptabilität*), bilgisellik (Alm. *Informativität*), yerlemleme (Alm. *Situationalität*) ve metinlerarasılık (Alm. *Intertextualität*) metinsellik özelliklerini gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu özellikleriyle Türkçe İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinin Roelcke'nin belirttiği metin özellikleri ile aynılıklar gösterdiği de söylenebilir. Gözlemlenen bir başka nokta da bu metin tipleri ve metinsellik özelliklerinin birbirlerinden tamamen bağımsız olmadığıdır. Bir başka deyişle, bir metin sadece betimleyici metin tipi ile yazılmamış, birden fazla metin tipi bir metnin bağlamı içerisinde kullanılmıştır. Aynı şekilde metinsellik özellikleri de birbirlerinden bağımsız değildir. Söz gelimi bağdaşıklığın bulunduğu bir metinde tutarlılık, bilgisellik, metinlerarasılık vb. diğer metinsellik özellikleri de kendini göstermektedir.

4.2.4. Dildışı Özellikler

Metinler sadece dilsel özellikleri ile var olmazlar. Dilsel özelliklerinin yanında dildışı özellikler de taşırlar. Çalışmanın bu bölümünde İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerindeki dildışı öğeler incelenecektir. İlgili alan metinlerindeki dildışı öğelerin özellikleri şu biçimdedir:

(95) Marjinal tüketim eğilimi, harcanabilir gelirdeki çok küçük bir artış (ΔY_{d}) halinde, tüketim harcamalarındaki artışın (ΔC) ne kadar olduğunu gösteren bir orandır. O halde,
Marjinal Tüketim Eğilimi = $\frac{\Delta C}{\Delta Y\mathrm{d}} = tg\ a$ 'dir.

(Dinler, 2014: 368)

Zeynel Dinler'in **İktisada Giriş** adlı kitabından alınan bu örnekte matematiksel simgelerin kullanıldığı ve daha sonrasında da bu matematiksel simgelerle oluşturulmuş bir formül kullanıldığı gözlemlenmektedir.

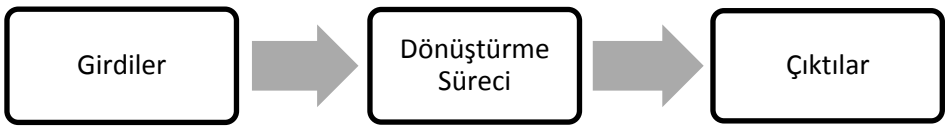
(96)

Katılma Düzeyi	Kabul gören (olağan)	Kabul görmeyen (radikal)
Yüksek	I	II
Düşük	III	IV

(Çam, 2011: 176)

Siyaset Bilimine Giriş kitabında gözlemlenen bu örnekte bir tablo verilmektedir. Tablolar genel olarak anlatımı uzun olan ya da soyut kalan konuları daha kısa ve net biçimde görebilmek için hazırlanabilmektedir.

(97)

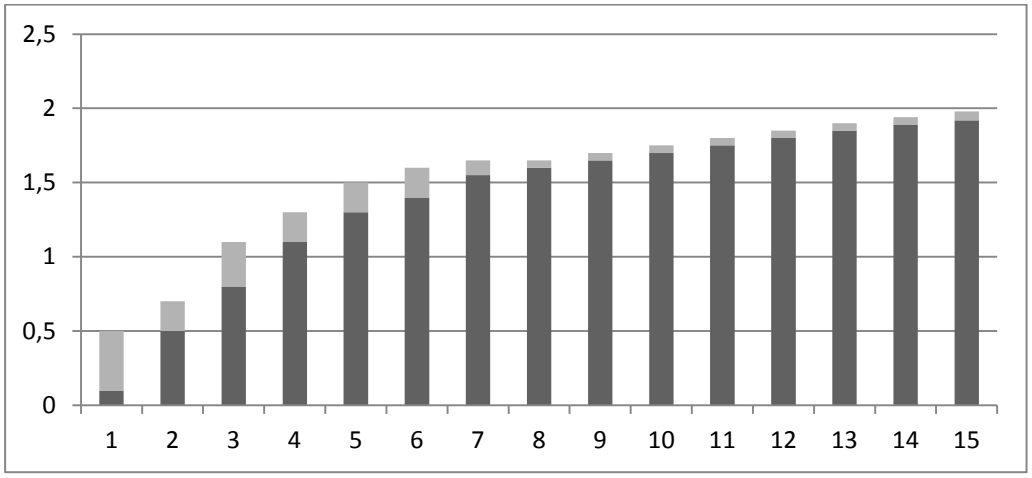
Ön Kontrol Süreç Kontrolü Son Kontrol

(Doğan, 2007: 266)

İşletme Ekonomisi ve Yönetimi kitabında karşılaşılan bu örnekte şekil kullanılmaktadır. Şekilde kontrol türleri ve bu sürecin sıralaması verilmektedir.

İncelenen kitaplarda şekil vb. görsellerin anlatılan konunun daha anlaşılır ve akılda kalıcı olması için kullanıldığı saptanmıştır.

(98)

Harcama Aşamaları

(Parasız, 2003: 341)

İlker Parasız'ın **İktisada Giriş** kitabından alınan bu örnekte bir grafik kullanılmaktadır. Grafikler de açıklanan bir konunun daha anlaşılır ve akılda kalıcı olması için kullanılabilen görsellerdir. İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde grafikler açıklanan bir konu ile ilgili olduğu gibi verilen örnek sorunlar için de kullanılabilmektedir.

İktisadi ve İdari Bilimler alanındaki dildışı öğelerin incelendiği bu bölümde ilgili alan metinlerinde formül, tablo, şekil ve grafik kullanıldığı gözlemlenmiştir. Dildışı bu öğelerden formül kullanımı iktisat, muhasebe, işletme ekonomisi gibi sayısal ağırlıklı alan metinlerinde gözlemlenmiş, diğer alan metinlerinde gözlemlenmemiştir. Tablo kullanımı tüm alan metinlerinde gözlemlenen bir yapıdır. Şekil ise kullanım açısından sayısal alanlarda daha fazla olmakla birlikte tüm alan metinlerinde gözlemlenmiştir. Yine grafiklerin de sayısal alanlara yakın olan iktisat, muhasebe, işletme ekonomisi gibi alanların metinlerinde daha fazla kullanıldığı, diğer alan metinlerinde ise kullanılmadığı gözlemlenmiştir. İncelemede gözlemlenen formül, tablo, şekil, grafik vb. dildışı öğelerin okunabilmesi ve anlamlandırılabilmesi için belirli bir artalan bilgisine gereksinim vardır. Bu türden dildışı öğelerde kapsamlı ve karmaşık olabilecek konular hem daha kısa bir biçimde

özetlenebilmekte hem de anlamlandırmayı kolaylaştırabilmektedir. Bu durumda özellikle yabancı uyruklu öğrencilerin bu türden dildışı öğeleri okuyabilmeleri için bu alana özgü mesleki dil öğretim materyallerinde uygun etkinlikler hazırlanabilir.

V. ÖRNEK MATERYALİN HAZIRLANIŞI

Çalışmanın ek 1 bölümünde bu çalışmada aktarılan kuramsal bilgiler ve yapılan değerlendirmeler ışığında İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarında kullanılmasına yönelik bir malzeme önerisi sunulmaktadır. Mesleki dil öğretimi farklı dil düzeyleri için uygulanabileceği gibi, bu öğretimin başarılı sonuçlara ulaşabilmesi için yabancı dil öğrenicilerinin ileri düzey olan C1 seviyesinin sonunda olmaları genel görüşü bulunmaktadır.

Örnek materyal yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerden C1 düzeyini geçmiş olanlar ve ilgili alanda lisans ve lisansüstü öğrenimi alacak kişiler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Çalışmada örnek materyal hazırlanırken İktisadi ve İdari Bilimler alanıyla ilgili olarak *İş Dünyası* başlıklı bir tema seçilmiş ve özgün metinler doğrudan ya da uyarlanarak kullanılmıştır. Örnek materyalin kullanım amacına uygun olarak tamamen İktisadi ve İdari Bilimler alanına yönelik metinler incelenmiş ve uygun görülenler çalışmada kullanılmıştır. Çalışmada tüm dil becerilerine (okuma, yazma, dinleme, konuşma, dilbilgisi) yönelik etkinlikler hazırlanmıştır.

Örnek materyaldeki *İş Dünyası* adlı ünitenin bölümleri ve bu bölümlerin çalıştırmayı amaçladığı beceriler şu biçimde sıralanabilir:

1A: İş Dünyası (Konuşma ve Okuma Becerileri için)

1B: Lojistik Sektörü (Dilbilgisi Becerisi için)

1C: CEO İle Söyleşi (Dinleme Becerisi için)

1D: GSM Sektörü (Yazma Becerisi için)

Çalışmada sunulan örnek materyal; yabancı dil olarak mesleki Türkçenin öğretiminde tüm becerilerin geliştirilmesine yönelik hazırlanan bir kitabın bir ünitesi olarak tasarlanmıştır.

Örnek materyalin bölümlerinin amaçları şu biçimdedir:

İş Dünyası başlığını taşıyan 1A bölümü, öğrencilerin konuşma ve okuma becerilerini geliştirme amacıyla hazırlanmıştır. Bölümün birinci etkinliğinde öğreniciden verilen grafiği okuyabilmesi ve verilen konuşma kalıpları yardımıyla grafikteki bilgileri aktarabilmesidir. İktisadi ve İdari Bilimler alanında sıkça karşılaşılan dildışı öğelerden biri olan grafiklerin okunması ve yorumlanabilmesi öğrenciye kazandırılması gereken becerilerden biridir. Bölümün ikinci etkinliğinde öğrencilerden grup oluşturması ve üst bölümde verilen grafikte yer alan meslekler arasında büyük ya da küçük gelir farkı olmasının olası nedenleri üzerine tartışması beklenmektedir. Bu çalışma ile de hem grafiği okuma hem de grafikte verilen bilgiler üzerine yorum yapabilme becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bunun için öğrenicilere bir örnek tümce sunulmakta ve bu gelir farkının olası nedenleri ile ilgili kısa bilgiler vererek öğrenicilerin konuyla ilgili konuşmasına yardımcı olunmaya çalışılmaktadır.

1A bölümünün üçüncü etkinliğinde okuma becerisini geliştirmeye yöneliktir. Öğreniciden farklı alanlarda çalışanların gelirleri ile ilgili metinleri okuması beklenir. Bu metinler çalışmanın kuramsal çerçevesinde açıklanan metin tiplerinden açıklayıcı metin tipine örnektir. Öğrenicilere metin tipleri ile ilgili açık bilgi verilmesi yerine örtük bilgi verilerek bu metin tiplerine alışmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bölümün dördüncü etkinliğinde öğrenicilerden verilen bilgilerin okudukları metne göre doğru olup olmadığı sorularak okuduklarını anlama durumları ölçülmeye çalışılmıştır.

1A bölümünün son etkinliği olan beşinci etkinlikte öğrenicilere yarı zamanlı çalışma konusunda bir metin verilmiş ve metin içerisindeki boş yerlere uygun sözcükleri seçip yerleştirmesi istenmiştir. Yine hem okuma becerisi hem de sözcük öğretimi çerçevesinde değerlendirilebilecek bu etkinlikte öğrencilerden okuduğunu anlaması, boş yerlere anlamına uygun sözcükleri yerleştirmesi beklenmektedir. Kuramsal çerçevede açıklanan metinsellik özelliklerinden bağdaşıklık ve tutarlılık özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanan bu etkinlikte, öğrencilere bu özellikler örtük olarak verilmektedir.

Örnek ünitenin Lojistik Sektörü başlığını taşıyan 1B bölümünde dilbilgisi becerisinin geliştirilmesine ağırlık verilmiştir. Bölümün birinci etkinliğinde lojistik sektörünün ne olduğu üzerine bir soru sorulmuş ve öğrenicilerin konuya hazırlanmaları hedeflenmiştir. Daha sonrasında lojistik hakkında bir metnin okunması istenmiştir. İktisadi ve İdari Bilimler alanında en fazla karşılaşılan adlaştırma eklerinden biri olan {-mA} ile ilgili bir tablo verildikten sonra üçüncü etkinlikte öğrenicilerden okudukları metinde bu kurala göre oluşturmuş sözcükleri bularak not etmeleri istenmiştir. Burada öğrenicilerin C1 seviyesini bitirmiş oldukları göz önüne alınarak dilbilgisi konusu ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Bölümün dördüncü etkinliğinde öğrenicilerden okudukları metin içinden çıkarmış oldukları sözcüklerden uygun olanları verilen tümcelerdeki boşluklara yazmaları beklenmektedir. Bu etkinlikte tem öğrenicilerin {-mA} adlaştırma ekine yönelik çalışması beklenmekte hem de uygun sözcüğü uygun yere yerleştirmesi beklenmektedir. Bölümün beşinci etkinliğinde öğrenicilerden verilen eylemleri uygun biçime getirerek boşluklara yazmaları beklenmektedir. Bu etkinlikte bazı tümcelerin ana eylemlerinin de uygun biçime getirilmesi istenmiştir. Böylece öğrenicilerin ad durumuna getirecekleri eylemler ile tümcenin ana eylemi durumundaki ve çatı, zaman, kişi gibi durumları üstlenecek eylemi ayırmaları ve uygun ekleri getirmeleri beklenmektedir. 1B bölümünün altıncı etkinliğinde ise öğrenicilerden taşımacılık türleri ile taşımacılıkta kullanılan araçları eşleştirmeleri beklenmektedir. Böylece alanla ilgili olarak taşımacılıktaki araçları öğrenebileceklerdir. Bölümün son etkinliği olan yedinci etkinlikte öğrenicilerden öğrendikleri bilgiler ile kendi bilgileri arasında sentez kurmalarını sağlayacak bir soru yöneltilmiştir. Bu durumda öğrenicilerden okudukları metinde verilen bilgiler ile kendi bilgilerini sentezleyerek sunması beklenmektedir.

Ünitenin Ceo ile Söyleşi başlığını taşıyan 1C bölümünde dinleme becerisine ağırlık verilmiştir. Bölümün birinci ve ikinci etkinliğinde CEO olmak ile ilgili sorular sorularak öğrenicilerin dinleyecekleri metne hazırlanmaları hedeflenmiştir. Üçüncü etkinlikte öğrenicilerden metni dinlemeleri ve verilen bilgilerin dinledikleri metinde olup olmadığını işaretlemeleri beklenmektedir. Dördüncü, beşinci ve altıncı etkinlilerde de öğrenicilerden soruları dinledikleri metne göre yanıtlamaları beklenmektedir. Bu etkinlikler ile öğrenicilerin dinlediklerini anlama becerilerini

geliştirmek amaçlanmakta ve mesleki bir konuşmayı anlamaları beklenmektedir. Böyle bir dinleme metninin seçilmesinin ilk nedeni metnin doğal söyleşinin ortamında yapılıyor olmasıdır. Ayrıca özgün bir metnin özellikle mesleki Türkçe öğretiminde daha uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu bölümdeki söyleşinin metin biçimi de ünitenin sonunda verilmiştir.

Ünitenin GSM Sektörü başlıklı 1D bölümü yazma becerini geliştirmeye yönelik hazırlanmıştır. Bir önceki bölümde (1C) de dinleme biçiminde işlenen konu ile ilgili olarak öğrenicilerden birinci etkinlikte GSM sektörü denildiğinde akıllarına gelen sözcükleri anlam haritasına yazmaları beklenmiştir. Böylece ilerleyen bölümde yazma etkinliği için ön hazırlık yapılmış olacaktır. Bölümün ikinci etkinliğinde öğrenicinin bir GSM firmasında müdür olduğu, firmasını rekabette ön plana çıkartmak istediği gibi bilgiler verilmiştir. Daha sonrasında firmanın artı yönleri ve eksi yönleri ile ilgili örnek bilgiler verilmiştir. Öğreniciden bu bilgileri tamamlaması ve bir önceki etkinlikte yazmış olduklarını birleştirerek bir metin oluşturması beklenmektedir. Bu etkinliğin amacı da öğrenicinin bir alanla ilgili metin üretmeye başlamasına olanak sağlamaktır. Çeşitli etkinliklerle öğrenicilere verilen metin tipi, metinsellik özellikleri, dilbilgisel yapılar, sözcük özellikleri vb. bu metin içerisinde kullanılabilir.

Toplam 9 sayfadan oluşan bu örnek materyal öneri niteliğindedir ve materyalin işlenmesinin 12-15 ders saati olduğu öngörülmektedir. Örnek materyal yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarında uygulanamamıştır. Bunun neden de henüz hiçbir kurumda yabancı dil olarak mesleki Türkçe biçiminde bir kurs programının olmamasıdır.

VI. SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada mesleki Türkçe üzerine bir çalışma yapılmadığı için mesleki Almanca göz önünde bulundurularak İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özelliklerinin betimlenmesine çalışılmış, betimleme sözcük özellikleri, dilbilgisi özellikleri, metin özellikleri ve dildışı özellikler bağlamında ortaya koyulduktan sonra, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin öğretimine yönelik örnek bir materyal ile yabancı dil olarak Türkçe sınıflarında öğretimi ortamına aktarılmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda, birinci bölümde genelde mesleki dilin özelde de İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin özelliklerinin neler olduğu ana problem olarak; terim, terimce, terimbilim kavramlarının nasıl betimlenebileceği, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ortamlarına nasıl aktarılabileceği alt problemler olarak belirlenmiştir.

Alanyazında mesleki Türkçe ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesine yönelik çalışmaların gözlemlenmediği ancak Roelcke (2009; 2010; 2013), Theuerkauf (2008), Gasparyan (2009), Hoffmann (1984), Hahn (1983,)Öncü (2011) ve Açıkalın (1995) gibi araştırmacıların mesleki dile yönelik çalışmalarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, mesleki dil ile genel dil arasındaki farkların neler olduğu, mesleki dilin nasıl tanımlanabileceği, terimbilim, terimce ve terim kavramlarının ne olduğu ve aralarındaki ilişkinin ne olduğu betimlenmiştir. Daha sonrasında mesleki dilin günlük hayatta kullanımı üzerinde durulmuş, Türkçede konuyla ilgili ayrıntılı çalışmalar olmaması nedeniyle bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturan mesleki Almancanın sözcük, dilbilgisi, metin ve dildışı özellikleri betimlenmiştir. Mesleki Almancanın dilsel özellikleri çalışmanın mesleki Türkçe üzerinde yapılabilmesi için bir çıkış noktası durumundadır. Bu bölümün sonunda ise yabancı dil olarak mesleki dil öğretim yöntemleri betimlenmiştir.

Dördüncü bölümde İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özellikleri irdelenmiş, alanla ilgili olarak giriş derslerinde sık kullanılan kaynaklar arasından seçilen kitaplardaki ilgili alan diline yönelik özellikler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin sözcük özelliklerinin, metin özelliklerinin ve dildışı özelliklerinin mesleki Almanca ile aynılıklar ve benzerlikler gösterdiği, dilbilgisel özelliklerde iki dilin farklı dilbilgisel yapıları olması nedeniyle farklılıklar olduğu belirlenmiştir. İlgili bölümde tamamen İktisadi ve İdari Bilimler alan metinlerinde gözlemlenen Türkçe dilbilgisi özellikleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmada ortaya çıkan mesleki dilin ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin özellikleri ile ilgili şunlar söylenebilir:

Türkiye'de mesleki Türkçe ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışma gözlemlenmemiştir. Bu durum yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanının henüz yeni olmasına ve bu alanda çok sayıda çalışmanın yapılmaması nedeniyle ortaya çıkmış olabilir. Bu nedenle yapılan bu çalışma alandaki ilk örnek olarak kabul edilebilir. Yapılan incelemeler sonucunda mesleki dilin genel dilin altında konumlandırılabilecek özel bir dil olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra mesleki dilin dilsel özelliklerinin genel dilden tamamen farklı olmadığı, yalnızca genel dildeki belli sözcüklerin ve dilbilgisel yapıların bilinçli olarak seçilmesi sonucunda ortaya çıktığı belirlenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinin dilsel özellikleri şu biçimde açıklanabilir:

1. Sözcük Özellikleri
   - 1.1. Tanım türleri: Aristocu, açıklayıcı, örnekleyici, eşanlamlı sözcükle, çağrışımsal ve işlemsel tanım türleri
   - 1.2. Terimlerdeki tekanlamlılık. Bunun yanı sıra bazı terimlerde kullanılan çokanlamlılık ve eşanlamlılık
   - 1.3. Eğretilemeli anlatım
   - 1.4. Yabancı dillerden (İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi için özellikle Arapça, Fransızca ve İngilizce) yapılan ödünçlemeler

2. Dilbilgisi Özellikleri
   2.1. Eylemler
      2.1.1. Eylemlerde zaman olarak {-mAktA}, {-mIş}, {-(I/A)r} ve {-DI} yapılarının, görünüş olarak biterlik ve bitmezlik yapılarının ve de kip olarak gerçeklik/gerçekleşme ve olasılık yapıları
      2.1.2. Eylemlerde etken ve edilgen çatı ve buna bağlı olarak kılıcısızlaştırma durumu
      2.1.3. Çekimle ilgili biçimbirimlerdeki dizisel seçimde üçüncü tekil kişi ve üçüncü çoğul kişi
      2.1.4. {-DIr} kesinlik bildiren biçimbirimi
      2.1.5. Katkısız eylemler
   2.2. Adlar
      2.2.1. {-mA} ve {-Im} adlaştırma ekleri
      2.2.2. Özellikle {-mA} biçimbirimi ile oluşturulan ad yantümceleri
   2.3. Tümce türleri:
      2.3.1. Özne ortacı ve nesne ortacı ile oluşturulan ilgi tümceleri.
      2.3.2. Neden-sonuç tümceleri
      2.3.3. Koşul tümceleri.

3. Metin Özellikleri
   3.1. Metin tipleri: Betimleyici, açıklayıcı ve kanıtlayıcı metin tipi
   3.2. Metinsellik özellikleri: Bağdaşıklık, tutarlılık, niyet, kabul edilebilirlik, bilgisellik, yerlemleme ve metinlerarasılık metinsellik özellikleri

4. Dildışı Öğeler
   4.1. Formül, tablo, şekil ve grafik gibi dildışı öğeler

Bu bilgiler ışığında mesleki dilin genel genel dil ile aynı, benzer ve farklı yönlerinin olduğu ortaya konmuştur. Bu durumda yabancı uyruklu ve İktisadi ve İdari Bilimlerde okuyacak öğrencilere genel Türkçe dersleri sonrasında mesleki dil

dersleri verilebilir. Bu dersler fakülteler ya da enstitüler aracılığıyla verilebileceği gibi üniversitelerin dil eğitimi araştırma ve uygulama merkezlerinde de kurs biçiminde verilebilir. Bu derslerin verilmesi için yabancı dil olarak Türkçe uzmanlarının ilgili alanlar hakkında genel bilgiler edinmesi derslerin işlenişi açısından yararlı olabilir. Bu türden derslerin hazırlanabilmesi için uzmanların bu alanlarda çalışması, bu alanlara yönelik ders materyalleri hazırlaması gerekebilir.

Bundan sonraki çalışmalarda mesleki dilde ve İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesinde gözlemlenen dilsel özellikler göz önünde bulundurularak, İktisadi ve İdari Bilimler Türkçesi için tek bir özellik üzerine daha derinlemesine çalışmalar hazırlanabilir ve bunun yanında özellikle gereksinim duyulan diğer alanların dilsel özellikleri incelenebilir, bu alanlar için kurs programları ve materyaller hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

Açıkalın, I. (1995). A Linguistic Analysis Of Turkish Medical Language And Doctor Patient Communication. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksan, D. (2009). **Her Yönüyle Dil**. 3. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Bayraktar, N. (2014). **Dil Bilimi**. 4. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2012). **Yabancı Dil Öğretimi**. 7. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Demirgüneş, S. (2008). Türkçede Görünüş ve Dilbilgisel Zaman: Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı Örneğinde Eylem Türleri, Üye Yapı, Biçimbirim ve Belirteç Etkileşimi. **Dil Dergisi**. Sayı: 140. SS: 52-66.

Erkman-Akerson, F. (2008). **Dile Genel Bir Bakış**. 2. Baskı. İstanbul: Multilingual Yayınevi.

Gasparyan, A. (2009). Fachsprachenunterricht DaF in Armenien: eine empirische Untersuchung. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Berlin Teknik Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi.

Güçer, H. (2011). –(A/I)r Biçimbiriminin Betimlenmesinde Kuram ve Yabancılara Öğretilmesinde Yöntem Sorunları. Yayımlanmamış Yüksel Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Günay, V. D., Kırman, Ü. (2005). Bilimsel Söylem ve Kanıtlama. **DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi.** Sayı 17. SS: 327 – 333.

Günay, V. D. (2007). **Sözcükbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Günay, V. D. (2013). **Metin Bilgisi**. İstanbul: Papatya Yayınları.

Hahn, W. (1893). **Fachkommunikation: Entwicklung, Linguistische Konzepte, Betriebliche Beispiele.** Berlin: De Gruyter.

Hoffmann, L. (1984). **Kommunikationsmittel Fachsprache**. Berlin: Akademie-Verlag.

İşeri, K. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Metinsellik Özellikleri. Ülper, H. (Ed.). **Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri**. SS:91-112. Ankara: Pegem Akademi.

Kanburoğlu, Ö. (2008). **Mimari Fotoğraf**. İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Kemer, O. B. ve Arda, E. (2009). **Ansiklopedik İktisat ve Dış Ticaret Sözlüğü**. Ankara: Savaş Yayınevi.

Kıran, Z ve Eziler Kıran, A. (2013). **Dilbilime Giriş**. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Konukman, B. (2012). Almanca ve Türkçe Bilimsel Metinlerde Biçem. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Larsen Freeman. D. ve Anderson, M. (2014). **Dil Öğretiminde Teknik ve İlkeler**. 3. Baskı. Calp. M. (Çev.). Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları.

Möhn, D. ve Pelka, R. (1984). **Fachsprachen: Eine Einführung**. Tübingen: Niemeyer.

Öncü, M., T. (2011). Eine Übersetzungsorientierte Untersuchung von Rechtstexten im Sprachenpaar Türkisch-Deutsch Unter Terminologisch-kulturvergleichendem Aspekt: Zur Problematik Der Lexikalischen Und Syntaktischen Struktur Der Strafgesetzbücher Unter Berücksichtigung Des Neuen Türkischen Strafgesetzbuchs. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öncü, M., T. (2013). Türk Muhakeme İletişiminde Hukuk Dili ve Önemi. **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)**. Sayı 10. SS:76-89.

Özsoy, A. S. (2009). **Türkçe**. 4. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Rincke, K. (2010). Alltagssprache, Fachsprache und ihre besondere Bedeutungen für das Lernen, **Zeitschrift für Didaktik der Naturwissenschaften**; Jg:16. SS: 235-260.

Roelcke, T. (2009). Fachsprachliche Inhalte und fachkommunikative Kompetenzen als Gegenstand des Deutschunterrichts für deutschsprachige Kinder und Jugendliche. **Fachsprache Dergisi**. Sayı 31, SS: 6 - 21.

Roelcke, T. (2010). **Fachsprachen**. 3. Baskı. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

Roelcke, T. (2013). Deutsch als Fach-Fremdsprache (DaFaF). ***Deutsch als Fremdsprache (Deutschunterricht in Theorie und Praxis 10)***. SS: 378-388. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren.

Schuster, B. E. (2010). **Auf dem Weg zur Fachsprache. Sprachliche Proffessionalisierung in der psychiatrischen Schreibpraxis (1800-1939)**. Berlin: Walter de Gruyter.

Sönmezoğlu, F. (Ed.). (1986). **Ansiklopedik Politika Sözlüğü**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Şenöz Ayata, C. (2014). **Bilimsel Metin Üretimi**. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Theuerkauf, J. (2008). Ingenieurstundenten schreiben Fachtexte – Erfahrungen mit einem internationalen und interdisziplinären Ansatz. Chlosta, C., Leder, G. ve Krischer, B. (Ed.). **Auf neuen Wegen. Deutsch als Fremdsprache in Forschung und Praxis. Tagungsband der 35. Jahrestagung des Fachverbandes Deutsch als Fremdsprache 2007 an der Freien Universität Berlin.** SS: 197 – 208. Göttingen: Universitätsverlag.

Tok, M. (2014). Yabancı Öğrencilerin Sınavlardaki Akademik Yazma Durumları**.** İşeri, K., Çetinkaya, G., Çelik, T., vd. (Ed.). **Türkçe Eğitiminde Kuramsal Ve Uygulamalı Çalışmalar**. SS: 377-392. Ankara: Pegem Akademi.

Türk Dil Kurumu **Türkçe Sözlük**. (2011), 11. Baskı Ankara: TDK Basımevi.

Türkçe **Bilim Terimleri Sözlüğü** Sosyal Bilimler. (2011). Ankara: TÜBA Yayınları.

Uçar, A. (2009). Türkçe Eylemlerde Çokanlamlılık: Uygunluk Kuramı Çerçevesinde Bir Çözümleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Üçok, N. (2004). **Genel Dilbilim (Lengüistik)**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Ülken, F. (2004). Zur Verwendeung der Fachsprache innerhalb der Wirtschaftsbeziehungen zwischen Deutschland und der Türkei. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vardar, B. (2002). **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Wahrig **Deutsches Wörterbuch**. (2008), 8. Baskı. Münih: Wissen Media Verlag.

Zülfikar, H. (1991). **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İnternet Kaynakçası:

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı. (2008). Teknik Terimler Sözlüğü. http://www.hazine.org.tr/makaleler/ergulhaliscelik_makaleler/Teknik_Terimler Sozlugu_ehcelik.pdf (son erişim: 05.02.2015).

http://www.bosch-professional.com/tr/tr/gsb-21-2-rct-23290-ocs-p/ (son erişim: 06.12.2014)

http://www.duden.de/rechtschreibung/Fachsprache (son erişim: 18.08.2014)

http://www.ekodialog.com/finansal_eko/finansal_mali_piyasalar.html (son erişim: 07.12.2014)

http://www.ford.com.tr/otomobiller/mondeo/performans#primaryTabs (son erişim: 06.12.2014)

http://www.hurriyet.com.tr/spor/futbol/27724533.asp (son erişim: 07.12.2014)

https://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/~vhahn/German/Fachsprache/vHahn/Methoden/Texte/Definition.html#Prinzip (son erişim: 10.05.2015)

Jandova, L. (2007). Fremdes Wortgut in der Wirtschaftssprache. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Masaryk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi http://is.muni.cz/th/177770/ff_m/jandova_lenka_dp07.pdf (son erişim: 02.01.2015)

Kavcar, C. Türkçenin Güncel Sorunları. http://www.turkceogretimi.com/Dil-Uzerine/article/41-turkcenin-guncel-sorunlari-prof-dr-cahit-kavcar/25 (son erişim: 07.05.2015)

Kuncarova, H. (2011). Die Textsorte Rezension in der Zeitschrift Deutsch als Fremdsprache. Yayınlanmamış Lisans Tezi, Palacky Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. http://theses.cz/id/zya4aq/dp_kuncarova.pdf (son erişim: 01.03.2015)

Schoenke, E. Metin Tipleri. http://www-user.uni-bremen.de/schoenke/lg-edu/texttyp.html (son erişim: 21.03.2015)

Rat für deutschsprachige Terminologie. (2005). Terminologie. http://www.iim.fh-koeln.de/radt/Dokumente/RaDT_Terminologie.pdf (son erişim: 14.09.2014)

Rat für deutschsprachige Terminologie. (2013). Terminologisches Basiswissen für Fachleute. http://www.iim.fh-koeln.de/radt/Basiswisssen%20-RaDT2013-16s_ebook.pdf (son erişim: 14.09.2014)

İncelenen Kitaplar:

Çam, E. (2011). **Siyaset Bilimine Giriş**. 10. Baskı. İstanbul: Der Yayınları.

Dinler, Z. (2014). **İktisada Giriş**. 20. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi.

Doğan, M. (2007). **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Gözler, K. (2014) **Hukuka Giriş**. 11. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi.

Kapani, M. (2001). **Politika Bilimine Giriş**. 13. Baskı. Ankara: Bilgi Yayınları.

Koç Yalkın, Y. (1995). **Genel Muhasebe İlkeleri – Uygulaması ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamaları**. 9. Baskı. Ankara: Turhan Kitapevi.

Özkalp, E., Kırel, Ç. (2013). **Örgütsel Davranış.** Bursa: Ekin Kitapevi.

Parasız, İ. (2003). **İktisada Giriş**. 7. Baskı. Bursa: Ezgi Kitapevi.

Tortop, N., İsbir, E. G. ve Aykaç, B. (1999). **Yönetim Bilimi**. 3. Baskı. Ankara: Yargı Yayınevi.

Yükçü, S. (2006). **Finansal Muhasebe**. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

SÖZLÜKÇE

Türkçe – Almanca

A

Açıklayıcı: Explikativ

Adıl: Pronomina

Ad öbekleri: Nominalgruppe

Adbilimsel: Onomasiologisch

Adlaştırma: Nominalisierung

Algılama edinci: Rezeptionskompetenz

Anlatısal: Narrativ

Anlatısal işlev: Expressive Funktion

Aristocu: Aristotelisch

Ayrıntılı: Präzisierend

B

Bağdaşıklık: Kohäsion

Bağlam: Kontext

Bağlantı işlevi: Kontaktive Funktion

Bağlayıcı: Konnektor

Basım ve yer betimsel araçlar: Typo- und topographische Mittel

Bağlamdan ayrı biçimde değerlendirme: Dekontextualisierung

Belirtici: Indikator

Benzeşme: Assimilation

Betimleyici: Deskriptiv

Betimleyici işlev: Deskriptive Funktion

Biçimbirim: Morphem

Bilgisellik: Informativität

Bilinen: Thema

Birleşik sözcük: Wortzusammensetzung

Birleşim: Komposition

Bitirme tezi: Abschlussarbeit

Büyük yapı: Makrostruktur

Ç

Çağrışımsal: Assoziativ

Çekimle ilgili biçimbirimlerdeki dizisel seçim: Flexionsmorphologische Paradigmenselektion

Çoğul: Plural

Çokanlamlılık: Polysemie

Çokdillilik: Mehrsprachigkeit

D

Dış özellik: Externe Kennzeichnung

Dışarıdan yönetilen: Fremdbestimmt

Dil odaklı: Sprachorientiert

Dil tipolojisi: Sprachtypologie

Dilsel bilgi: Sprachvorkenntnis

Dizgeleştirilebilirlik: Systematisierbarkeit

Dönüştürme: Konversion

Durumsal: Situativ

E

Edilgen: Passiv

Edimsel çözümleme: Pragmatische Analyse
Eğretileme: Metapher
Ek metindilbilimsel betimleme: Zusätzliche textlinguistische Beschreibung
Ek sözdizimsel betimleme: Zusätzliche syntaktische Beschreibung
Eşanlamlı: Synonymisch
Eşanlamlılık: Synonymie
Eşdeğer: Äquivalente

G

Gengüdüm: Strategie
Gengüdümsel: Strategisch
Geniş ve derin bağlaçlı yapılar: Hypotaxen
Gizlilik: Anonymität
Göndergesel özellik: Referentielle Kennzeichnung:
Güdüleme: Motivation

İ

İçeriksel: Inhaltlich
İçkin metin: Kotext
İletişimsel gerekçe: Kommunikative Begründung
İlgi tümcesi: Relativsatz
İşlemsel: Operational

K

Kabul edilebilirlik: Akzeptabilität
Kanıtlayıcı: Argumentativ
Kapalılık işlevi: Isolative Funktion
Karmaşık niteleyici: Attribut
Katkısız eylem: Funktionsverbgefüge
Kavrama özgü özellik belirleyici: Differentia specifica
Kavrambilimsel: Semasiologisch
Kavram: Konzept
Kavramın tanımlanmasını sağlayan öğeler: Definiens
Kılıcısızlaştırma: Deagentivierung
Kısaltma: Kürzung
Kiplik: Modalität
Kişisel beceriler: Einzelfertigkeiten
Konuşulan metinler: Gesprochene Texte
Koşul tümcesi: Konditionalsatz
Kuramsal dil: Theoriesprache
Küçük yapı: Mikrostruktur

M

Mesleki alan metinleri: Fachtexte
Mesleki dil: Fachsprache
Mesleki yabancı dil: Fach-Fremdsprache
Mesleki yabancı dil didaktiği: Fachfremdsprachendidaktik
Metin odaklı: Textorientiert
Metin tipi: Texttyp
Metin türü: Textsorte
Metinlerarasılık: Intertextualität
Metinyapısal: Textstrukturell

Metnin büyük yapısı: Textmakrostruktur

Metnin küçük yapısı: Textmikrostruktur

Sözel olmayan metin öğeleri: Nonverbale Textelemente

Sözlüksel birikim: Lexikalischer Ansatz

N

Neden tümcesi: Kausalsatz

Niyet: Intentionalität

Ö

Ödünçleme: Entlehnung.

Öğrenici ve beceri odaklı: Lerner- und fertigkeitsorientiert

Öğrenim odaklı: Lernorientiert

Öğretici işlev: Instruktive Funktion

Ölçünleme: Standardisierung

Ölçünlü dil: Standardsprache

Önürün: Prototyp

Örnekleyici: Exemplarisch

Özgün: Authentisch

P

Parantez içi yapılar: Klammerkonstruktionen

S

Sonuç tümcesi: Finalsatz

Sözcük oluşturma: Wortbildung

Sözcük oluşturma zenginliği: Wortbildungsreichtum

Sözdizimsel sıkıştırma: Syntaktisch komprimierend

T

Tamlama: Determinierend

Tamlayan durumu: Genitiv

Tanımlama işlemini gerçekleştirecek eylem: Definitor

Tanımlanan/tanımlanacak kavram: Definiendum

Tekanlamlılık: Eindeutigkeit, Monosemie

Terim: Fachbegriff, Fachausdruck, Fachwort, Terminus

Terimbilim: Terminologie, Terminologielehre

Terimce: Terminologie, Fachterminologie, Fachwortschatz

Terimleştirme: Terminologisierung

Tutarlılık: Kohärenz

Tümce karmaşıklığı: Satzkomplexität

Tür belirleyici: Genus Proximum

Türetim: Derivation

U

Uluslararasılık: Internationalität

Uygulamalı dil: Praxissprache

Ü

Üretim edinci: Produktionskompetenz

Üstdil işlevi: Metalinguale Funktion

Y

Yaygınlaşma: Konventionalisierung

Yeni olan: Rhema

Yerdeşlik: Isotopie

Yerlemleme: Situationalität,

Yineleme: Rekurrenz

Yönlendirici işlev: Direktive Funktion

Yöntemsel: Methodisch

Glossar

Deutsch – Türkisch

A

Abschlussarbeit: Bitirme tezi

Akzeptabilität: Kabul edilebilirlik

Anonymität: Gizlilik

Äquivalente: Eşdeğer

Argumentativ: Kanıtlayıcı

Aristotelisch: Aristocu

Assimilation: Benzeşme

Assoziativ: Çağrışımsal

Attribut: Karmaşık niteleyici

Authentisch: Özgün

D

Deagentivierung: Kılıcısızlaştırma

Definiendum: Tanımlanan/tanımlanacak kavram

Definiens: Kavramın tanımlanmasını sağlayan öğeler

Definitor: Tanımlama işlemini gerçekleştirecek eylem

Dekontextualisierung: Bağlamdan ayrı biçimde değerlendirme

Derivation: Türetim

Deskriptiv: Betimleyici

Deskriptive Funktion: Betimleyici işlev

Determinierend: Tamlama

Differentia specifica: Kavrama özgü özellik belirleyici

Direktive Funktion: Yönlendirici işlev

E

Eindeutigkeit: Tekanlamlılık

Einzelfertigkeiten: Kişisel beceriler

Entlehnung: Ödünçleme

Exemplarisch: Örnekleyici

Explikativ: Açıklayıcı

Expressive Funktion: Anlatısal işlev

Externe Kennzeichnung: Dış özellik

F

Fachausdruck: Terim

Fachbegriff: Terim

Fach-Fremdsprache: Mesleki yabancı dil

Fachfremdsprachendidaktik: Mesleki yabancı dil didaktiği

Fachsprache: Mesleki dil

Fachterminologie: Terimce

Fachtexte: Mesleki alan metinleri

Fachwort: Terim

Fachwortschatz: Terimce

Finalsatz: Sonuç tümcesi

Flexionsmorphologische Paradigmenselektion: Çekimle ilgili biçimbirimlerdeki dizisel seçim

Fremdbestimmt: Dışarıdan yönetilen

Funktionsverbgefüge: Katkısız eylem

G

Genitiv: Tamlayan durumu

Genus Proximum: Tür belirleyici

Gesprochene Texte: Konuşulan metinler

H

Hypotaxen: Geniş ve derin bağlaçlı yapılar

I

Indikator: Belirtici

Informativität: Bilgisellik

Inhaltlich: İçeriksel

Instruktive Funktion: Öğretici işlev

Intentionalität: Niyet

Internationalität: Uluslararasılık

Intertextualität: Metinlerarasılık

Isolative Funktion: Kapalılık işlevi

Isotopie: Yerdeşlik

K

Kausalsatz: Neden tümcesi

Klammerkonstruktionen: Parantez içi yapılar

Kohärenz: Tutarlılık

Kohäsion: Bağdaşıklık

Kommunikative Begründung: İletişimsel gerekçe

Komposition: Birleşim

Konditionalsatz: Koşul tümcesi

Konnektor: Bağlayıcı

Kontaktive Funktion: Bağlantı işlevi

Kontext: Bağlam

Konventionalisierung: Yaygınlaşma

Konversion: Dönüştürme

Konzept: Kavram

Kotext: İçkin metin

Kürzung: Kısaltma

L

Lerner- und fertigkeitsorientiert: Öğrenici ve beceri odaklı

Lernorientiert: Öğrenim odaklı

Lexikalischer Ansatz: Sözlüksel birikim

M

Makrostruktur: Büyük yapı

Mehrsprachigkeit: Çokdillilik

Metalinguale Funktion: Üstdil işlevi

Metapher: Eğretileme

Methodisch: Yöntemsel

Mikrostruktur: Küçük yapı

Modalität: Kiplik

Monosemie: Tekanlamlılık

Morphem: Biçimbirim

Motivation: Güdüleme

N

Narrativ: Anlatısal

Nominalgruppe: Ad öbekleri

Nominalisierung: Adlaştırma

Nonverbale Textelemente: Sözel olmayan metin öğeleri

O

Onomasiologisch: Adbilimsel

Operational: İşlemsel

P

Passiv: Edilgen

Plural: Çoğul

Polysemie: Çokanlamlılık

Pragmatische Analyse: Edimsel çözümleme

Praxissprache: Uygulamalı dil

Präzisierend: Ayrıntılı

Produktionskompetenz: Üretim edinci

Pronomina: Adıl

Prototyp: Önürün

R

Referentielle Kennzeichnung: Göndergesel özellik

Rekurrenz: Yineleme

Relativsatz: İlgi tümcesi

Rezeptionskompetenz: Algılama edinci

Rhema: Yeni olan

S

Satzkomplexität: Tümce karmaşıklığı

Semasiologisch: Kavrambilimsel

Situationalität: Yerlemleme

Situativ: Durumsal

Sprachorientiert: Dil odaklı

Sprachtypologie: Dil tipolojisi

Sprachvorkenntnis: Dilsel bilgi

Standardisierung: Ölçünleme

Standardsprache: Ölçünlü dil

Strategie: Gengüdüm

Strategisch: Gengüdümsel

Synonymie: Eşanlamlılık

Synonymisch: Eşanlamlı

Syntaktisch komprimierend: Sözdizimsel sıkıştırma

Systematisierbarkeit: Dizgeleştirilebilirlik

T

Terminologie: Terimbilim, Terimce

Terminologielehre: Terimbilim

Terminologisierung: Terimleştirme

Terminus: Terim

Textmakrostruktur: Metnin büyük yapısı.

Textmikrostruktur: Metnin küçük yapısı

Textorientiert: Metin odaklı

Textsorte: Metin türü

Textstrukturell: Metinyapısal

Texttyp: Metin tipi

Thema: Bilinen

Theoriesprache: Kuramsal dil

Typo- und topographische Mittel: Basım ve yer betimsel araçlar

W

Wortbildung: Sözcük oluşturma

Wortbildungsreichtum: Sözcük oluşturma zenginliği

Wortzusammensetzung: Birleşik sözcük

Z

Zusätzliche syntaktische Beschreibung: Ek sözdizimsel betimleme

Zusätzliche textlinguistische Beschreibung: Ek metindilbilimsel betimleme

EK 1:

Ekteki örnek materyalin amacı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen ve İktisadi ve İdari Bilimler alanlarından birinde lisans ya da lisansüstü öğrenim gören ya da görecek kişilerin bu alan yönelik mesleki dil becerilerini geliştirmektir. Materyal C1 dil seviyesini bitirmiş kişiler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Örnek ünite toplam dört bölümden oluşmakta ve okuma, dinleme, konuşma, yazma ve dilbilgisi becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Ünitenin bölümlerinde geliştirilmeye çalışılan dilsel beceriler şu biçimdedir:

1A: İş Dünyası (Konuşma ve Okuma Becerileri için)

1B: Lojistik Sektörü (Dilbilgisi Becerisi için)

1C: CEO İle Söyleşi (Dinleme Becerisi için)

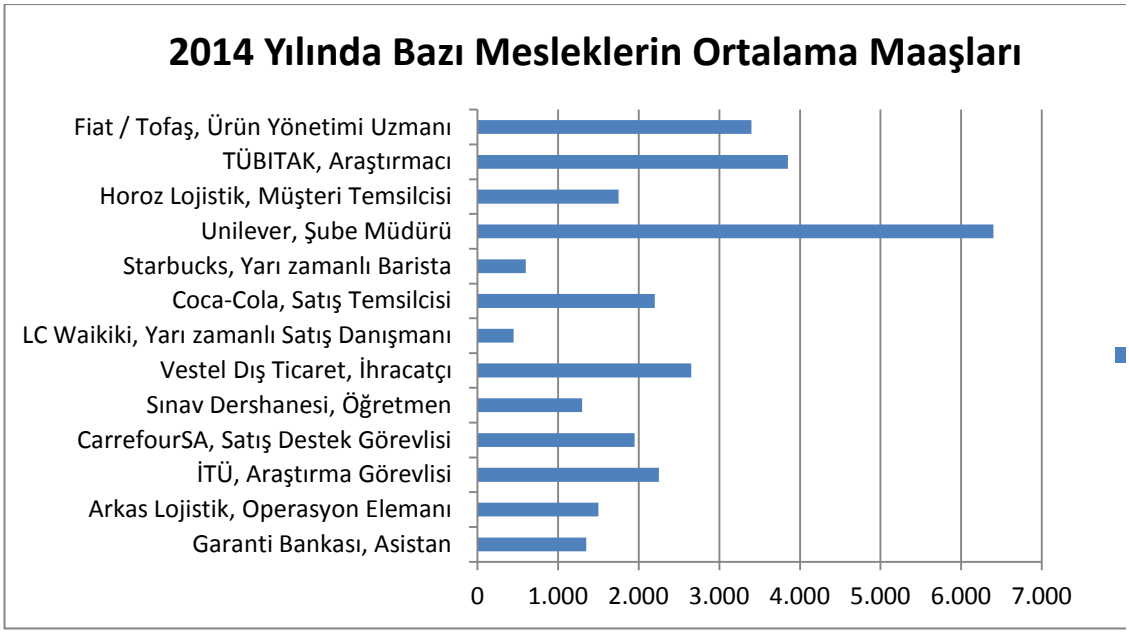
1D: GSM Sektörü (Yazma Becerisi için)

ÜNİTE 1

İŞ DÜNYASI

ÜNİTE 1 — 1A – İŞ DÜNYASI

1. **Aşağıdaki grafikte neler görüyorsunuz? Konuşma kalıplarını kullanarak açıklayın.**

Kaynak: http://iskolig.com/maas/tum-maaslar sitesinden uyarlanmıştır

Konuşma Kalıpları	
Konu:	1. Grafiğin / görselin konusu … 2. Tablo/ grafik/ görsel/ istatistik ….. hakkında bilgi vermektedir. 3. Görselde / grafikte/ tabloda …… açıklanmaktadır.
Kaynak / yıl:	1. Veriler ….. ‘dAn alınmıştır. 2. Grafikteki/ tablodaki/ görseldeki veriler …. Tarafından hazırlanmıştır. 3. Veriler …. yılına aittir.
Genel Yapı:	1. Değerler …. biçiminde verilmiştir. 2. Tablo / görsel/ grafik …. Hakkında bilgi vermektedir. 3. Gösterim için sütun / pasta / çubuk / halka grafik biçimi kullanılmıştır. 4. Grafik / tablo hazırlanırken …… ‘dAn yola çıkılmıştır. 5. Grafikte / tabloda …….. ‘yA dikkat çekilmektedir.
Tanımlama / Açıklama:	1. Gelir / maaş dağılımının en alt basamağında ….. bulunmaktadır. 2. En alt basamaktaki grubun geliri / maaşı …… dır. 3. …. alanları / meslekleri gelir / maaş bakımından orta / üst sıralardadır. 4. …. alanlarında çalışanlar diğer alanlara göre açık şekilde daha fazla maaş almaktadır. 5. …. alanlarında / mesleklerinde çalışanlar aylık …. maaş almaktadır. 6. …. alanlarında / mesleklerinde çalışanlar, …. alanlarında / mesleklerinde çalışanlara göre iki / üç / kat daha fazla / az maaş almaktadır.
Sonuç / Yorum:	1. Grafik / tablo / veriler incelendiğinde ….. fark edilmektedir. 2. Görsel …. ‘yi net bir biçimde göstermektedir / yansıtmaktadır. 3. … olması tahmin edilebilir / şaşırtıcı / şaşırtıcı olmayan bir durumdur.

2. **Grup Çalışması! Grafiğe bakarak meslekler arasında büyük / küçük gelir farkı olmasının olası nedenlerini tartışın (nitelik/ iş gücü/ alanın rekabet gücü / işin ağırlığı / çalışma saatleri / sorumluluk / deneyim vb.).**

Örnek: Grafiğe göre lojistik sektöründe çalışanlar arasındaki gelir farkı azdır. Bunun nedeni……..

3. Türkiye'deki maaşlarla ilgili aşağıda bulunan metinleri okuyun. Bu metinlerde hangi konumdaki kişilerden ve hangi sektörlerden söz edilmektedir?

Satış Temsilcisi

Teknoloji devi Apple'ın İstanbul'daki Zorlu Center'da açacağı mağaza 100 çalışanla hizmete girecek. Ancak mağaza hakkında merak edilen sorulardan biri dünyanın en değerli teknoloji şirketi olan Apple'ın Türkiye'deki çalışanlarına verdiği maaş oldu.

Alınan bilgilere göre Apple'ın Türkiye mağazasında çalışan satış elemanları ortalama 2.400 lira maaş alıyor. 'Genius' olarak adlandırılan işletim sistemi ve donanım konusunda uzman olan çalışanların maaşlarıysa yaklaşık 3.200 lira civarında bulunuyor. Apple'ın Türkiye'deki çalışanlarına ödedikleri maaşla, diğer teknoloji mağazaları arasında önemli bir fark bulunuyor. Türkiye'deki bir teknoloji mağazasında satış elemanı olarak çalışan biri yaklaşık 1600 lira maaş alıyor.

Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/26153666.asp

Bankacılar

Bankacılar ne kadar maaş alıyor konusunu sizler için araştırdık. Bankada uzman yardımcıları işe girişlerinde 1800 – 2100 TL maaş almaktadır. Bunun yanı sıra bankada işe yeni başlayan ve gişede çalışacakların maaşı 1000 TL ortalamasında iken, bankaların bireysel bankacılık bölümünde yeni işe başlayanların maaşları da 1300 – 1700 TL arasındadır.

Vergi Müfettiş Yardımcısı

Vergi Müfettişleri, Vergi Usul Kanunu ve diğer gelir kanunları kapsamında vergi incelemeleri yapar; Bakanlık ve bağlı, ilgili ve ilişkili kuruluşlarında incelemeleri yürütür, teftiş, denetim ve soruşturmaları yapar. 2014 yılında göreve başlayan bir vergi müfettiş yardımcısı 3.250 TL maaş alır. Tabi vergi müfettiş yardımcısı olmak için geçilmesi gereken sınavlar var, ancak bu sınavları başarı ile geçenler bakan onayı ile müfettiş yardımcılığına atanabiliyor.

Maaşını söyle, şirketini söyleyeyim.

Kişiler aldıkları maaşı çok fazla söylememesine rağmen ilk sırada şüphesiz bankacılık ve finans sektörü var. Belki bankaların hepsi için söylenemez ama Türkiye ölçeğinde ilk ona giren özel bankaların yöneticileri aylık 50 bin doların üstünde ücret alabiliyorlar. İkinci sırada medya ve pazarlama sektörü var. 25-30 bin dolar seviyesinde maaşı olan medya çalışanları biliniyor. Bu seviyelerde olan bir başka grup da cirosu 1 milyar doların üstünde olan sanayi kuruluşları. Böyle kurumlar zaten Türkiye'de bir elin parmakları kadar az. Son sırada ise 5-10 bin dolar ile diğer sanayi ve tekstil kuruluşları geliyor.

Kaynak: http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-5983-35-maasini-soyle-sirketini-soyleyeyim.html

Akademisyenler

Akademisyenlere müjde! Tüm meslek hayatları boyunca yoğun bir çalışma temposu içerisinde yer alan akademisyenlere zam yolda. Başbakan Davutoğlu, akademisyen maaşlarında iyileştirme olacağını açıkladı. Şuan ki sisteme göre araştırma görevlileri 2300 TL, yardımcı doçentler 2800 TL, doçentler 3.700 TL maaş alırken, akademik derecelerin en yükseği olan profesörler 5.100 TL maaş alıyor. Hayatlarını bilime adayan kişilerin maaşları diğer ülkelerdeki akademisyen maaşlarına göre oldukça düşük. Bu noktadan hareketle akademisyen maaşlarına ortalama 1.000 TL zam yapılacağı konuşuluyor.

4. Okuduğunuz metne göre aşağıdaki tümceler doğru mudur yanlış mıdır? İşaretleyin.

		Doğru	Yanlış
a.	Metne göre en fazla maaş alanlar bankacılardır.	**O**	**O**
b.	Apple mağazasında satış elemanı olan bir kişi diğer teknoloji mağazalarında çalışanlardan daha fazla maaş alıyor.	**O**	**O**
c.	Türkiye'deki önemli bankaların yöneticileri medya ve pazarlama sektöründekilerle aynı maaşı alıyor.	**O**	**O**
ç.	Müfettiş yardımcısı olmak işçin bakan onayı gerekmiyor.	**O**	**O**
d.	Bankalarda uzman yardımcıları en önemli kişilerdir.	**O**	**O**
e.	Akademisyenler diğer ülkelerdeki akademisyenlerle aynı maaşı alıyor.	**O**	**O**
f.	Akademisyen maaşlarında kesinti yapılacağı söyleniyor.	**O**	**O**

5. Aşağıdaki metni okuyun ve boşlukları doldurun. (Uygun sözcükler için aşağıdaki tabloda bulunan seçenekleri kullanın.)

Yarı zamanlı çalışma biçiminin ortaya çıkışındaki temel etkenler; _____(1), gelişen iletişim olanakları, teknolojik yenilikler, bütün bu değişiklere cevap vermek üzere dönüşen yönetim şekilleri ve artan rekabet ortamıyla birlikte farklılaşan ekonomik dinamiklerdir. Yarı zamanlı çalışma, işin uygulandığı zamanda farklılaşma temelinde ortaya çıkmıştır.

Özellikle kriz zamanlarının değişken arz-talep dengelerine cevap veren yarı zamanlı çalışma biçimi, önem kazanmaya ve tercih edilmeye devam etmektedir. Uluslararası İşçi Organizasyonu Anlaşması'nın 175. maddesinde yarı zamanlı çalışma, "iş yerinde _____(2) çalışma saatlerinden daha kısa sürede çalışma" olarak tanımlanmıştır. Bu tanım Türkiye'de de, 2003 yılında yürürlüğe giren Yeni İş Kanunu'nun 13. maddesiyle beraber kabul edilmiştir. _____(3) çalışma özellikle 1990 sonrasında gelişen bir olgudur.

Yarı zamanlı çalışma ilk olarak daha _____(4) nitelikli işlerde, geç saatlere kadar açık kalması gereken iş merkezlerinde (süpermarket, mağaza, restoran vb.) uygulanırken günümüzde; uzmanlık gerektiren işlerde ve yönetim kademesinde de uygulanmaya başlanmıştır. Yarı zamanlı çalışma, daha çok iş hayatına girmeye hazırlanan _____(5), kadınların ve emeklilik sonrasında iş hayatına bu şekilde devam etmeyi tercih eden orta yaş sınıfın tercihi olarak görülmektedir. Yarı zamanlı çalışmanın özellikle bu kesimlerin tercihi olmasında iş dışı aktivitelere ve ailevi sorumluluklara daha fazla zaman ayırmak isteyenler için alternatif bir seçim yaratması etkilidir.

Kaynak: http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/318078.asp

1	**a**	Ekonomik krizler	**b**	Savaşlar	**c**	Küreselleşme
2	**a**	Az	**b**	Normal	**c**	Fazla
3	**a**	Yarı zamanlı	**b**	Kayıt dışı	**c**	Tam zamanlı
4	**a**	Yüksek	**b**	Büyük	**c**	Düşük
5	**a**	Emeklilerin	**b**	Öğrencilerin	**c**	Öğretmenlerin

ÜNİTE 1 1B – LOJİSTİK SEKTÖRÜ

1. **Lojistik alanı (sektörü) hakkında ne biliyorsunuz? Lojistik nedir? Taşımacılıktan farklı mıdır? Tartışın.**
2. **Aşağıdaki metni okuyun.**

Büyüme İçin Yatırım Atağı

Lojistikçilerin yatırımları, 2014'te de hız kesmeyecek gibi görünüyor.

Türkiye'nin 2023 hedeflerinden en iddialısı, 1,1 trilyon dolarlık dış ticaret hedefi. Bu rakama ulaşmak için ise ciddi bir lojistik altyapısı gerekiyor. 2014'e umutlu bakan lojistik şirketlerinin planlarında da 2023 hedefleri önemli bir yer tutuyor.

Zaten bu yüzden son yıllarda giderek artan ciddi yatırımlara şahit oluyoruz. Lojistikçilerin yatırımları, 2014'te de hız kesmeyecek gibi görünüyor. Yatırım alanlarında ilk sırayı ise yeni depolama merkezleri alıyor.

Türkiye'de toplam 5 milyon metrekare olan depoma alanının, yakın zamanda hem büyüklük hem teknoloji açısından çok daha ileri düzeye ulaşacağı ortada. İşte sektör devlerinin 2014 yatırımları...

ARKAS'IN GÖZÜ ANADOLU'DA

Arkas Holding'in lojistikte büyüme planı Anadolu üzerine kurulu. Arkas Holding Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Diane Arkas Aktaş, "Anadolu projemiz kapsamında Marmaray ile bağlantılı bir şekilde 'kara limanları' oluşturma öncelikli konumuz" diyor ve ekliyor:

"İzmit-Kartepe, Mersin-Yenice, Bilecik-Bozüyük ile Konya, Ankara ve Gaziantep'te kurulacak terminaller bir nevi 'kara limanı' işlevi üstlenecek. Proje hayata geçtiğinde, Avrupa'dan gelen bir araca bu terminallerden yeni yük ilave edilerek Anadolu'nun diğer illerine ve komşu ülkelere doğrudan ulaşım sağlanmış olacak.

Terminal sayısını, ticaret hacmi arttıkça çoğaltma niyetindeyiz. Arazi alım işlemlerini tamamladık. Marmaray'ın tamamlanmasıyla yatırım planının ikinci aşamasına geçeceğiz." Sektörün gündemindeki en önemli başlığın demiryollarının serbestleşmesi olduğunu belirten Arkas, şunları söylüyor: "Biz yıllarca demiryolunun önemine değindik ve yatırımlar yaptık. 2003'te demiryolu taşımacılığı şirketimiz Ar-Gü'yü kurduk. Bugün 700'e yakın vagonla demiryolu taşıması yapıyoruz. Arkas olarak tren, gemi ve kamyonun birbirine entegre olduğu bir taşıma sistemi sunuyoruz.

Serbestleşme Kanunu'nun detaylarının netleşmesinin ardından özel tren işletmeciliğine başlamayı ve lokomotif yatırımı yapma planlarımız var." Lojistik hizmetleri alanında 2012'yi yüzde 10 büyümeyle kapatan Arkas, 2013 ve 2014 yıllarında da benzer büyümeyi yakalamayı bekliyor.

DHL'İN BÜYÜME PLANI

Türkiye'deki potansiyel lojistik pazarının 90 milyar dolar olduğunu söyleyen DHL Supply Chain Genel Müdürü Hakan Kırımlı ise Türkiye'nin altyapı yatırımlarına odaklanarak bu potansiyeli hayata geçirmesi şart diyor. Kırımlı, sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Altyapı yetersizliği nedeniyle modlar arasındaki denge maalesef henüz kurulamamış durumda. Mevcut demiryolu ağının yetersizliği ve liman bağlantılarının bulunmaması nedeniyle demiryolunun en önemli beslenme noktası olan limanlardan gerçekleşen yük trafiğinin azlığı, altyapı yetersizliğinin önemli göstergeleri.

Şirketlerin, araç filolarını yenileme, depolama alanlarını modernleştirme, kapasitelerini artırma, çevreci yaklaşımla yeşil lojistik konularına ağırlık verme gibi önemli konulara yönelmesi gerektiğine inanıyorum." Kırımlı, 2013'ü sektörün üzerinde ve çift haneli büyümeyle kapatmayı hedefleyen DHL Supply Chain'in yatırım planını ise şöyle özetliyor:

"Son 3 yılda 20 milyon Euro'dan fazla tesis ve altyapı yatırımımız oldu. 2012'de ülke çapındaki dağıtım merkezi sayımızı 18'e çıkardık. Bugün İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirler dışında Antalya, Adana, Kayseri, Konya gibi önemli lojistik duraklarındaki aktarma platformlarımızla hizmet sunuyoruz. DHL, önümüzdeki 10 yıldaki tüm yatırım planlarını Türkiye'nin bölgenin lojistik üssü olacağını öngörerek hazırlıyor. Global organizasyon, Türkiye'yi çok önemsiyor. Yeni tesis açılışlarıyla istihdamı artırmayı planlıyoruz."

EKOL'DEN VERİMLİ ÇÖZÜMLER

Ekol Lojistik CEO'su Tayfun Öktem, sektördeki çift haneli büyümenin 2014'te de süreceğini öngörenlerden, Öktem, Ekol Lojistik olarak da yüzde 30'lar düzeyindeki büyümelerini devam ettireceklerini belirtiyor.

Yeni yıla dair büyüme, gelişme ve yatırım planlarını şöyle paylaşıyor: "2014, 'Verimlilikle Gelen Kârlılık' programımızın devam ettiği ve programın meyvelerini toplamaya devam ettiğimiz bir yıl olacak. Önümüzdeki 5 yıl içinde Avrupa'da lojistik denilince akla gelen ilk 5 marka olma hedefiyle 2011 yılında Avrupa yatırımlarımıza hız verdik.

2011 yılında yakaladığımız büyüme hızının 2012'de de kesintisiz devam etmesini ve yeni yatırımlarla birlikte süreklilik arz etmesini sağladık. 2012'nin son çeyreğinde gerçekleştirdiğimiz Avrupa yatırımlarımızla en önemli markalardan biri olmak üzere çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

2013'te de yüzde 30'lar gibi büyüme oranlarına yaklaşmayı hedefliyoruz. Bu yılın sonuna dair toplam ciro beklentimiz 340 milyon Euro." Ekol'ün Türkiye'de 400 bin m^2 kapalı alanda depolama hizmeti verdiğini ifade eden Öktem, şu bilgileri aktarıyor:

"Gümrük faaliyetleri için 6 farklı konumda antrepolarımız bulunuyor ve kapalı alanının 22 bin m^2'si buna ayrılmış durumda. Yurtdışında ise Almanya, İtalya, Yunanistan, Fransa, Ukrayna, Bosna ve Romanya'da yer alan toplam 86 bin m^2'lik kendi tesislerimizle müşterilerimize depolama hizmeti sunuyoruz. Yeni yatırımlarımızdan Ukrayna'da 2014 yılı içinde mevcut depolama alanlarımıza ilave 25 bin m^2'lik kapasite artışı planlıyoruz. Bunun yanı sıra Moskova'da 20 bin m^2 depolama kapasitesine ulaşma hedefimiz var."

Kaynak: http://www.capital.com.tr/sektorler/lojistik/yatirim-atagi-haberdetay-11 sayfasından uyarlanmıştır.

-mA eki (Eylemden ad türetme eki)

Eylem + -mA			**Eylem + -mA**		
Sev – mE Geniş – mE Dön – mE Sökül – mE			Al – mA Koş – mA Sus – mA Alış – mA		
e i ö ü	→ → → →	-me	a ı o u	→ → → →	-ma

3. Tabloya bakın ve metinde bu kuralla oluşturulmuş sözcükleri bulun.

Büyüme… _____
_____
_____
_____

4. Aşağıdaki tanımlarda boş bırakılan yerlere "Büyüme İçin Yatırım Atağı" metninde yer alan uygun sözcükleri yerleştirin.

1. Parayı, gelir getirici taşınır veya taşınmaz bir mal için harcamaya _____ denir.
2. Gümrüklere gelen ticari malların koyulduğu yere _____ denir
3. Aynı hizmeti yapmak için görevlendirilen ve aynı sistem tarafından kontrol ve takip edilen araç birliği _____dur.
4. Tren gibi ray üzerinde hareket edebilen araçlarla mal taşınmasına _____ denir. Bu yöntemin en önemli avantajı taşıma maliyetlerinin düşük olmasıdır.
5. _____, kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürünün, hizmetin ve bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının etkili ve verimli bir biçimde planlanması ve uygulanmasıdır.6. Saklamak veya korumak amacıyla malların ambara, depoya vb. koyulmasına _____ denir.
7. _____, bir ülkenin başka bir ülke ya da ülkeler grubu ile yaptığı toplam ithalat ve ihracat miktarıdır.
8.Şirketin hedefleri doğrultunda sektöründe kazanç, verim, üretim, satış gibi alanlarda yani mal ve hizmet üretimi konusundaki artış için hazırlanan yol planına _____ denir.
9. _____, yaratılmış sermayenin, bir kuruluşun veya bir yatırımın gelir sağlayabilme olanağıdır.
10. _____, işletmenin belir bir dönemde sağladığı karın aynı dönemde işletmede kullanılan sermayeye oranıdır. _____ ayrıca üretim maliyetinin sermayeye bölünmesi şeklinde de formüle edilebilir.

5. Tümcelerde boş bırakılan yerleri uygun şekilde doldurun.

1. ABCD şirketi her sene tekrar _____ (güçlenmek) ve _____ (kalkınmak) planı _____ (yapmak).
2. Avrupa Birliği, Türkiye'nin bölgede önemli bir ülke olduğunu belirtti. Ancak Türkiye'nin insani gelişim ve ekonomik _____ (büyümek) konusunda atması gereken adımların olduğu da konuşuluyor.
3. Günümüzde'' hangi ürün veya hizmet üretilmelidir?'' sorusunun cevabının verilmesinde _____ (pazarlamak) fonksiyonu önemli bir rol _____ (oynamak).
4. Bir işletmenin başarılı olmasında _____ (pazarlamak) payı çok büyüktür. Bir bütün olarak pazarlama, işletme kurulumundan önce _____ (başlamak).
5. _____ (işletmek) faaliyet alanları genel olarak üç gruba ayrılır:
- Endüstri olarak adlandırılan ürünleri _____ (üretmek).
- Ticaret olarak adlandırılan ürünlerin ve hizmetlerin değişimi ve dağıtımı.
- Hizmet olarak adlandırılan soyut ürünleri _____ (üretmek) ve _____ (pazarlamak).

6. Aşağıdaki taşımacılık türleri ile taşımada kullanılan araçları eşletirin ve tabloya yazın.

a. Demiryolu taşımacılığı

b. Karayolu taşımacılığı

c. Havayolu taşımacılığı

d. Denizyolu taşımacılığı

1. Gemi
2. Tren
3. Kamyon
4. Tır
5. Uçak
6. Helikopter
7. Tanker
8. Kamyonet
9. Şilep

Demiryolu	Karayolu	Havayolu	Denizyolu

7. Sizce taşımada kullanılan araçlardan hangisi daha güvenlidir? Hangisi daha ucuz mal taşır? Hangisi daha yavaştır?

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

ÜNİTE 1 — 1C – CEO İLE SÖYLEŞİ

1. **CEO ne iş yapar? Hangi şirketlerde CEO'lar çalışır?**
2. **Sizce CEO olmak zor mudur? Bir CEO'nun hangi özelliklere sahip olması gerekir.**

Kaynak: http://www.capital.com.tr/capital-tv/-ceo-club-toplantisi-vodafone-turkiye-baskan-yardimcisi-engin-aksoy-roportaji-videodetay-101

3. **Dinlediğiniz metinde aşağıdaki bilgiler var mı yok mu?**

		Var	Yok
a.	Engin Aksoy Türkiye'nin dijital dönüşümüne katkı sağlama amaçları olduğundan söz etmektedir.	**O**	**O**
b.	Engin Aksoy'un firması en hızlı büyümeyi data gelirlerinden elde etmiş.	**O**	**O**
c.	Gazeteci, Turkcell Türkiye Başkan Yardımcısı ile söyleşi yapmaktadır.	**O**	**O**
ç.	Engin Aksoy'un firması bu mali yılın ilk altı ayında 656.000.000 liralık yatırım yapmıştır.	**O**	**O**
d.	Türkiye'nin 2015 yılında 4G'ye geçme planı var.	**O**	**O**
e.	Engin Aksoy'un başkan yardımcılığını yaptığı firma sosyal yatırımlar da yapmaktadır.	**O**	**O**
f.	Firmanın faturalı abone sayısında gözle görülür bir azalma var.	**O**	**O**

4. **2014 yılında GSM sektörünün durumu nasıldır?**

_____

_____

5. **Dünya Ekonomik Forumu'nun raporuna göre Türkiye hangi alanda gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır?**

_____

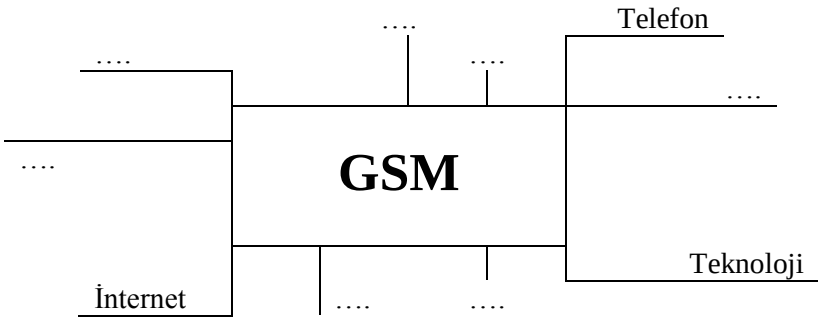
_____

6. **Metinde sözü edilen yeni yatırımlar hangi ana başlıklar altında toplanmıştır?**

1. _____
2. _____
3. _____

ÜNİTE 1 — 1D – GSM

1. GSM deyince aklınıza neler geliyor? Aşağıdaki tabloyu doldurun.

2. Bir GSM firmasının bölge müdürüsünüz ve bölgenizde diğer firmalarla olan rekabette öne çıkmak istiyorsunuz. Firmanızın artılarının ve eksilerinin verildiği tabloyu tamamlayın ve rekabette ön plana çıkmanızı sağlayacak fikirler üzerine bir metin yazın.

ABC FİRMASININ ARTILARI		ABC FİRMASININ EKSİLERİ
• Bölgede yıllardır çalışmanız. • GSM sektöründeki deneyiminiz. • Bölgede toplam abone sayısının %20'sine sahip olmanız. • Yürüttüğünüz sosyal sorumluluk projeleriniz. • Teknolojik altyapınız. • •		• Tarife fiyatlarınızın diğer firmalardan yüksek olması. • Mağazalarınızın yeterli olmaması. • Mağazalarınızdaki çalışanlarınızın alan bilgisinin az olması. • Kampanyalarınızın insanlar tarafından beğenilmemesi. • •

1C BÖLÜMÜ 3. ETKİNLİK DİNLEME METNİ

GAZETECİ: CEO CLUB toplantısındayız. Yanımızda Vodafone Türkiye Başkan Yardımcısı Engin Aksoy bulunuyor. Kendisini yakalamışken hemen GSM sektörüyle ilgili son gelişmeleri soruyoruz. Efendim sektör nasıl gidiyor? 2014 Vodafone için nasıl bir yıl oldu? Pazardaki hedeflerinizi gerçekleştirdiniz mi?

KONUŞMACI: Evet 2014'ün bizim için de sektör için de iyi bir olduğunu söyleyebilirim. GSM sektörü büyümeye devam ediyor. Tabi bu büyümenin arkasında en önemli motorlardan bir tanesi data gelirlerindeki büyümemiz. Vodafone Türkiye olarak da biz son dört yılda devam eden büyüme trendini 2014'te de devam ettirebildik. Her çeyrek 2009 yılından bu yana pazar payımızı artırıyoruz. Yaklaşık 15 puan pazar payı artırdık. Bizim için oldukça iyi bir yıl oldu. Bunun dışında biz 2013 yılının kasım ayında bir program açıklamıştık: dijital dönüşüm hareketi programı. Bu dönüşüm hareketi programıyla Türkiye'nin dijital dönüşümüne liderlik eden marka olmayı hedeflemiştik. Bu yolda da çok önemli adımlar attığımız bir yıl oldu. Bunun için 2014 bizim için başarılı bir yıl oldu diyebiliriz.

GAZETECİ: En hızlı büyümeyi hangi alanda gerçekleştirdiniz? Bir de abone sayınız ne oldu?

KONUŞMACI: En hızlı büyümeyi gerçekleştirdiğimiz alanlar data gelirlerimiz. Kurumsal iş birimimiz çok hızlı büyüdü. Faturalı abone sayımızda artış var. Abone sayımız da yirmi milyonu aşmış durumda yirmi bir milyona ulaşıyoruz.

GAZETECİ: Peki gelecek yıla ilişkin hedefleriniz neler? Yeni yatırımlar planlanıyor mu? Vodafone olarak kendinizi 2015'te nerede konumlandırıyorsunuz? Hedefleriniz nelerdir?

KONUŞMACI: Bizim hedefimiz Türkiye'nin dijital dönüşümüne liderlik eden marka olmak. Vizyonumuzu bu şekilde belirledik ve 2015'te de bu doğrultuda stratejiler geliştiriyoruz. Vodafone Grubu da Vodafone Türkiye'ye destek olmaya ve Türkiye'ye yatırım yapmaya devam ediyor. Bu mali yılın ilk altı ayında biz

566.000.000 liralık yatırım yaptık. Önümüzdeki iki yıl içerisinde de 2.000.000.000 liradan fazla yatırım yapacağımızı şuanda açıklamış durumdayız. Dolayısıyla 2015 bizim için hem yatırım yılı olacak inşallah hem de hızlı büyümemizi devam ettireceğimiz bir yıl olacak.

GAZETECİ: Yeni yatırımlar ağırlıklı olarak hangi alanlarda olacak?

KONUŞMACI: Biz bunları aslında üç ana başlık altında topluyoruz. Bir tanesi teknoloji yatırımları, Türkiye'nin uçtan uca dijitalleşebilmesi için altyapımıza yaptığımız, teknolojiye yaptığımız yatırımlar var. İkincisi muhteşem müşteri deneyimi için yaptığımız yatırımlar. Bunlar hem mağazalarımızın dijitalleşmesi için. Bin iki yüzün üzerinde mağazamız var, bu noktaların dijitalleşmesi. Hem de yeni çağrı merkezi yatırımları oluyor. Üçüncüsü de sosyal yatırımlar. Türkiye'nin gelişimi için yaptığımız sosyal yatırımlar; spora, sanata, gençliğe yaptığımız yatırımlar. Bunlardan bir tanesi Vodafone Arena yatırımı Beşiktaş Kulübü ile yaptığımız. Bir diğeri de Vodafone Vakfı'nın yaptığı Düşler Akademisi yatırımı. Bu yatırımlarımızın hepsine devam edeceğiz. Dediğim gibi yatırımlarımızı artırarak devam ettiriyoruz.

GAZETECİ: GSM sektörü büyüyor dediniz. Sektörün toplam büyüklüğü ne oldu? Ne kadar büyüdü ve sizin sektör olarak önümüzdeki döneme ilişkin gördüğünüz riskler var mı?

KONUŞMACI: GSM sektörünün büyüme hızı devam ediyor. Şimdi önümüzdeki dönem için şunu söyleyebilirim. Tabi 2015 ajandası 60. Hükümetin programında da dijitalleşme ve teknoloji önemli bir yer almış durumda. 2015 ile ilgili de hükümetimizin açıkladığı bir program var. Bu programın içerisinde dijitalleşme önemli bir yer alacak. Bir 4G programı açıklandı. Bunların hepsi 2015 yılında veya 2015'in sonlarında 2016 yılında artık ajandalarımızda yer alacak. Bunlar hem sektörün büyümesine hem de ülkenin dijitalleşerek gelişmesine önemli katkı. Çünkü biz şunu biliyoruz: Dünya Ekonomik Forum'unun açıkladığı küresel rekabet raporunda Türkiye'nin geri olduğu alanlardan bir tanesi teknolojiye olan yakınlık alanı. Gelişmiş ülkelerin biraz altındayız bu konuda. Bizim şirket olarak vizyonumuz olan dijitalleşme hareketi aslında bu kapsamda ülkemize de çok katkı sağlayabilecek bir hareket. Biz inanıyoruz ki ülkemiz dijitalleşebilirse, teknolojiye yatırımlar daha

fazla olursa, inovasyona yatırımlar daha fazla olursa önümüzdeki yılın büyüme hedeflerine hem Türkiye'deki şirketler hem de ülkemiz ulaşmış olur.

Kaynak: http://www.capital.com.tr/capital-tv/-ceo-club-toplantisi-vodafone-turkiye-baskan-yardimcisi-engin-aksoy-roportaji-videodetay-101